

1.
R. V. 26

DE VITA
PAVLI QVARTI
PONT. MAX.

COLLECTANEA HISTORICA:
OPERA ET STUDIO ANTONII CARAC-
CIOLI CLERICI REGVLARIS CON-
quisita, digesta, atque edita.

Item,

CAIETANI THIENAEI,
BONIFACII A COLLE,
PAVLI CONSILIARII,

*Qui vnâ cum PAVLO IV. tunc Theatino Episcopo, Ordinem Cleri-
corum Regularium fundauerunt, VITAE, ab eodem
auctore descripta.*

BIBLIOTECA
COMUNITATIVA
DI BOLOGNA

COLONIAE VBIORVM, NO AT

Officinae Typographicae, M. DC. XII.

Biblioteca comunale dell'Archiginnasio

D. JOANNES ANTONIVS
*Angrisanus Congregationis Clericorum
Regularium Præpositus Ge-
neralis.*

QVæ de gestis sanctæ memoriæ PAULI IV. P. M.
Caietani Thienæi, Bonifacij à Colle, & Pauli
Consiliarij, qui nostrum Ordinem fundave-
runt, P. D. Antonius Caracciolus Clericus Re-
gularis scripsit, iam aliquot nostri Ordinis Pa-
trum calculo probata, potestatem facimus, vt
prælo committantur. Datum Romæ, Apud
S. Siluestrum in Monte Quirinali, Die 24.
Mensis Augusti. M. DC. XI.

*D. Ioan. Antonius Præpositus
Generalis.*

D. Jo. Baptista Aprilius Secretarius.

SAN-

SANCTISSIMO AC BEA-
TISSIMO PATRI ET D. N.

PAVLO QVINTO
PONT. MAX.

ANTONIVS CARACCIOLVS
Cl. R. sempiternam felicitatem.

Væ de nostri Clericorum Regu-
lariū Ordinis primævis Patribus,
eximiis certè Viris, vtcunq; deli-
neauimus, Tibi nunc lubens me-
ritò consecro, dedico, siue potius
nominis Tui eximio splendore exorno, Pater Patrū
PAVLE Beatissime. Multa quippe sunt, quæ id fa-
cere suadent, imò officij quodam iure deposcunt.
Primum quòd Tu is es, qui Pauli IV. Sanctissimi
Pontificis, & nostri Ordinis Augustissimi Con-
ditoris & nomen & potestatem obtines Aposto-
licam. Deinde, quòd profectò exigunt multa ac
præclara Tua in nos omnes merita, vt quicquid
propemodum à quouis nostrum luce aliquâ dig-
num proficiscitur, id omne ad sacram istam Lucē
Tuam, veluti ad Solem radius referatur. Iam illud
prius quotiescunq; considero, prudenti simul &
grato cōsilio abs Te factum arbitror, vt Pauli no-

EPISTOLA

men potissimum sumeres; scilicet, ut ea quasi tef-
 fera significatum intelligeremus, successisse Te
 non solum PAULO PAULVM, aut Quarto Quin-
 ctum, verum etiam Præfuli integerrimo, Sacratif-
 simo Principi, Virtutum omnium eximio exem-
 plari. Et dignitatis quidem primordia prorsus si-
 milia utriq; fuere. Quippe sicut ille è Supremo
 Hæreseos Quæsitore, cuius Tribunal, ut in Vrbe à
 Paulo III. statueretur, ipse olim fuerat primus au-
 ctor, factus est Summus Christianorum Pōtifex:
 ita & Tu, B. P. ex eiusdem Magistratus Sigilli-
 fero, euectus à Deo fuisti ad celsam istam & prin-
 cipem B. Petri Sedem. Benè factum. Fidei Cathe-
 dram illi per Summum honorem diuinitus ade-
 pti sunt, qui eiusdē integerrimi vindices ante ex-
 titerant. Cetera multa & varia, quæ cōparatio hæc
 suggerit, non prosequar: laudare enim Te opus ef-
 fet, cuius virtus ita cum modestia coniuncta est,
 ut æquis auribus laudē ægrè admittas. Ea igitur
 abstineo. Interim verò Paulus ille noster, qui Te
 & nomine & numine præcurrit, lætari propemo-
 dū mihi videtur, quòd Te filio M. Antonij, cuius
 Eruditionem, prudentiam, probitatem maximi
 semper fecit, Te in quā, Orbem pacatissimè mo-
 derante, ipse promeritæ laudis lucem, quam liuor

DEDICATORIA.

infuscauerat, iam tandem aliquādo recipiat. Itaq;
 hæc singula nos Pauli IV. alumnos supra mortales
 cæteros extimulant, ut Te, B. P. quasi alterum no-
 strum parentem Paulum obseruantissimè venere-
 mur, Tibique pium fidumque obsequium, vnâ
 cum hoc, quē damus libello, alacriter offeramus.
 Accedit ratio altera, quæ nos ipsos propius tãgit,
 ista scilicet Tua erga nos singularis munificentia,
 & verè paterna charitas. Duas in Vrbe nostri Or-
 dinis Domos, familiasque penè assiduis alimentis
 foues, rerum nostrarum, quæ publicè, quæ priua-
 tim, adeò satagens, ut Supremi mortalium, & cō-
 spicui Ecclesiæ Capitis prouidentiam nobis con-
 templari liceat, & quod satius est, experiri. Et de-
 bebitné igitur Ordo iste Clericorum Regularium
 Romæ ortus, in Æde Principis Apostolorū Sum-
 mo Numini consecratus, Christi Vicario proxi-
 mē subiectus, aliò per me ducere hos suos Patres,
 quàm ad Te Urbis atq; Orbis sacratissimum Prin-
 cipem, Christi q; in terris vices amplissima aucto-
 ritate gerentem? Hi certè Quatuor Viri quorum
 nunc gesta aliquot posteris imitanda describi-
 mus, sua sponte huc veniunt B. P. Agnoscunt e-
 nim Urbem, quam ipsi superiore sæculo omnium
 primi Religioso Clericorū instituto decorauerūt.

EPISTOLA DEDICAT.

Agnoscent Vaticanam Aram, ad quam sese Christo spirituales victimas exhibuerunt. Agnoscent primariam istam Cathedram, è qua Sanctiones Ritusq; nostri lucem, decus, firmitudinem acceperunt. Agnoscent deniq; hos Colles, hæc Mœnia, Fora, Vias, Templà, Dòmos, quæ in illa potissimum immani clade Borbonica, inter furētium prædonum barbariem, ipsorum orationibus, gemitibus, cohortationibus, obiurgationibus resonuerunt. Tunc quippè nostros Patres, inque iis præcipuè Episcopum Theatinum, Christianam tolerantiam, atque in retinenda Catholica fide & Castitate constantiam Viris feminisq; Romanis, aut Romæ incolis prædicasse, non vno nobis teste compertum est. Nostros igitur hos Patres ad Urbem redeuntes, ad Te Summum in terris Patrem accedentes excipe Beatissime Pontifex grato animo & fronte hilari, ut soles pia omnia munera, aut homines pios; meque in iis Tuam Pontificiam Maiestatem religiosè suspicientem, & pedes istos Sanctissimos exosculantem benignus aspice. Denique huic libello, paucis meis verbis, multis aliorum factis, egregiisque referto, quæ Tua est pietas, dignitas, auctoritas, faue. Romæ VIII. Kalend. Sextileis. M. DC. XI.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO, DECIO CARAFÆ
S.R.E. Cardinali.

SCITVM illud est; Prudentis viri partes sunt, non solum quò, sed etiam quâ tendat, cogitare. Inscriseram Sanctissimo D. N. Paulo V. P. M. hunc libellum, Summo virorum infimus. Restabat gradum reperire quo ad culmen illud pertingerem. Ecce autem (commodum) Tu Illustrissime Domine occurristi, utpote qui iam olim virtute par Summis, factus es nuperrimè etiam dignitate Christi Vicario proximus. Gratular Tibi itaque de sacra hac purpurâ, Carafæ Stirpis eximio & ferè iam perpetuo ornamento; nec tuo solum sed & publico nomine gratulor; accessisse scilicet Tibi auctoritatem amplissimam infula, quæ virtutes tuas ornet, firmet, & Reipub. Christiana bono in latum exerat campum. Maeste animo Vir Illustrissime: splendorem ex apice isto, veluti ex altiore cælo, proborum operum radiis, atq; insignium exemplorum influxu terris communica. Interim ego supplex oro, ut per Te potissimum Paulus reddatur Paulo: quippè per aliū non equidem velim aut debeam; sic tua benignitas nos, & nostra omnia ad se inuitat atque ad eam trahit. Ut nunc taceam Magnum illum Paulum Carafam, non alium optare comitem quàm Te gentilem suum, & nostri Ordinis à se instituti præsidium & fautorem. Eat igitur, te duce, libellus iste ad Apostolicam Sedem; & te vindice, lucem aspiciat tutus. Illustrissime & Reuerendissime Domine, opto & voueo ut perpetuum valeas, ac floreas. Romæ VI. Kalend.

Septemb. M. DC. XI.

AD LE-

AD PAVLVM QVARTVM PONT. MAX.

• Eo ipso
die, quo
Paulus
IV. Sum-
mum
Pontifi-
catum
iniit, per-
uenit
Romam
Oratores
Anglici,
vt nomi-
ne totius
Regni,
diuturni
& atrocis
Schisma-
tis veniā
peterent,
quos ille
benig-
nissime
excepit
& hono-
rifice
habuit.
Vide A-
drianū,
Histo.
lib. 13.
Sander.
de Schif.
Anglica-
no. &
Ant.
Cerr.
Ode 5.

*Quantus refusus Oceanus pater,
Qui turbulento sufficit aetheri
Vndis: auaros quiq. terra
Perpetuo rigat imbre tractus,
Quiq. inquietis motibus eminet;
Tantus Carasæ nominis inclytum
Lumen refulsit Paulus: Orbi
Consuluit sapiens, Tribunal.
Dum deuianti constituit: Fidem
Istud per Vrbes vindicat It alas:
Infidus hoc Maurus, rebelles
Heresen trepidant Phalanges.
Deuota cælis inseritur manus,
Quam Clericorum consociauerat
Norma: Theatini verendi
Ordinis & Pietatis Auctor.
At nostra nullo Musa libentior
Gestit coronasnectere nomine,
Quam pœnitenti o quod Britanno
Iura, fidem, veniam dedisti.
Lapsum misertus, Qua violaueras
(Dixti) resumas Angliæ fœdera:
Agnosce Romam; sed salutem
Tu meliore fide teneto.
O Paule, fluctus in mare nos ferunt
Infame rursum: maxime Prasulum
Adsis: potens succurrat, aucta
Dextera Cœlituum fauore.
A. T.*

DVO

DVO HÆC EPIGRAMMATA
à magno illo SIRLETO, alterum in viuentem PAVLVM,
alterum in mortuum, scripta fuere. Ea inter schedas
nostri GREGORII FLORELLII Gracè periti reperta
nuper, unà cum PAULI eximijs gestis lu-
cem aspicere volui.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΧΟΤΑΤΟΥ ΙΕΡΕΜΟΥ ΤΟΥ
Σιρλήτη, Καρδινάλις τῆς Ῥώμης, εἰς Ἀρχιερεῖς τὴν μέγαν, Παῦλον τέταρτον, ἐπι-
γραμματα.

ERVEDITISSIMI ET CLARISSIMI GVLIELMI
SIRLETI, Cardinalis Romæ, in Summum Pontificem,
PAVLVM IV. epigrammata.

PRIMUM.

Θεε πάτερ, γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀγερόντ
Σκῆπτρον ἔχων, Αἰδαν ὡ κρατερὸν δάμασας
Κλυδί μου θυχομένε, καὶ δεῖκτα αἶψαν ἀλαλκε,
Ἡ μυσάων μ' εἶργει, καὶ ἱερῶν σελίδων.
Ὡς δέ τε Καρὰ φίων γενεὰν κλοτάν, αἶψιν ἀνάκτας
Κόσμος ἔχοι, μεγάλων ἐκγονα σῶν ἀρετῶν.
Σόν τε κύρι σεμνὸν πόδι ἀγᾶδ Ἀλαῖ ἐδνεα Κύμβρων,
Ζῶης τ' ἐς πολλοὺς ἡελίοιο κύκλῳ.
Ἀλλ' ἀνα μή με εἰς πόντης τείρεσθαι ἀνάγκη,
Νόσφι τε Πιερίδων δεινὸν ἔχοντα βίον.

LATINE.

*Alme Pater, cæli terræq. potenter habenas
Qui regis, atque Orci regna superba domas:
Me precor exaudi, duramq. repellito sortem,
Qua mihi cum Musis pagina sacra iacet.
Carasæq. domus habeat stirps inclyta reges
Semper, virtutis diua propago tua.*

**

Dent 5.

Dent q̄, tuis sanctis pedibus, gens barbara, Cymbrī
Oscula, & in Pylī tempora viue senis.
Sed rex, ne patere ut miserum me affligat egestas,
Et procul à Musis vita sit agra mihi.

ALTERVM.

Τὸ γε τετάρτῃ ψυχῇ Παύλῳ Ἀρχιερεῖ
Ἡρώδῃ Ὀλόμπον ἐπὶ χειρὶ θεῶν μακάρεων.
Τόνδε λίπ' οὐκ ἀέκιστα εἶον σονόντα βροτοῖσιν,
Ἀτρεκέτ' ἑωὺς ἀνέρι ἐπιμένους.
Ἦν ποθέσκειν ἔχει ζῶν ἀνώνιον, ἔκτοδς
Κόσμη, καὶ δεσμῶν σώματ' ἀρχαλέα.
Βῆ μὲν δ' οὐρανίοις κεχαρισμέν' ἀθανάτοισιν,
Ἡ μὲν δὲ σοναχὰς δῆκε Νικητὰ φίλε.

LATINE.

Pontificis Quarti migrans è corpore Pauli
Spiritus, Angelica est vectus in astra manu.
Excessit q̄, lubens tristi mortalibus aeuo,
Vita qui vera gaudia semper amant.
Cuius erat cupidus, fruitur nunc perpete vita,
Exemptus mundo, corporis atque iugo.
Ille quidem caelos adiit, Niceta, Beatis
Carus, at hinc nobis factus ubique dolor.

A. T.

R. P. AN-

R. P.
ANTONIO CARACCILO,
VITAM
PAVLI IV. PONT. OPT. MAX.
ET
THEATINI ORDINIS RELIGIOSIS. FVNDATA-
toris eruditè scribenti,

Carmen Syncharisticon.

EGO iterum ille tuus, diuina conscius aura,
Cognatus q̄, polo, mortalia ducit in ora
Spiritus, augusta iam didita nomina Fama
PONTIFICIS PAVLI? quo dudum ciue superbit,
Attonitum q̄, trahit generosa Neapolis orbem?
Ille tuos castà formatos mente THEASDAS
In populos duxit, veteris q̄, ab origine norma
Instituit Latio primus; quem deinde secuti
Præstantes virtute alij, super inuida nigri
Mænia Cocyti validum fixere tropæum.
Ille renascentes, & in omni parte veneni
Spargentes monimenta sui, virtute subegit
Hærese n pestes; velut olim Alcmenius Heros
Septem colla nouis toties animata figuris
Vsq̄ue premens rabida compescuit ignibus Hydra.
Ille labascentem iustis sub legibus Urbem
Composuit sapiens: & quâ se Phæbus ab unda
Mane leuat, quâ se diffuso vespere condit,
Errorum nebulas, & inania monstra fugauit.
Felix ille tamen meritis ingentibus æquum
Nactus Mæoniden, cuius venientia sæcla
Ingenio factura fidem, nil vilibus ultra
Concedit Tabulis, quas dira Calumnia tabo
Imbuit, & toto liuor fœdauit Auerno.

IUSTI RYKCI Gandensis.

ROMÆ IIX. Kal. IIX bres M. D. XI.

* * *

AD

AD LECTOREM.

METRES, mi Lector, quatuor nostrates Patres, ecce hic damus, quos inter alios sancte vixisse, sanctius obisse constans apud plerosq. fama est. Quod vero comminutos eos vides, cuiq. dentetam misere detritos, vix ut hominum vestigia nosse queas, ne mea id negligentia attribuas, sed potius existimes velim, infestum probitati seculum, & nostratiū domestica laudis incuriosa ingenia, vix pauca, & fracta ossicula de tantorum virorū mole posteris reliquisse. Et tribus quidem ceteris id evenisse Patribus nō adeo mirum est: quandoquidem ij, etsi multa in luce hominum luce ac laude digna patrarunt, maximam tamen vitæ partem, Deo tantum & Angelis testibus transegerunt. At quod Carafa nostri tot præclara gesta tenebra obsederint, iustius conquerimur. Vixit enim Vir ille annos quatuor supra octoginta; neq. porro ex ijs ignavis senibus fuit, qui, ut Seneca inquit, a nullum aliud habent argumentum, quo probent se diu vixisse præter ætatem; Sed in tam longo vitæ eius decursu excelsam virtutem, ingentemq. animi magnitudinem paribus ferme gestis, hoc est, in Christianam Rempub. eximius benefactis ostendit. Nihilominus de tam longæva, de tam varia, de tam fecunda insignium actionum vitæ, vix ea, nec quidem omnia, quæ Summus Pontifex gessit, posteris aliquot nunc scimus: alia autem & multa & magna, quæ à pueritia ad decrepitam usque ætatem, Scholasticus, Sacrae Aula Cubicularius, Episcopus, Internuntius, Regio Sacello Præfectus; mox, abiectis dignitatibus fortunisq. omnibus, Regularis Clericus; rursumq. ad Ecclesie gubernacula per vim tractus, Cardinalis, & Cardinalium primus dixit, scripsit, iussit, decrevit, fecit, nemo omnia, vix quisquam de plurimis pauca meminit aut noscit. Itaque ego, cui post eruditos Viros Robertellum, Flauium, Foliettum, qui vitam Pauli IV. scribere occæperant, (ut Onuphrium omittam, qui variè nec plene narrauit) tanti Pontificis gesta litterarum monumentis consignanda sunt, longè equidem maiorem laborem experior in perquirenda & colligenda adeo dispersa segete, atque à mendaciorum calumniarumq. lolio & quisquiliis secernenda, quam in publicum memorabilium exemplorum horreum, ut humani generis bono perpetuò prostent, inuehenda. Etsi enim

lib. de
Clemen.
ca. 3.

(ut

AD LECTOREM.

(ut mihi grauisissimi testes retulere) multa quæ illa de reformanda Urbe atque Orbe, de ratione profligandarum hæresum, de componendis Regum discordiis, de sanciendo in generali Concilio fidei morumq. legibus, doctè sapienterq. lucubraverat; multa vicissim, quæ de eius laudibus alij non obscuri Scriptores adnotauerant, in Caroli, aut Alphonsi Cardinalium scrinijs, ut in tempore promerentur, reposita fuerant, in ea tamen funesta Carasiorum clade, qua illustrissima illius Familiae procures de improviso capti, & in carcerem coniecti sunt; tunc scilicet cum grandis ille torrens à vertice affluens propinquam Paulo stirpem radicitus penè conuulsit, pars à Prætorianis licitoribus raptâ, dissipata, dilacerata sunt, pars verò in alienorum manus deuoluta miserrimè perierunt. Ea igitur insignium monumentorum calamitas in causa est, Lector, ne opus tibi integrum, sed eius veluti specimen gustumq. exhibeam, isthac videlicet pauca solummodò, quæ vides. Porro, cum hinc ij, quibus obedire debeo, instarent, ut hos quatuor Patres è tenebris erutos luci darem, illinc verò è Carasiorum naufragio dispersas pelago tabulas undiq. colligendi nondum finis esset, volui utrumq. simul facere, & obsequi Superiorum imperio, sine mora hæc proferendo, & mihi deinceps ocium comparare, ut fusè & distinctè Pauli vitam integrè describam. Itaque primitias nunc accipe, messem olim, si hæc tibi grata erunt, habiturus. Pauca sunt, fatcor, quæ nunc profero, sed omnium tamen gestorum eius compendium dici queunt, adeoq. sincera & germana sunt, ut nulla opus professione aut testificatione nostra habeant, sed id solum ipsa postulant ut puro oculo inspiciantur. Confido enim omnes homines, qui ad hæc legenda accedent (modò ne auerso prorsus animo & hostiliter cum eo agere velint) victrici Veritati, quæ alluare caput è nubilo, vindice Deo, iam cæpit, facillime concessuros. Acquum enim est (ille ait) b saltem tabellis consignatis credere. b Plau

Hus equidem instructus, facile, puto, confutare potero quicquid alij in Trin. Paulum odiosè scripserunt. Itidem quippè olim fecisse legimus Assuerum Regem, qui calumniis Amani oppressum Mardocheum, lectis prolatiisq. Annalibus, à probro, à cade, à cruce ad debitam laudem gloriamq. extulit. Itaque sinceros tantum Lectores hic volo, per quos virtus & existimatio Pauli ius suum (nihil ambigo) extincto cum causis suis odio, vel hoc tandem seculo impetrabunt. Quamquam quid ego, ut his

** 3

quæ

AD LECTOREM.

qua producatur fides habeatur amplius urgeo? Iam pridem edita sunt de Paulo multa praeclara & duratura in omne aevum Elogia, & (quod caput est) ab ijs viris ex eo tempore prolata sunt, ut planè existimari debeant non ab assentatione, sed à veritate profecta. E quibus ut laborem dispersa conquirendi, tibi Lector adimam, insigniora & breviora aliquot nunc profero: Nam ut omnia singillatim excutiam, neque locus hic profectò est, neque animus. Itaque alij, c Sanctissimum & doctissimum; Alij, d Spem vnicam confirmandæ & constituendæ Reipub. Christianæ; Alij, e Virum admirabilem; Alij, f Præfulem pietatè eximium, virtutis eminentem, & Sacrae vel lectioni, vel operationi, vel meditationi ferè semper affixum, appellabant. Et his quidem, alijsq; eiusmodi laudibus, antequam Ioannes-Petrus Pauli nomen assumeret, hoc est, antequam Summus Pontifex renuntiaretur, celebratus est. Transeo autem nunc ad earum aliquot, quibus iam mortuus decorari meruit, illas etenim, quas dū Christiani gregis Pastor esset, à gravissimis viris, qui Paulum intimè nouerant, consecutus est, consultò prætereo, nequis obijciat huiusmodi laudatores tempori subseruisse. Igitur post obitum eius, Magnus ille & verè Catholicus Rex Philippus, cui Paulus, extremis ac penè intermortuis verbis Orthodoxam fidem amplificandam, veluti testamento mandauerat, ad tantæ iacturae nuntium, Heu, inquit, nunc obiit Paulus, nunc cum viuere maximè debebat. Considerabat nimirum Rex prudentissimus, cum Pontificem, qui tam paruo tempore, quod ab exitiali bello superfuera, tot tantaq; pro Christi Ecclesia egregiè patrauerat si diutius Petri Cathedrae insedisset, eximij utiq; factis multarum atatum exempla superaturum. Et Philippus quidem longè absens his paucis, sed gravissimis verbis strenui Pastoris excessu indoluit. at (quod miraberis Lector) in ipsa etià Roma, & eadè ipsa propemodum die, qua,

g Aufon. in Monost. h Ut refert Vinc. Belius in suo Diario M.S. apud Biblioth. Vatic.

g Gens infrena virum, quibus in scelus omne ruit fas, marmoreâ Pauli statuâ, eius virtutibus meritisq; paucis ante mensib. positam, execrando ausu per Urbem raptabant, Senatus, Primoresq; Romani, cum tanti flagitij crimen à se auertere niterentur, palam apud Purgatos Patres passi sunt, h Nihil se, nihil Romanum Populū de Paulo conqueri posse, cuius virtutem mentemque optimam toties fuissent experti. Propinquos eius potius culpandos, quorum odio à furenti & promiscuâ plebe ea clades patrata fuisset. Itaq; è

mediis.

AD LECTOREM.

mediis ipsis bacchantis Urbis tumultibus vocem extorsit Veritas, qua innoxium sanctumq; Pontificem ab eius propinquis, qui tanto furoris causâ dedisse putabatur, longè secerneret. Quos tamen ipsos neque planè conuictos neque confessos, hoc est, non seruato iuris ordine, fuisse damnatos, Pius V. veri iustiq; assertor, sero quidem, sed recto iudicio declarauit. Iam hoc ipso Pio pijsimè & prudentissimè Christi Ecclesiâ moderante, quis laudes Paulo dictas, siue scriptas enumeret aut narret? Crabra iam audiebantur de eius virtute praeconia & reuiuiscen-
ti viri gloriam cuncti Ordines gratulabundi complectebantur; appellauitq; eum passim, i Christianum Ciceronem, Latinum Chrysostomū; k Nulli superiorum Præsulū postponendū; l Sanctissimum & eloquentissimum Pontificē; m Religionis vindicē, veræ libertatis assertorem, Principem clementissimum; Reparatorem veteris disciplinæ; Orbis columnen, Hæresum pessumdatorem, vitiorū omnium perpetuum hostem. His alijsq; id genus secundis admir-
murationibus liberè iam augustam Pauli memoriam immortalē-
que existimationem prosequiebantur. Videlicet ab eo tempore, quo Pius V. amplissima Christi vinea procurationem iniit, res florere cepit procera, & speciosa illa arbor, quæ præterita hieme feris Aquilonibus diuerberata, flores frondesq; posuerat. His ego verbis eos intelligo, qui, quod suis vitiis Pauli virtus, & disciplina zelus obstetisset, Sancti Præsulis famam teterrimis maledictis laterauerunt. Igitur pro conuicio-
rum plaustris, quibus oneratum Augustissimi Pontificis nomē fuerat, ingentib. laudū acervis cumulatu est. maximè ea celebri & fausta die, qua eius cineres è Vaticano Tēplo ad B. Mariæ super Mineruâ, deducē-
tibus omnium penè Ordinum hominibus, honorificentissimè translata sunt. Illa profectò luce vidit Roma triūphantē de impietate Religionē, de sceleribus Virtutem, de calumniis Veritatem. Non prosequar (neque enim hic locus) qui ornatus, quæ pompa, quā augusta Thempsarū facies, quæ bonorū omnium exultatio, qui improborū mussantiū mæror extiterit ea die. Illud vnū sat fuerit dixisse, quāquam insignis eius Templi fornices, parietes, colūna omnia plena fuerint Elogiis, inscriptionibus epigramatis, quæ magno bonorū plausu Pauli virtutes, gesta, & in Christianā Rempub. merita celebrabant, tamen, quia magnum est laudari à magno viro, præstare equidē praeconiis omnibus censeo præclarā illam

Pij V.

i Hosius apud Scip. k Rouerus lib. ult. Hist. l Sirlet. epist. ad Hosium. m Ammir. in Tac. lib. 1. cap. 8. Bochius in Psal. 117. Acylus in Elogio, aliique multi.

AD LECTOREM.

Pij V. Laudationem, quam discolori marmori incisam extare æternum voluit. Laudat quippe Paulū IV. prædecessorem suum ab eloquentia, eruditione, sapientia, innocentia, liberalitate, animi magnitudine, Iustitia & Religionis zelo. Porro id elogium & si iis qui Romam, aut vicinas vrbes oppidaq; incolunt, notius & patentius est, quam ut à nobis indicari oporteat, exteris tamen hominibus, maximeq; trans mare aut Alpes degentibus, iucundum fore arbitror illud quod nunc compendio retulimus, ad calcem operis cum fide exscriptum legere, simulq; ex eo colligere, quàm solida & magna fuerit Pauli virtus, quam grauisimus & sanctissimus Pontifex adeò luculenter perpetuo testimonio celebrauit. Sed suo certè more fecisse videtur Pius: non enim aliter de Paulo aut sensit aut locutus est unquam. Mitto quòd quotiescunque Paulum nominare contingeret, non alio appellabat nomine quam simpliciter, Sanctum Patrem: Sanctus Pater id faciebat, Sanctus Pater id nobis dixerat, Sanctus Pater id constituere meditabatur: atque horū similia. Parum hoc est, & vulgò notum, at præterea ingenuè fateri solebat, nihil fere se patrasse aut patraturum, nisi à Paulo inceptum aut cogitatum. Profecto ita est, & obtuenti Pij V. gesta liquidò apparebit lineas fuisse expressas de illo exemplari. Vidit id Panuinius, & uniuersè testatus est, n Paulum IV. Sanctis suis institutionibus aut legibus, quas morte interceptus edere, aut certè in morem vsuq; inducere non potuit, amplum successoribus aperuisse campum rectam viuendi normā in posterum ordinandi. Subijcit deinde idē Auctor; Ex eius fonte cogitationū rationumq; multa Sacri Concilii Tridentini decreta postmodum profluxerunt. Quod adeò verum est, ut Flaminius Philonardus Aquini Episcopus Vir integerrimus saepe mihi narrauerit, se in Aduersarijs habere diligentem cuiusdam Scriptoris collationem qua Tridentina decreta cum Pauli ceptis aut cogitatis paribus ferè rationibus reputantur. Neq; id mirum. Scimus etenim Adriano VI. Clemente VII. & Paulo III. Summis Pontificibus Romam accersitum Carasam, ut labantem Ecclesiasticum Ordinem sanctionibus prudenter dispositis suffulciret. Sed redeo ad Pium V. Pauli IV. Sedem, potestatem, vitæ rationem, & spiritum pene ipsum adeò bene asecutum, ut Paulini animi sublimitas, Zelus, diligentia, fides, constantia, liberalitas, in Pium migrasse, & meliore tempore, videri potuerint. Is igitur grauisimus veræ virtutis estimator,

n In vit.
Pauli
IV. Se-
cundò e-
dita.

AD LECTOREM.

mator, tanti fecit Pauli integerrimos mores, vitæq; sanctimoniam quam intimè omnium multis ipse argumentis expertus fuerat, ut Superhumerali Pontificium, Stolam Hierarchicam, & id genus indumenta aut ornamenta, non libentius alia sibi induceret, quàm qua Paulus ante triuisset. Pileolū è serico raso pelle Pontica subsutū, quod Paulus gestauerat, statim ac Pontifex factus est, deposcit, illudq; lacrymabundus exosculans, capiti induxit suo, veluti Sanctissimi Pastoris, & charissimi parentis exuuias. Sed quòd me ab institutā breuitate abripit Pij de Paulo, hoc est grauisissimi de grauisimo Prasule existimatio? Finio igitur meis præfari verbis, ut aliorum deinceps scripta cum fide hic posita, & breuib; argumentis, siue, ut in Centone fit, ligamentis illustrata, aut colligata iam,

Lector, inspicias.

INDEX

*Index Monumentorum in hunc librum, ex va-
riis Auctoribus collectorum.*

- I. Præfagia Summi Pontificatus Pauli IV. ex Cyno, Onuphrio, Fla-
uio, &c. p. 4.
- II. Hieronymi Magii Narratio, De Ioanne Petro Carafa. p. 7.
- III. Ioannis Petri Carafæ Episcopi Theatini Epistola ad Caietanum
Thienæum, & socios. p. 13.
- IV. Eiusdem Epistola ad Paulum III. Pont. Max. p. 29.
- V. Eiusdem Epistola ad Latinum Iuvenalem P. M. à secretis. p. 31.
- VI. Onuphrii Panuini, De Vita Pauli IV. P. M. secundo edita frag-
menta aliquot. p. 32. & seq.
- VII. Bernardini Fuscani Epistola ad Aloysium Martinum. p. 35.
- VIII. Bernardini Schotti Epistola ad Card. Theatinum. p. 36.
- IX. Bernardini Scardæonii Epistola ad Card. Theatinum. p. 39.
- X. Ex libro Marii Matefilanii de Guelphis & Ghibellinis, fragmen-
tum. p. 41.
- XI. Ex Oratione Cyni Campani de laudibus Pauli, fragmentum. pag.
45. & seq.
- XII. Flaminii Odè de Ioanne Petro Carafa Cardinali, ad Turrianum.
p. 53.
- XIII. Pauli IV. Pont. Max. Epistolæ duæ ad Hosium Episcopum Var-
miensem. p. 58.
- XIV. Fragmentum Epistolæ Bernardini Nauagerii ad Senatum Vene-
tum. p. 59.
- XV. Epistola Theatinorum Patrum Romæ degentium, ad R. Præposi-
tum S. Pauli, Neapolis de Gestis Pauli IV. P. Max. post eiectos
Nepotes. p. 62 & seq.
- XVI. Elogium ad æneam Statuam Pauli IV. P. M. p. 94.
- XVII. Expostulatio de Pauli IV. seueritate, & eius confutatio. pag. 97.
& seq.
- XVIII. Frederici Staphyli V. C. Epistolæ fragmentum. p. 106.
- XIX. Gonzali Illescæ Narratio de Paulo IV. P. M. p. 110.
- XX. Ioannis Francisci Firmani Magistri Cerimononiarū Narratio de
Obitu & Sepultura Pauli IV. P. M. p. 114.
- XXI. Ioannis Pauli Flauii Albetani Oratio habita in Funere Pauli IV.
P. M. ad S. R. E. Card. p. 116.
- XXII. De præclara Pauli IV. P. M. beneficentia & liberalitate, Pyrrhi Li-
gorii Testimonium. p. 130.

XXIII. An-

I N D E X.

- XXIII. Antonii Carafæ Cardinalis, in Relat. B. N. de Pauli IV. P. M. Vita,
Notæ Apologeticæ. p. 145.
- XXIV. Anonymi Declamationis in euerfores & effractores Statuæ Pauli
IV. P. M. fragmentum. p. 168.
- XXV. Anonymi Epithaphium carmine, in Tumulum Pauli IV. P. Max.
p. 170.
- XXVI. Pii V. P. M. Epithaphium insculptum Marmoreo Tumulo Pau-
li IV. P. M. p. 171.

*Ex his plerag, à nobis tralata sunt ex Italico vel ex Hispanico
in Latinum. Vnde verò ea habuerimus, suis locis significa-
bimus. Vale, Lector, & frue.*

2

I N-

INDEX.

A.

- A** Prahates quid respondit Valenti Imp. 100.
 Alphonsus Carafa Card. adstetit Paulo IV. morienti. 109.
 Ammianus Marcellinus impietate Romanos Pontifices. 113.
 Antonius Caponius medicus quæ Caietano moribundo dixerit. 253.

B.

- Baptista Cremensis Dominicanus. 185.
 Bartholomæus Veronensis Cl. Reg. sancte obit. 160.
 Bernardinus Scardeonius gratulatur Carafa. 39.
 Bernardinus Schottus, gratulatur Carafa. 37. Spoletanus creatus
 Card. à Paulo præficitur ditioni Ecclesiastica. 66.
 Bonifacius à Colle laudatur à Paulo 25. eius gesta ac vita breuiter de-
 scripta. 261. & deinceps.

C.

- Caietani Thienæi senioris elogium. 179.
 Caietani Thienæi iunioris ortus, educatio, genus. 177. Elogia. 173. Eius
 pietas & Religio. 180. inquit Sodalitatem Oratorij Vicentini 183. fun-
 dat Xenodochia. 185. propte obedit. ib. & 220. Eius gesta Venetiis. 186.
 Eius precibus atq. pijs institutis Veneti incolumes. 187. Inquit sodali-
 tiū Diuini amoris. 182. Instituit Ordinē Clericorū Regulariū. 191. q̄
 passus in clade Romana 204. ob paupertatē, & elargita pauperib. bona
 saue torquetur. 206. quomodo euaserit cum Sociis è Carcere Vatica-
 no. 211. Venetiis Præpositus Aedis Tolentinatis post Carafam. 213.
 Neapolim amandatur. 220. Cur discesserit è Domo Misericordia.
 223. strenuè fudit Diuine prouidentia. 226. Sanat mirè, fractū crus
 Laici fratris. 232. Paulinam Aedem possidet curante Prorege, &
 Urbis Magistratu. 238. Tumultus Neapolitanos sedare satagit, sed
 frustra 253. post mortem sedat. 255. Hæreses profligat. 241. Veronā
 incolit. 245. reprimat Gibertum à mittenda alimonia. 246. Sanat
 Matronam Venetam morti proximam 247. Item stultum Diaconū
 menti restituit 248. Tempestatem precibus, & iacto in mari agni-
 culo cereo, sedat. 249. Obit sanctissimè. 255. eius memoranda senten-
 tia. 256. eius effigies describitur 257.
 Camillus Vrsinus laudatur. 66. præficitur à Paulo IV. ditioni Ecclesia-
 stica. ibid.

Cam-

INDEX.

1.

- Camponesca stirpis laus.
 Clericorum Regularium quos Theatinos vocant origo in præf. ad Le-
 ctorem. Hi in Aede Vaticana vota nuncupant religiosa. S. Christi Vi-
 cario proximè subiecti. ibid. grauiam passi in clade Borbonica S. Vene-
 tias abeunt ductore Amulio. S. Veneti quā in eos munifici. 26. iussu
 Clementis VII. abeunt Neapolim. 217.
 Carafa prosapia Laus. in Præf.
 Concilij Tridentini decreta à Paulo IV. antè aut sancita, aut cogitata.
 in Præf. ad Lectorem.

D.

- Decius Carafa S. R. E. Card. Laudatur. vide Præf. Auct.
 Diana Valesia Henrici II. filia. 160.
 Diocletiani sententia memorabilis. 60.

E.

- Eremita quidam Montis Virginis prædicat Summum Pauli IV. Pon-
 tificatum 45.
 Eutropius Eunuchus. 100.
 Eudoxia Augusta. 100.
 Erasmi Danesii de Caietano Testimonium. 257.

F.

- Faustina Augusta laudes. 139.
 Flavius Albetanus incæpit scribere Vitam Pauli IV. in Præf.
 laudatur à Manutio, 116.
 Folietta incæpit scribere Vitam Pauli IV. vide in Præf. ad Lect.
 Fredericus Staphylus deplorat obitum Pauli & aliorum Procerū. 106.

G.

- Gaspar Thienæus laudatur. 179 180.
 Gropperus remittit pileum purpureum. 143. euocatur Romam à Paulo.
 144. obit Roma. ibid.

H.

- Hieronymus Magius quis? 6.
 Hugutio Thienæus Card. Legatus Piceni. 177.
 Hugutio Thienæus alter Orator ad Pannonios. 178.

I.

- Iacobus Herculanus adstetit Paulo obeunti. 109.
 Ieremias Franciscanus remuneratus à Paulo. 136.

*** 3

Iere-

INDEX.

- Jeremias Isachinus* Cl. Reg. adstitit Paulo obeunti 108.
Italia quàm fœdata prauis moribus atq. Hæresibus ante Pauli IV. Pō-
 tificatum 99. 100.
Ioannes Antonius Caracciolus Oppidi Comes, quàm munificus erga no-
 stros. 226. Consulit Caietanum de testamento condendo. 22. Quid
 egerit cum Caietano in Aede Misericordiae 226. offert Nostri cen-
 sus perpetuos 223.
Ioannes Græcus scriptor eximius. 133.
Ioannes Baptista Bonzianus Episcopus Casertæ, nomine Clementis VII.
 P. M. excipit Vota nostrorum Patrum 197.
Ioannes Marinonius Neapolim abit. 220.

L.

- Leo Carpanius* adstitit Paulo IV. morienti 109.
Liur odit vel beneficos 101.
Longa Matrona Hispana quàm benefica in nostros. 227. fundat Noso-
 comium Insanabilem. 225. Item Monasterium Cappuccinarum.
 236.
Lucretia Carafa testimonium de Caietano 250.

M.

- M. Antonius Burghesius* Paulo IV. charus. in Præf. Auct. 5.
Marcelli II. honorifica existimatio de Paulo. 320.
Maria Carafa Pauli IV. soror sanctissima. 26.
Marinus Rainaldus. 41.
Matthæus Stendardus. 160.
Momorantius promittit se ducturum Piennam nobilem puellam
 diremptionem eius Matrimonij non impetrat à Paulo. 161.
Monasterium Sacrarum Virginum S. Mariae de Sapientia Laudatur.
 172.

N.

- Nazarius Rhetor* quid de fracta Constantini statua. 169.
Neapolitani tumultus. 238. sedulo curant, ne Nostri discedant Nea-
 poli. 237.

O Occhi-

INDEX.

O.

- Occhinus* Neapolim inficit hæresi. 241. Detegitur à Caietano. 242. au-
 fugit. ibidem
Octavianus Crescentius Eques Lilianus. 112.
Oliuerius Carafa Ioannem Petrum ad Episcopatum urget. 7.

P.

- PAVLVS IV.* dum esset Cardinalis, Summus Violata fidei Quasi-
 tor. in Præf. Auctoris. In clade Borbonica obiurgabat scelestos
 milites. ibidem. Dignitates & munera eius ibidem. Vita men-
 daciter à quibusdam scripta. ibidem. 33. 145. 162. Eius opuscula
 quadam ibid. Occhino scribit ut auertat ab Hæresi. 242. Elogia eius
 varia 9. 10. 93. 94. 104. Tribunal Sancti Officij erexit Roma sub Pau-
 lo III. P. M. in præf. Auct. 44. 47. 156. Excipit Oratores Angliæ in
 præf. Auct. Ortus, nomen. 1. Præfagia Pontificatus 4. 5. 146. fit Epis-
 copus 8. abijcit omnia & init cum Caietano Ordinem Clericorum
 Regularium 9. 81. Ter vocatur Romæ à Paulo III. 29. 47. Purpuram
 vix tandē recipit 35. seuerus in præfractos, benignus in pœnitentes
 51. Flaminiū conuertit 53. precibus ei morti proximo obtinet salutē
 55. Cogitat Romam vniuersale Concilium celebrare 58. Quæ eum
 ad Bellum mouerint 57. 166. suos ex fratre nepotes eijcit 64. odit a-
 uaritiam 67. 143. 158. Indicem librorum noxiorum conficit 71. Si-
 monias, Veneficia, scortationes, Apostasias, ambitus reprimat, punit
 72. & deinceps. Iudeos coercet 84. liberalis in annona caritate 89.
 ieiunat in profundo senio 72. Vaticanæ adi prædia restitui curat.
 93. carpitur eius seueritas, sed immeritò 97. deplorat futuras Fran-
 ciæ clades 105. Prætozem Veronæ ad obedientiam inducit 148. so-
 brius 149. 153. 112. quam liberalis 130. & deinceps. Obitus sanctissi-
 mus describitur ab Onuphrio 107. & ab aliis 110. & deinceps. Deuo-
 tio in S. Eucharistiam 137. & seq. 160. in D. Thomam 151. in Beatissi-
 mum Petrum 160. puritas, castitas, religio, &c. 152.
Pauli Consiliarij Vita. 285.
Pauli III. P. M. litteris respondit Carafa. 19.
Petrus à Tolet Prorex curat ne Nostri Neapoli discedant. 237. 238.
 Petrus

INDEX.

<i>Petrus Martyr hereticus fugatur.</i>	242.
<i>Petrus Veronensis Cl. Reg. laudatur.</i>	222.
<i>Pius IV. P. M.</i>	131. 140. 154.
<i>Pij V. P. M. existimatio de Paulo. in prafat. ad Lect. Transfert honorificè eius corpus. ib. executor Consiliorum Pauli IV. ib. & 104.</i>	131. 137. 130.
<i>Pyrrhus Ligorius.</i>	
R.	
<i>Raynerij Gualandi testimonium de Caietano.</i>	250.
<i>Robertellus scriptor Vitæ Pauli IV.</i>	vide praf. ad Lect.
<i>Rugerus Cursor iuuatur à Paulo.</i>	134.
S.	
<i>Sirletus adstittit Paulo IV. 109. fit ab eo Protonotarius</i>	ibid.
<i>Spolitanus Card. præsicitur ditioni Ecclesiastica.</i>	66.
<i>Stanislaus Hosius à Paulo IV. fit Episcopus Variniensis. 143. Vocatur Romam 59. appellat Paulum Ciceronem Christianum. vide praf. ad Lect.</i>	
T.	
<i>Tabernaculum ad seruandam Eucharistiam eximia opera.</i>	140.
<i>Theodosio Augusto deiecta statua.</i>	169.
<i>Traiani Imp. laudes.</i>	139.
<i>Tremellius Hereticus.</i>	99.
V.	
<i>Vestini numquam Haresi infecti.</i>	2.
<i>Vicentinorum in Caietanum deuotio.</i>	177.
<i>Victoria Componefca mater Pauli laudatur.</i>	2.
<i>Vincentij Bragadini de Paulo IV. testimonium.</i>	112.

FINIS.

Errata hæc, & si quæ leuia irrepperint, prudens Lector, corrige.

P. 9. l. 21 lege auita. p. 52. l. 1. lege præditus. p. 98. l. 22. turribus. p. 134. l. 13. l. hunc p. 145. l. 4. recentioribus. p. 156. l. 22. Viri. p. 66. l. 24. extemplò. p. 105. l. 20. humiles. p. 115. l. 11. vnusquisque. p. 260. l. 4. Scabellulum.

DE VITA

DE VITA

PAVLI IV. PONT. MAX. COLLECTA-NEA HISTORICA.

DE GENERE EIVS, ATQVE ortu, ex Onuphrio, Nauagerio, Cassella, alijs.

E Carafarum stemmate, è quo Ioannes Petrus noster prodiit, nihil opus est dicere. Audiuisse, cognouisse est: adeò nota eius nobilitas per Europam penè vniuersam. Is igitur ortus est summo loco, & quasi maiorum gentium domo, quam summi Pontificatus infulæ non primò nobilitarunt, sed iam olim clarâ copiâ equitû & Ducum domi belliq; Illustrium, ac quinque Cardinalium sacratam purpuris, magis magisque prouexerunt. Maternum etiam Ioannis Petri è Camponescorum stirpe genus, æquè

A pro-

a In Chr.
Aquil.
Anton.
Rainal-
di.
b Casella
lib. de
Aborigi-
nibus,
fol. 42.

propemodum illustre fuit. Fortissima eagens in Vestinis, vetustaque admodum, & Guelphæ, hoc est Pontificiæ partis causæque non sequax modò, sed & princeps in iis Regionibus, & egregiorum facinorum pro ea tutanda auctor fuit. In iis Brachium Perusinum Pontificibus Romanis rebellem, & Ghibellinorum insignem Ducem, bello captum, in Camponescorum domo, terebrato cerebro, necatum legimus. *a* Vniuersæ autem de Vestinis populis Pius V. Pontifex Maximus testatus est, *b* nunquam in iis oris aut natam hæresim, aut aliunde inspersam coaluisse. Vt non sine diuini nutu numinis Ioannes Petrus Catholicæ Religionis vindex acerrimus ex ea regione maternum genus duxisse credendus sit. Itaque Victoria Camponesca Petri Lalli filia atque hæres vnica, in quam ea primaria Vestinorum familia defecit, Ioanni Antonio Carafæ nupsit, dotisque nomine Montorii in Marrucinis Toparchiam in viri domum intulit. Ex his parentibus anno salutis MCCCC LXXVI. III. Kal. Quintil. illucescente aurora Ioannes Petrus nascitur. Puero geminum id nomen parentes indidere, quod intra octauas sancti Ioannis Baptistæ, atque in peruigilio beatissimi Petri lucem hanc

hanc primò aspexerit. Editus verò est in Hirpinis, vico vel Caprilie, vel sancti Angeli à scala (nō enim id satis liquet) propè Furcas Caudinas, & Beneuentum urbem. Fratrem vnicum & maiorem senatu Ioannem Alphonsum habuit. Sorores quinque, Mariam, Beatricem, Dianam, Elizabetham, Ioannam. Prima Christo æterno regi desponsa, sapientiæ monasterium Neapoli fundauit, rexitque sanctissimè; Cæteræ nobilibus viris in matrimonium datæ, in Leonissam, Carboniam, Tolphiam, Cantelmiam, illustres domos immigrauere. Sed hæc generis decora alii longiùs prosequantur. Nos consultò hic breues sumus, ne in ea laude expatiemur, quæ ut à Carafa nostro aliena non est, ita tamen est complurium aliorum.

A 2

EIVS

EIVS SUMMI PONTIFICI-
CATVS PRAESAGIA.CYNVS CAMPANVS AVXIMAS,
IN ORATIONE DE LAUDIBVS PAVLI IV.

P. M.

HUNC (Joannem Petrum Carasam) ma-
tri Victoria nobilissima femina in aluo
continenti, dum precipiti via, non sine dis-
crimine, equo veheretur, Templum quod-
dam inter scopulosos montes abditum religionis causa
ascensura; Eremita, cum moribus & etate iam gra-
uis, tum aspectu & incessu, qui quidem sanctus videri
posset, obviam se tulit, Matronam nobilissimam ad-
monuit, ut ventrem maxime ab offensione, atque ab
iniuriis vindicaret. Fore enim asserebat, ut ex eo diui-
nae virtutis vir nasceretur, qui summum in Ecclesia
Dei Pontificatum obtineret.

ONUPHRIVS PANVINIVS IN VI-
TA PAVLI IIII. QVAM SECVNDO EDIDIT,
id ipsum asserit his verbis.

MATER, sanctissimis femina moribus, dum illo
grauida, montem, quod Virginis nuncupatur,
ubi

ubi Deipara Templum non longè à Carasarum oppi-
dis constructum cernitur, pietatis ergò conscenderet,
monita ab Eremita quodam fuit, ut pergeret pedeten-
tim & satagens sui uteri; quod summum Pontificem
concepisset & gereret.

Idem habet Nauagerius in Relatu de Pauli
IV. pontificatu ad Senatum Venetum.

IOANNES PAVLVS FLAVIVS
ORATIONE IN FVNERE PAVLI IIII.
Romæ habita.

CVMOQUE (quod maxime memorandum est) ipsi
Marcello iam Pontifici Maximo significatum
esset, hunc Theatinum Cardinalem, domicilium (ut
fit) non ita commodum sortitum fuisse; Cedemus nos,
inquit, ex hoc loco, ut ne tanto viro desit locus;
quasi ita futurum diuinus ille sanè animus presagi-
ret. Hæc Flavius.

Ipse præterea Carafa, se summum Pontificem
futurum prædixisse visus est, cum, ut auctor est
Onuphrius, ad suos conuersus, qui Marcello II.
quingagesimum quartum ætatis annum vix a-
gente, atque adeò longè se iam octuagenario, iu-
niore,

A 3

niore,

Onu-
phr. in
Vit. Pau-
li IIII.
secundò
edita.

nioire, pontificatum adepto, de Theatini supremo
præfulatu planè desperabant: *Confidite*, a inquit,
Nondum venit hora mea. Lapsa ea vox in præsa-
gium vertit: Nam intra duos menses & ille sanctè
obiit, & iste in eius locum electus est.

IN HIERONYMI MAGII NAR-
RATIONEM
ARGUMENTVM.

EXCEPI hunc Apologeticum Tractatum è M.
S. apud Marinum Rainaldum probissimum
senem, & Vaticanæ Bibliothecæ custodem. Tam-
etsi verò nostrorū patrum memoria, clarum certè
fuerit Hieronymi Magij nomen, quia tamen ve-
reor, ne multos hoc seculo eius virtus & eruditio
lateat, sciant per me velim quicunq; hæc legerint,
hunc illum esse Magium, qui scripsit erudita illa
Miscellanea Critica, & de aculeo ac tintinnabulis
libellos posthumos, Francofurti haud pridem e-
ditos. Porro cum iam ætate & eruditione esset
prouectior, & in clade Cypria, Venetorum Ar-
chitectus bellicus egregiam pro Christianis na-
uasset operam, à Turcis captus, & Constantino-
polim abstractus, in carcere strangulatus est; vti
Arnol-

Arnoldus Manlius in Catalogo ^{regij} refert. Hæc
verò narratiunculam scripsisse videtur eo tempo-
re, quo varia (Vti Onuphrius narrat) de Carafa
vulgus iactabat. Quod autè hic Caraphus habet,
non Carafa, id Magius more suo facit: is enim ipse
lib. 2. Miscellaneorum cap. vlt. eadem terminatio-
ne nobile hoc cognomentum enuntiat.

HIERONYMI MAGII I.C. DE IO-
ANNIS PETRI CARAFÆ GENERE, MORI-
bus, & regularis vitæ instituto,
Narratio.

IOANNES Petrus Caraphus, vir Neapolitanus, ^{His con-}
^{sentanea}
^{scribunt}
^{Dieghus}
^{Payua}
^{lib. 1. Or-}
^{thodox.}
^{Explicat.}
^{Ricor-}
^{datus}
^{Dial. 2.}
^{Histor.}
^{Monast.}
^{alique}
^{multi.}
cuius familia in omni Italia cū vetustate, tum
illustrium virtutum splendore ac opibus, clarissima
semper fuit, grecis, latinis atque hebraicis litteris egre-
giè institutus, pubertatis annos vix ingressus, ab Oli-
uerio Carapho, patruo, qui Cardinalis erat, est sacer-
dotio auctus amplissimo. Is autem, cū à natura ad-
iumenta haberet rerum gerendarum, natusq; ad hoc
potius, quàm ad sacerdotium videretur, patruo vix
agreq; obtemperauit. Ille huic persuadebat non defutu-
ras ei occasiones & campum, in quo vires ingenij sui
atque industrie posset exerere: atque ita eum breui in-
duxit

duxit in Pontificis Maximi gratiam, ut ille & Carissimum Petrum haberet, & in rebus arduis Christiana Reip. neminem prater hunc, ferè audiret. factumque est, ut deinde eum ad Angliæ Regem Internuncium miserit. Inde verò ad Ferdinandum Catholicum Regem Caraphus migrans, apud eum eiusq. heredem Carolum diu mansit. Cui Carolo ita gratus euasit, ut in suorum, qui à consiliis erant, cooptarit; eumq. Sacerdotio optimo donarit. Quibus rebus cum diu multumq. Petrus præsuisset, atque in publica administratione versatus esset, sentiretq. se in occupata populariq. vita continuo prolapsionibus & periculis esse expositum; quin etiam sæpe ex ea mente, quæ ad Deum, hoc est ad primum summumque bonum, deuecta esset, in medio ipso cursu, negotiorum fluctibus deiectum iri ac obrutum, memor item responsi eius, quod tãquam decretum ex ipsius Domini ore prolatum est, dijudicantis pacatam vitam præstantiorem, sibiq. omninò gratiorem esse, quàm quæ curis ciuilibus occuparetur, cogitationem omnem consiliūq. conuertens ad ea onera, quibus grauitè premebatur, statuit commissos suæ fidei populos cura & diligentia pro sua virili gubernare, cetera omnia omittere. Itaque contulit se Theatam, ubi cum multos annos laborasset, ut salutaribus consi-

consilijs curationibusq. agrotos de grege suo in salutem reuocaret, idq. non sine summa cum dexteritate, tum patientia ageret, multa sibi à Neapolitanis Regulis obiecta sentiebat, quò minus fungi debito suo munere posset. Quare grauitè, ut par erat commotus, nihil non tentatum reliquit, ut si qua ratione fieri posset, iura sua integra & illa seruaret. At tandem cum ne quidquam, neque Summi Pontificis authoritate, cuius auxilium Romæ quaesierat, neque suo ipsius ingenio ac gratia proficeret, populorum atque etiam Principum mores stomachans quodammodo, simulq. animo voluens patrum suum iam pridem non certo iudicio, sed amore potiùs atque humano animi affectu impulsus, ei Episcopatum tradidisse, seq. iam (quæ eius animi erat demissio) vel propter imbecillitatem ætatis, vel propter exiguum rerum vsum minus aptū existimans ad illius gubernationem, re prius benè consultata ac diligenter considerata, primū se ab Aula, hominumq. frequentia amouit, deinde quæcunque habebat Sacerdotia repudiavit, atq. ut tranquillitatem, securitatemq. assequi omni ex parte posset, omnia etiam bona sua, partem in propinquos egenos, partem in pauperes ciues erogauit: ita ut nudus penè ad otium perfringerit; existimans vitam beatam non alia in re posi-

B

tam,

tam, collocatamq; esse, quàm in veri summiq; Dei cognitione; ad quam si quis peruenire vellet, omni animi perturbatione vacandum esse, tum cupiditate & metu, tum aegritudine & voluptate dicebat. Quo peracto in eadem ipsa Vrbe Roma ubi tunc erat, se in conclusum & secretum locum contulit, in quo vitam tranquillum paucis degebat, Deo unà in pace silentioq; deseruiens. Sed accidit, ut Vrbe ab Hispanis militibus capta, Pontificeq; Max. in Arce obseſſo, omnia Roma ad militum libidinem passim subuerteretur, ita ut qui hostium manus effugeret, is Dei beneficio ereptus, non humano consilio diceretur. Qui quidē Deus propterea quod iustorum hominum, suiq; sine fūco & fallaciis amantium procuracionem curamq; suscipit, eosq; perire nullo modo sinit, virum sanctissimum quasi nube tectum per medias Urbis flammās, mediosq; crudelissimorum atq; armatorum oculos transeuntem saluū atq; incolumem Ostiam perduxit: quem planē ad locū Augustino Amulio Veneta Classis Praefecto, paucis post diebus appellente, ab ipso hilari animo liberaliterq; exceptus est, Venetiasq; deuectus. Qua in Vrbe datus ei certus ac celebris locus est, ubi cum pauculis quibusdam cum nobilitate, tum morum elegantia doctrinaq; insignibus sociis se recepit, sumpto prius uno eodemque

omnes

omnes vestitu, qui honestissimus esset. Deinde si qui in eorum Societatem admitti cuperent, difficulter admittebantur, nec nisi facta prius diligenti de vita & moribus inquisitione, deq; praecipua causa qua mouebantur hoc vitæ genus expetere. Pueri verò propter ætatis instabilitatē statim excluderentur: neq; ullus precibus aut lacrymulis locus erat. Regula. a. ijs Sodalibus exposita eiusmodi erat, ut erga Deum, tota mente, toto spiritu, tota anima colerent pietatem: erga virtutem, diligentia, exercitatione, assiduitateq; sanctitudinem seruarent: erga proximum, misericordia, seruuore, studioq; diligenti charitatem diligerent, castē viuerent. A iureiurando omniq; mendacio abstinerent, diuitias negligerent. Paupertatem ex voto profiterentur. Voluptati resisterent. Gloriam Vni Deo concederent. Beneuolentiam inter se maximē colerent. Æqualitatem continuo tenerent. Victum deniq; & vitam communem haberent. Quodque omnium admirabilius est, cum nihil certi haberent ad vitam alendam (omnis enim eorum spes in Deo posita erat) si quid à quoquam eis donaretur, quo famem quotidie pellerent, non plus acciperent, quàm quod ad vitæ usum necessitatemque sufficeret, reliquum omne in pauperes distribuerent. Atque ita sola spe sustentati vitā degebant, quippe qui ex omnibus

B 2

homi-

hominibus pauci & soli essent, qui diuitias & fundos repudiantes, virtute ditissimi haberentur. Omnemq; suam spem & cogitationem in vno Deo sitam esse, fixamq; volebant. Quos sanè excellenti mirabiliq; facto, ut quisquis optimus erat, ita maximè permonebatur, excelsamq; viri huius virtutem, ingentemque animi magnitudinem laudabat. Porro quod hoc temerè non fecisset, vita sanctissimè acta, etas iam firma, rerum usus, varia multiplexq; doctrina, diligens ac diuturna preparatio, fidorumque amicorum amantissima consilia satis demonstrabant. Quod verò non ambitione motus hoc vitæ genus petierit, familia nobilitas, diuitie, omnium ferè gentium erga ipsum fauor & studia, summa hominis eloquentia, constansque in omni tempore vita facile indicabat. Quod autem non ob nature timiditatem aut ignauiam, lucem atq; homines fugerit, multa inditio erāt, plurima scilicet & propè infinita pro Republica Christiana apud vniuersos ferè orbis principes feliciter acta: & (quod caput est) rerum omnium humanarum despicientia, quæ quidem facile eius insignem animi fortitudinem arguebat.

IN EPISTOLAM JOANNIS PETRI Carafa Episcopi Theatini, & Clericorum Regularium Parentis ad Caietanum Thienæum Collegam, aliosq; Neapoli degentes,

ARGVMENTVM.

ESVBIECTA epistola à Philonardo Reuerendiss. Aquini Episcopo nobis exhibita, quam anno XXXIV. superioris seculi, hoc est, ab instituto Ordine, X. Carafa noster Venetiis Neapolim ad Caietanum Thienæum scripsit, percipere poteris, lector, quæ cunabula, qui spiritus, quanta in Dei cultu Religio, quàm solida, viuidaque ad inuicem Charitas, quàm ingens paupertatis, puritatisque zelus nostris illis Patribus extiterit. Quocirca hæc nobis potissimum epistola erit, spero, proficua: Nam exempla veterum magnis cum subeunt animos authoribus vim & auctoritatem maximam retinere, magnus ille Stagyrtes verè & præclarè scripsit. Huc etiam faciet Bartholomæi è nostro Ordine Presbyteri sanctissimus obitus, qui his literis à Carafa describitur, stilo sacro, & Diuinæ Scripturæ flosculis intertexto. Habebat hoc in more Carafa, Sanctorum quorundam Patrum imitatus exempla, ut res sacras, haud profano eloquio, sed ipsismet Bibliorum verbis aut exponeret, aut veluti gemmulis exornaret. De Egesippo quidem vetustissimo illo Ecclesiasticorum Actuum Historiographo, scriptum legimus, stilo simplici primorum Christianorum gesta literis commendasse: ut quorum vitam imitabatur, scribendi quoque exprimeret charactere. Idem de Theatino Episcopo dici fermè potest. Quod vel ex hac vna epistola facile, lector sincere perspicies.

CAIETANO THIENAO ET CÆ-
TERIS FRATRIBVS NEAPOLI COMMO-
rantibus Salutem.

FRATRES dilectissimi: Gratia vobis, & pax à Deo
Patre, & à D. nostro Iesu Christo cum omnibus,
qui diligunt aduentum eius. Literas vestras ad XIII.
primò, deinde ad XXII. Nouembr. datas, cum iis, quas
antea vos dedisse scribitis, diuersis temporibus accepi-
mus; & respondere vobis non casu, aut negligentia, sed
consultò distulimus, quod in hac familiola nostre diui-
sione, presertim in tam longa distàtia, multa nobis ne-
cessariò prouidenda viderentur, quæ nisi assiduis pre-
cibus Domino cōmendata, & diuturna meditatione
digesta, nec nō frequenti ac diligenti examinatione dis-
cussa, effundenda non fuerant. Adde, quòd ne illud
quidem breuissimum literarum genus, hoc est: si vale-
tis, nos valemus, ad vos scribendum fuisse, exitus ipse
demonstrat: contigisset enim vos à nobis etiam nolenti-
bus decipi; quandoquidem his diebus charissimus fra-
ter noster Bartholomæus Presbyter sanctissimè ac reli-
giosissimè migravit ad Dominum. Nunc autem dici-
mus illum, unum ex omnibus nobis, verè in Domino
benè valere, quòd ita recessit à nobis, ut nos illum præ-
misisse, non amisisse putemus: reliquit enim nobis incre-
dibi-

dibile sui desiderium, & sanctæ adificationis exemplum.
Primum, quòd apud nos irreprehensibiliter vixit, iu-
gumq; Domini usq; ad mortem constantissimè, liben-
tissimeq; portauit; tum quòd in exitu, longè maior ap-
paruit, quàm quisquam illum existimare potuisset.
Decessit enim ex non longa, licet graui egritudine, ca-
tharro scilicet illo, quo, ut nostis, iugiter infestabatur,
sed tunc longè quidem acrius quàm vnquam antea.
Nam post intolerabilem dentium dolorem, & vnius
molaris euulsionem, vis morbi vehementer inualuit,
ita ut febres ardentissima, atque omnia vicina mortis
inditia spem omnē corporeæ salutis auferret: tum vero
Christi miles, non tristis effectus est, sed quasi rediturus
in patriam, totus ad Dei laudes, ad psalmos, ad Hym-
nos, Precesq; conuertitur; à quibus os illud sacrum us-
que ad vltimum spiritum nunquam cessare visum est,
nisi aut psallentibus circa eum nobis, aut aliquid ex di-
uina lectione recitantibus, quibus tamen ipse responde-
bat, aut præueniebat interdum. Quid illo sancto viro
in tanto corporis, atque omnium membrorum crucia-
tu, atque in ipso mortis agone, patientius? quid con-
stantius? quid sapientius? quid deuotius? Volun-
tur per ora lacryma, dum ista scribimus, & dicere de
illo, quæ institueramus, fletu interrumpente, non pos-
sumus, quid ultra queritis? in sacratissima Domi-

Luc. 2.

nica Natiuitatis nocte, venit ad Ecclesiam, accepit sanctum Viaticum, in cuius fortitudine usq; ad Dei montem intrepidus pergeret: & brachiis fidei, complexus cum Symeone puerum, dixit; Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Et reuera factus est in pace locus eius, & consummatus in breui, expleuit tempora multa; raptus est ne malitia mutaret mentem eius, & ita raptus, ut postquam lecto decubuit, vix tribus noctibus circa eum, dispositis stationibus, vigilatum sit, & tandem Dominico die in festo sanctorum Innocentium, post vesperas Christi pugil, & athleta, extremi certaminis unctione perfusus est; qui Sacramentum illud summa cum deuotione, & alacritate, quasi futura Victoria insigne suscipiens, eadem nocte hora circiter decima, inter choros Sanctorum Angelorum, Patriarcharum & Apostolorum victor abscessit. Manè autem facto, corpus Sacerdotalibus indumentis ornatum, in Ecclesia positum est, omnesq; pro eo Hostiam salutarem obtulimus, illud Amos Propheta interim dicentes: Festiuitates nostræ conuersæ sunt in luctum, & cantica nostra in planctum. Deinde, post vesperas, defunctorum Vigiliae celebrantur, nec funus effertur, usque ad diluculum sequentis diei, quo post Victimam salutis oblatam iusta-

Amos
5.

iustaq; facta, reuersus est puluis in terram suam, unde erat, & Spiritus ad Deum, qui dedit illum. Ergo & vos, fratres amatissimi, celebrate frequentes exequias, cumulate Altaria donis, plenosque calathos odoratis Sanctarum precum floribus, super fratris tumulum spargite: numquam illius apud nos intermoriatur memoria, qui viuit in Christo. Sed abstersis parumper lachrymis, ad vestras literas redeundum est; nec tamen ordinem exigite ab afflicto sene, mœrore, & fletibus cōsternato; cum quidquid in buccam venerit, nunc satis esse oporteat: post autem, si vitam Dominus dederit, quod defuerit, repensabitur. Scribitis multa de Ecclesia, deq; loci istius qualitate & dispositione; ad quæ omnia dicimus, placere nobis ea, quæ de ipsius Ecclesia honestate pariter, & libertate scripsistis; quodq; nulla sit in ea superstitio, nulla secularium seruitus; quod placida in ea solitudinis quiete fruamini; quod procul ab aura populari, procul à vulgi rumoribus latenter, silenterq; viuatis; quod à paucis tantummodò deuotis amicis visitemini, nullusque ad vos profanus arbiter, nullus curiosus interpellator accedat. Item quod nulla vobis hypocritarum, nulla muliercularum blandimenta surrepant. Hac verò nobis summoperè placere testamur, atq; utinam Dominus Iesus sic nos sibi vi-
C uere,

uere, sic sibi coherere faciat, ut mundus nos vixisse non sentiat. De edificio autem dicimus placere nobis, ut ea quae ad necessitatem pertinent, requiratis; ut scilicet sarta tecta habere possitis, ut cellulam quisque suam habeat, quo se tanquam in portum recipiat, simul ut reliqua officina ad communia ministeria peragenda pro loci exiguitate non desint. Nam de Ecclesia nihil aliud dicimus, quam ut molestissimum illud praeforis operarum emporium, & publicus per Ecclesiam transitus, si fieri poterit, auertatur, quod nobis Seuerus noster non difficile factum esse monstrauit. Hac autem omnia sic accipienda esse dicimus, ut quamquam totus hic Mundus nobis exilium sit, specialiter tamen in ista Ciuitate vos aduenas, & peregrinos esse noueritis, & idcirco opera pretium esse ducimus (quod & fieri cum DEI auxilio poterit) ut sic in omnibus, & cum omnibus conuersimini, tamquam istinc prope diem migraturi; nondum enim portas Ciuitatis intrastis, nec adhuc scire possumus, quid crastina die iussurus sit Dominus; quamquam ista non dicimus, ut pro locis intra Ciuitatem eligendis, vos debeatis esse solliciti. Scimus enim si vos istic Dominus esse voluerit, loca opportuna nobis intra mœnia, Dei benignitate, & ipsius Ciuitatis liberalitate, non defutura.

Nam

Nam de ijs locis, quae vobis dicebatis offerri, valde adhuc haesitamus; quod in altero, antiquam illustris familiae Domum dedicare difficile sit. in altero vero, Ecclesiam ab harpijs auferre, nec illarum contractu foedari, multo quidem difficilius. quamquam praeter hac, eadem Ecclesia, & si nobis & a Apostolica reuerentia, & veneranda illa vetustate summopere placeat, tamen in celeberrimo Urbis loco posita, tanta undique secularium aedificiorum mole comprimatur, ut locus ibi tolerabilis hospitij esse vix possit, honesti certe nullo modo possit. Quare vox Domini expectanda, & assiduis precibus, atque intenta cordis aure captanda est: & nihilominus quid interim vobis, de eisdem, vel alijs locis à quoquam dictum fuerit, ad nos diligenter scribendum curabitis.

De duobus illis nobilibus clericis, qui ad nos venire cupiebant, nunc neq; hic, neq; istic nos illorum deuotioni satisfacere posse videmus: multa enim sunt, quae nos rationabiliter moeant, eaq; nunc dicere non est necesse; & tamen ut in aliquem commodioris congregationis portum se conferant, genusque illud vitae periculosissimum fugiant; suadendum putamus, ostendendumq; eis, in hac nostra paupertate, & personarum paucitate, delicatulos iuuenes absque maximis incommodis,

C 2

&

« Eccle-
siam &
Pauli his
verbis
signifi-
cat.

Et laboribus non ferendis esse non posse: ut sic Et ea, quæ vera sunt, non abscondatis, Et eorum saluti melius consulere, atque in pace dimittere valeatis.

De funestis illis nuptiis est quidem dolendum, sed minimè, in fœminea leuitate mirandum, quod scribitis; Et nescio an eis succensendum sit, apud quas nullus est rationi locus, sed totum furor possidet, nec digna, de quibus tot verba fecerimus: digna verò est Venerabilis Ancilla Christi Mater nostra, Et de qua loquamur, Et quam omni venerationis obsequio in Domino prosequamur; Et tibi in primis gratias agimus charissime frater pro sincera charitatis affectu, quem in eam, non modò istic præsens, sed nobis absens, tam crebris litteris, tam diligenter, tam amanter, de ea scriptis ostendisti, sed ad causam illius Monasterij pro voto expediendam, in tempus valde alienum incidimus, nec tamen destitimus in hac Pontificis absentia tentare si quid effici potuisset; Et Veronensis noster, qui nos diligit, quique vestras ad nos de eadem re litteras, cum nostris habuit, ingenuè fassus est, se absentem etiam in suis ipsius expeditionibus vix audiri. Sed cognito Pontificis in Urbem reditu, iam aliquid tentare decreueram, eramque dubius animi, utrum tu frater mittendus ad Urbem esses, an litteris res agenda. Et certè ut tu

a Maria Carafa, eius Soror, quæ vocat matrem, quia maior natu erat, & Ioannē Petrum materno diligebat affectu.
b S. Mariæ de Sapientia.

acce-

accederes, magis sedebat animo; quod plurima essent, quæ nos ad id hortari viderentur, adeò ut iam ad eundem Veronensem litteras dederim, quibus apud eum agerem, ut te sanctissimo D. nostro per amicos suos studiosius commendaret, litterasque super eo ad te Neapolim, vel ad Urbem mitteret, quas tu eisdem reddendas curares: Verum in hoc paululum subsistendum duximus, Et in tempus non ita multò longius, sed certè opportunius differendum. Te verò mi frater etiam atque etiam rogo, ut in illo monasterio à secularium seruitute liberando, eiusque vicinia purganda, illaque muliere, eiusdem monasterij vexatrice, inde abigenda, atque arcenda pro viribus labores; atque utinam resipiscat, antequam iram Dei, quam prouocat, suo magno malo experiatur. Supradictam verò matrem nostram, fidelem Christi seruam consolare in Domino, Et dicito illi, si quid velit non à me, sed à Domino petat; nam Et ipse veniam ad vos, si Dominus iusserit, atque omnia faciam, quæ illam, teque, frater, velle intelligam. Et de formula Breuis, tentabo quid, adiuvante Domino, in eo genere valeam, quidue mihi per occupationes meas liceat, quæ me vix pauca hæc ad te sinunt scribere. Fratrem nostrum Petrum a Presbyterum, intra cordis nostri penetralia iam pridem recepimus: Sed ne

a Petrum Veronensem Doctorem Sorbonicum intelligit.

C 3

quid

quid eius deuotioni deesse videatur, etiam ad expref-
sam professionem, quam ut dicitis, instanter offert,
de communi fratrum consensu, nostro & totius Con-
gregationis nomine admitti libentissimè volumus; &
formam quam in similibus obseruare cupimus, donec
melius aliquid ostenderit Dominus, ad vos cum his li-
teris mittimus. De illo autem iuvene, qui de uxoris cō-
sensu, relinquere seculum cupiebat, & post sancta desi-
deria, auctus est filio, quid dicam nescio, nisi quod a
multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre quæ
vos, fratres mei, videtis, & nō viderunt, & audire
quæ, intima cordis aure, vos auditis & nō audierūt.
b Non enim est in homine via eius; c Et à Domino
gressus hominis dirigūtur. d Et non volentis, neq;
currentis; sed iniferentis est Dei. Nostrum verò in
Christo charissimū e Comitē Oppidi, toto mētis affectu
complectimur, & in eo quod pro nobis immeritis facit,
Domino fœneratur, & quoniam non sua, sed ipsum
quærimus, in eo maxime gaudemus, quod nobis de eius
fide ac deuotione scribitis. Quod verò Domui suæ di-
sponere dum viuit & valet, & testamentum condere
cupiat, nos valde probamus; ne in mortis articulo,
quādo de sola anima cogitandum est, superflua & in-
utili rerum pereuntium sollicitudine distrahatur.

Quid

Quid verò cui legare debeat, hoc certè nos benè con-
sulere posse diffidimus. illud dicimus, in huiusmodi in-
primis iustitiā esse seruandā, & neminem, eo quod iure
sibi cōpetat, pietatis obtētū, sine causa, esse fraudandū;
Si quem laesimus, si cui damnum intulimus, seu dam-
ni causā; auxilio, consilio, fauore uē dedimus, largè re-
sarciendum est; iuxta Sancti illius Publicani exem-
plum, qui a quadruplum reddidit: In ijs verò quæ ^{a Luc. 19.}
volūtaria sunt, adhibito religioso discretionis exami-
ne, faciat quod voluerit; tantummodo oculus eius
simplex, & rectus sit, ut nec tuba canat, nec hominum
rumusculos aucupetur, nec in aliquo sinistra noue-
rit quid dextera faciat; nam eorum tantum operum
remunerator est Dominus, quæ sui causa facta fue-
rint; eorum verò quæ ad huiusmodi gloriam fiunt, non
remunerator, sed ultor est.

Scito etiam nos omnes, Christi gratia, in Sancta
pace, & tranquillitate viuere, & mutua charita-
te connexos, ab inuicem non posse discedere, mag-
noque omnium vestrum, ac tui in primis, charissi-
me frater, desiderio nos teneri. Gregorium fratrem
nostrum ad Diaconatus Ordinem promovimus,
euecturi eum ad Sacerdotium si Christus ius-
serit.

June-

Iuuenem quendam Bergomensē annorum circiter triginta recepimus, nomine Simonem, quem priusquā reciperemus, longa dilatione fatigauimus, & ut illius perseuerantiam ac patientiam probaremus; simulque ut de eius natalibus, vita & moribus per fideles amicos certiores redderemur. In hospitali Sanctorum Iohannis & Pauli, nostris inibi in Christo filiis Gubernatoribus studiosē eum commendauimus; ibi cum diligentissimē se, fidelissimeque gessisset, ita ut ab omnibus ibidem conuersantibus summopere laudaretur, cumq; ad nos venire vehementissimē cuperet, instantissimeq; rogaret, tandem illum hospitio recepimus, nec ultra progressi sumus, quanquam & ipse id assiduē flagitat, ut ad habitum admittatur, & nobis certē non indignus videtur, qui exaudiatur; sed hanc dilationem nihil illi nocituram putamus, eo quod in omnibus domesticis laboribus libenter exercetur, & imperata facit, non secus atque unus ex nostris, nec admiratione stupet; nec stupore languescit; & si caret litteris, non caret ad eas addiscendas ingenio.

Theodoro nostro, paucorum mensium absentia, nonnihil profuisse videtur: fert enim aliquantō leuius consuetam certamina: sed ut nihil fuisset melius habiturus, certē quō minus reduceretur a nobis vitari, sine
maxi-

maxima omnium bonorum offensione, non potuit: itaq; quocunq; res verterit, satis omnibus factum putamus; nam suis propinquis nihil potest esse modestius. Vos igitur illum specialiter iuuate precibus: dignus est enim, qui ab omnibus nobis ametur: Quid dicam de ceteris fratribus? quid de ipso Praeposito? f. Dicit nō potest, quantum me per illum seruum suum, perq; reliquos Dominus consoletur. Vidisses in obitu fratris nostri ad ministeriorum obsequia omnes certatim ruere, satagere, trepidare, discurrere; ut singulorum salus in eo periclitari videretur: post obitum verō præ lacrymis (pijs illis quidem & religiosis) omnium tristes ac tumentes oculos, nec posse quenquam alterum consolari; Itaq; ut verum fatear, vulnerauerunt cor meum iaculo dulcissima charitatis.

De rerum autem diuinarum, & aliorum operum assiduitate quid referam? certē non multa in hac paucitate requireres, ex ijs quæ à maiori fratrum numero fieri consueuerunt. portant enim strenuē pondus diurni, nocturniq; laboris, præsertim cum à me parum admodum adiuuentur, quoniam iam ingrauescente etate, non modò corpus, sed animus ipse me deficit.

De amicis verò tam Venetis, quam exteris, nihil
D noui

Bonifacio à Colle, qui ab anno 1533. vsq; ad 1535. Venetæ Domui præfuit.

g Venetę
Classis
Præfe-
ctus quo
inuitan-
te & du-
cente,
Prætres
nostri
an. 1527.
Roma
Venetias
appulsi
sunt, uti
Magius
retulit.

h An-
dreas
Grattus.

noui, quod magnoperè scire cupiatis, habemus. Soror nostra Cappella cum tota illa Christi familia rectè valet. Prior Sancta Trinitatis Christo ministrare non cessat. Augustinus Amulius g magno nos amore prosequitur: Venerius & Contareni non desunt; Maurocanus se sibi furatur interdum ut ad nos veniat.

De Zambone verò loqui non est necesse, cum ita nos diligat, ut sine nobis vix putet se posse vivere: Quis verò poterit hoc tacitus præterire? (neque enim id, ne apud vos ambitiosum videatur, verendum est; cum potius id dicendum sit, ne homines de nobis optime meritos orationum vestrarum remuneratione fraudemus.) Princeps h Reipublica Veneta, qui maximarum rerum occupationibus, curisq; distringitur, abiectiois nostræ pulverem obliuisci non potest. Itaque non semel eius beneficio, pauperum calefacta, ac refecta sunt viscera. Legatus Apostolicus & ipse non deest. Cæsaris Orator in nos humanissimus est. Beltranorum familia, litteris, opibus, officijs, nos deuincire non desinit. Bartholinus noster oculos suos si fieri posset, erueret, ut semper aliquid nobis impenderet. Sed ne panegyricum contexere videamur, omnes in commune Christo commendatos offerimus,

& vos,

& vos, ut pro omnibus oretis, hortamur. Mater Joannis Presbyteri fratris nostri cum tota Domo sua rectè valet, & sorore eius ab eâ quâ detinebatur infirmitate conualuit. Timotheus Justus frater noster, vos salutat in Domino. extra hanc Urbem, primus, Reuerendus i Veronensis occurrit, & Capellus, & Scaynus, cum reliquis Salodiensibus amicis. quorum tanta fides est, ut adhuc nos, non modò diligant, sed instantèr inuitent, ac contra spem expectare non cessent. Vicentini nostri non desunt: præter paucos, quos mæstos esse audio: Jam enim Baptista extra gremium Religionis, apud Castellum Vastallam, ex longa ægritudine mortuus est, primo die mensis huius. faciat Dominus misericordiam cum illo, & adiiciat quod oratio non præsumit: Patavini nostri silent; Stella non lucet. Bergomensis Emilianus k noster, permittente Episcopo, reliquit Bergomum, & ducto secum quinq; & triginta militum exercitu, Mediolanum petijt, ubi non dico quanto cum plausu exceptus sit. hoc tantum dicam, gratias mihi Illustris. Ducem Mediolani egisse per suos, qui hic sunt, qui cum eius litteris ad me venerunt, quasi ego illuc Emilianum miserim: & certè hic honor mihi sine causa defertur. Res Lauretana refrixit penitus; nec est amplius cur de illa loquamur.

D 2

Jam

i Mat-
theus
Gibertus
Veronæ
Episco-
pus.
k Hiero-
nymus
scilicet
Aemilia-
nus Au-
ror Or-
dinis So-
mascæ-
norum:
qui Ca-
rafæ cō-
filio ferè
in om-
nibus
vieba-
tur. Vid.
Vic. eius
lib. i. ad
finem.
l Egerat
apud Cle-
ment.
vii. Gi-
bertus,
ut Pa-
tres no-
stri E-
dem Lau-
retanam
incole-
rent, ut
elicitur
ex epi-
stola.
Giberti
ad Cara-
fam To-
2. Ma-
nut. fol.
95.

Jam fessus noctem insomnem duxi; ut te litteris explerem. Vale in Domino unà cum fratribus, cum quibus pro nobis instanter orate. Matrem & Sorores, & omnes nobis in Christo dilectos, & qui in Christo nos diligunt, saluta nostro nomine. Salutant te Præpositus, & ceteri fratres, atque omnes amici. & si forte vobis prolixiores fuisse videbimur, scitote nos nihil adhuc attigisse, eorum quæ vobis dicenda promissimus. Dabit Dominus & nobis quod dicamus, & vobis quod audiat ex eo. Iterum Vale. Venetijs 18. Januarij 1534.

Agebat itaque Venetijs cum charissimis sodalibus Carafa, ab omni Romani fori Aulæque tumultu non absens modò, sed penitus etiam alienus; Romanumque solum, veluti sollicitudinum feracem agrum, adeò defugiebat reuifere, ut anno 1535. reuocanti eum ad Urbem Paulo eius nominis Tertio, gratias quidē, ut ad tantum Principem decebat, per litteras egerit, nihilominus, de se, quod redire nollet, apud Pontificem excusando, Francisco Vannucio litteras dederit, quas vtriusque à nobili Viro Ferdinando à Marra mihi exhibitas, nunc subijcio.

Sanctif-

Sanctissime ac Beatissime Pater.

Misit nuper ad me V. C. Latinus Iuuenalis, Sanctitatis Vestra Secretarius, cum suis, etiam Sanctitatis Vestrae in humanissimas litteras: ex quibus intellexi & quæ de mea in Sanctitatem Vestram, atque in istam Sanctam Sedem observantia ac pietate memorasset, & quæ benignis auribus Vestra Sanctitas paternè statuisset. Ego verò Beatissime Pater & omnes fratres mei, qui mecum Domino seruiunt, in primis Omnipotenti Deo gratias agimus quod talem Ecclesie suæ Pastorem præfecerit, cuius ipse mentem Spiritu Sancto impleat, & suæ imitanda mansuetudinis amore succendat. Cum enim de eo scriptum sit, n. quòd excelsus est & humilia respicit, & alta à longe cognoscit: & quòd neminem libentius intuetur, o quam humilem & quietum & trementem verba sua; nos hæc eadem Sanctitatem Vestram fecisse videmus, cum ex isto fastigio oculos ad tam imad flexit, & hominem abiectum, atque in hoc angulo præ confusione latentem, sedentemque in pulvere sordium, & testa durioris vitæ radentem saniem peccatorum, non dedignata est tam benignè respicere, tam affabiliter alloqui, tam humaniter ad sua atque istius Sanctæ

m Hæ, quarum, hic meminit, Pauli III. ad Carafam litteræ, à me diligenter conquiritæ, nusquam hactenus reperiri potuerunt.

n Ps. 137.

o Isai. 66.

D 3

Sedis

Sedis obsequia inuitare. Itaq; litteras illas, quamquam sero redditas, cum summo tamen cultu debite pietatis accepimus, & vocem in eis legitimi Sanctæ Ecclesiæ Pastoris agnouimus. Et quamuis hoc ipsum, cum per amicos alios, tum per eundem Latinum iam pridem fecerimus, & si per imbecillitatem ac valetudinem mei corporis licuisset, ipsi coram id facere maluissemus; Tamen, ut nunc possumus, iterum proiecti ad istos Beatissimos pedes, Te in patrem ac Dominum suscipimus, ac veneramur; & Dominum Nostrum Iesum Christum, cuius in Terris vicem geris, in Te suppliciter adoramus, omnem obedientiam ac reuerentiam Tibi tanquam vero Christi Vicario, & Beatissimi Petri Apostolorum Principis successori humiliter exhibentes; atque usq; ad mortem fideliter pollicētes. Et ne grauioribus Sanctitatis Vestræ occupationibus improbius obstrepere videamur, scribimus ad Charissimum fratrem nostrum Franciscum Vannucium, quo nobis nihil potest esse in Christi amore coniunctius, ut ipse omnium nostrum nomine istos Beatissimos pedes exosculans, Sanctitatis Vestræ benedictionem nobis impetret, & quæ his litteris desunt, quoad licuerit, suppleat. Optamus Sæctitatem Vestram semper in Domino bene feliciterq; valere & Sanctam fidem

fidem Catholicam, omnibus aduersitatibus erroribusq; sublatis, per vniuersum Orbem suis auspicijs latius propagari. Dat. Venetijs Die 24. Aprilis 1535.

Ita ad Paulum III. Carafa noster. De reditu autem suo Romam, nihil promittit: immò, ne ad redeundum, iussu Pontificis adigeretur, cum Vannucio diligenter agit, his verbis, quæ è litteris ad illum ea ipsa die datis, excerptimus; omissis alijs quæ huc facere non videbantur.

**** Latino Iuuenali Secretario Sanctissimi Domini Nostri, dum Venetijs esset, hortanti nos, ut si quando a Summo Pontifice Romam inuitaremur, recusare nollemus, respondi; Quod pertinet ad meos Sodales, si quando Deus Pontifici inspirabit, ut nostrum hunc ordinem Romam reuocet, numquam merepugnaturum, aut vlla ratione detrectaturum; immò id quidem me probaturum valde. Videri nãq; Ordinem hunc Romanum, Romæ scilicet institutum atque auctum, eò, hoc est, in patriâ debere reuerti lucis ac reparationis tempore, unde tenebrarum ac turbinũ tēpestate deturbatus fuit. Verum, quod ad me attinet, mibi

Ex Itali-
co.

mibi crede, charissime frater, me ~~me~~ vehementia quanta potui maxima, iam dicto Iuuenali studuisse persuadere, id neq; ad meam tranquillitatem, ac pacem, neque ad Summi Pontificis obsequia, neque ad DEI cultum aut honorem fore conducibile. Non repetam hoc loco, ne longior sim, quæ in hanc rem rationum momenta attuli: &c. * * * *

Romam itaque reuerti detrectabat Carafa, quia ad honores, functionesque Ecclesiasticas, hoc est, ad arenam iterum atque stadium fereuocandum præsenferat. Paulus verò III. ad Romanæ Aulæ mores emendandos, Conciliumq; Oecumenicum celebrandum, illum, è sua licet cellula exire reluctantem, Romam iterum iterumq; ac tertio accersiu, uti Onuphrius his verbis narrat.

Ex Itali-
co.

Iam in Collegio suorum Clericorum dum Carafa degeret, à Paulo III. per Pontificias litteras bis Romam vocatus, bisq; ille, contra, venire abnuens, excusansq; se modeste ac humiliter, tertio tandem obtemperauit, Urbemq; atque Pontificem adiit, qui eius consilio in morum emendatione & Concilij Generalis celebratione quam adornauerat, uti volebat. Primo aditu, breuissime auditus est à Pontifice: premonitus enim hic fuerat à non nemine, ut si vellet eum retinere
apud

apud se, atque augere honoribus, nulla ratione permetteret, ut is pro se diceret ut libèret; alioqui si viri facundia locum daret, sentiret utiq; sibi persuaderi, ne eum, ab instituto vitæ itinere dimoueret.

Hæc Onuphrius in Vita Pauli IV. Pio V. Pont. edita, quam compluribus auctam; & veritati propiorem Lucius Facinus in Italicum transtulit. Ex ea nos accipimus, quotiescunque Onuphrium citamus: quem adeò inconstantem in Pauli scribenda vita extitisse mirabuntur fortè aliqui. At multorum hæc certè labes est, variare stilum cum tempore. In Onuphrio tamē bona ista leuitas fuit, quæ eum ad meliora, hoc est veriora traduxit. Nam ea quæ primò ediderat, animo & calamo scripserat vulgi rumoribus adhuc turbido. Sed deferuescente postmodum illa temporum rabie, refrixit & Onuphrij noxius calor; atq; (cum B. Hilario dicam p) tanta ratio veritatis & tanta vis
fuit, ut vicerit voluntatem veri necessitas. Hoc ipsum laudabilis inconstantia exemplum videre est in Mambrino Roseo, vulgari illo, & minorum quasi gentium Historico, qui in suo ad Tarchaniotam supplemento, non ambigua solùm, & quæ beneuola interpretatione leniri possint aut debeant,
E beant,

p lib. 6. de
Trin.

beant, sed certò etiam & perspicuè benefacta insequiorem detorquet partem. Ad Colennutium autem libellos aliquot suos adiiciens, adeò benignius de Paulo IV. loquitur, vt nisi vnum idemque nomen vtrumque Opus præferret, alium proculdubio Auctorem crederes. Porro Paulus III. Pontifex, qui Carafæ virtutem, constantiam, eruditionem, nō aliorum modò relatu, sed coram ipse nouerat, obnitenti licet, pedicas inseruit tamen, eumque è Cellula, quo se receperat, abstraxit. Scio fore nonnullos qui de hoc eius animo ab honoribus alieno fortassis ambigent. At benè est. Mihi, vt lubet, ne credant, modò scriptoribus quos producam, multis & variis, domesticis & alienis fidem adhibeant. Primus mihi esto Onuphrius, qui ita pergit exponere, qua illum ratione ad Cardinalatus fastigium Pontifex euexerit.

Ex Itali-
co.

Ægrotauit interea Carafa grauissimè, & lethi penè metam attigit. Quocirca cum eum Paulus Cardinalium numero vellet adscribere, fuere nonnulli (ij videlicet, quibus sancta hominis integritas non admodum cordi erat) qui ab ea mente Pontificem auertere conabantur, non viuenti iam sed mortuo eam dignitatem obuenturam dictitantes. at ijs respondit
Paulus,

Paulus, sibi virtutem illam vel post funera decorandam. Itaque ab eo haud ita multò post, augusta illa generosi iudicij maturitate, facile superiores Pontifices antecedente, nobilissima illa nouem Cardinalium publicatione, qua, anno Salutis MDXXXVI. XI. Cal. Januarij, Viros egregios & præstantissimos ex Optimatibus Ecclesiæ undiq; conquisitos, in Senatum legit, cum egrotaret, habuit, insigne Cardinalis, purpureum pileolum, cumq; Pontifici, uti par erat, egisset gratias, conuersus ad suos; Appendite, inquit pileolum hunc ad illum clauū. Nullum enim ad purpurā apparatū, nisi arctissima & suspiciendæ paupertatis, quā Theatini Patres obseruāt, in ea domūcula erat cernere. Itaq; Presbyter Cardinalis Sancti Clemētis creatus est, amplissimamq; dignitatē, nullum ambitionis aut letitiæ, ne leue quidem inditium promens, accepit. Hæc ille.

Igitur hoc certū est Carafā adeò purpura non letatū, vt etiā lōgè deterius deinceps se habuerit, uti Bernardinus Fuscanus Carafæ vetus fidusq; cliens Jo. Martino Aloysio scribens significat his verbis.

Ex Itali-
co.

**** Adeò fui molestijs obrutus propter periculosam egritudinem Reuerēdisimi Domini mei, vt nullam penè senserim letitiam ob delatum illi Purpureū pileum, quippe quòd cum eum domum usq; Summus*

E 2

Pon-

Pontifex misit (rem in Vrbe prorsus insolitam) Carafa noster sepulchro propior quam vita erat. Deinde verò Dominico die, in quem Peruigilium Christi Natalis incidit, 24. totas horas frigidus, & penè exanimis, deploratusq; à me vt mortuus, fuit. Sed (vt Deo placuit) me eum continuo calidis lineis confouente, rursus incaluit, reuixitq;. Itaq; renasci eum Deus voluit senascente. Rem planè admirandam, & supra humanas vires *** Vale. Roma 20. Januarij. 1537. Ita Fuscannus.

At Schottus, Scardæonius, Mattefilanius, Cynus, his ampliora tradunt: nam disertè scribūt inuito illi, ac renitenti Sacram purpuram fuisse delatam. Horum Epistolas cum fide exscriptas, tui, Lector, causa non grauabor hic ponere.

BERNARDINI SCHOTTI CL.

REG. AD CARD. THEATINVM EPI-
stola Gratulatoria.

Reuerendissime in Christo Pater & Domine,
Salutem.

QUI de te optimè sentiunt, maximeq; animi tui
præstantiam, eruditionē, pietatemq; nouerūt, non
adeò

adeò tibi ob splendorem dignitatis istius, ad quam nuper vocatus es nesciens significādam censent letitiam suam, quam ipsi Ecclesia Christi apud te potius gratulandum, quòd tam sapienter talem sibi Consiliarium, tantumq; adiutorem ultro elegit. Dici vix potest quantum hinc alacritatis ac spei bonorum animis adiectum sit, quòd ad Apostolica dignitatis gradum, optimi Viri nostris temporibus quæri attrahiq; incipiant, more Ecclesie vetustissimo, ac ritu planè Apostolico; Viri scilicet non vulgares, neque ambitiosi, velex seculi fluctibus irruētes; Sed ex portu Monasterij, & in virtutibus exercitati, ac iā perfecti; qui iam olim abdicatis à se terrenis opibus, omniq; affectu prauo relicto, diu in schola religionis ac virtutum gymnasio humiliter Christo seruiuerunt: ac demum à Deo vocati tamquam Aaron, ad religionis ipsius apicem, humiliter ascenderunt, non aliud quicquam verbis aut moribus suis subiectam plebem docturi, quā quod ipsi antea didicissent. Speramus itaque Te, cum talis sis, non tantum bonis profuturum, sed vita & exemplo ceteris omnibus demonstraturum, quibus in rebus, quibusue in studijs potissimum splendor Cardinalatus ac dignitas ista consistat. Vnde postea Heretici carnalesq; homines exemplo tuo plurimum vel emenden-

tur, vel confundantur, Videntes gregem Christi habere iam Pastores suos, qui non quæ sua sunt, querant, sed quæ Iesu Christi, Ego, si quid peccatoris oratio valere potest, omnesq; fratres mei, pro salute & gloria tua sempiterna Dominum orare vix unquam cessabimus, Pater in Christo Amabilissime atque Sanctissime. Ex Salois. XXVIII. MDXXXVI.

Reuerendissimæ P. Tuæ

Servus in Christo

Bernardinus Presbyter.

Post annos verò circiter octo, Bernardinus Scardeonius, Patauinus Presbyter, doctrina & probitate insignis, libris septem de Castitate, quos Carafæ Venetiis commoranti, diu antea recognoscendos dederat, eiusdemque cohortatione in vulgus emittere statuerat, Epistolam Dedicatorem sanè luculentam præfixit, è qua nos prætermisiss ceteris, quæ ad institutum non faciunt, pauca hæc excerpimus

JOAN.

IOAN. PETRO CARAFÆ T. T. S.
CLEMENTIS CARDINALI THEATINO,
Bernardinus Scardæonius
S. P. D.

*** **H** Aud obscura est vis ingenij tui, sanctitas morum, excellensq; in omni literarum genere eruditionis præstantia, & omnium humanarum, diuinarumq; rerum, vniuersalis, & absoluta cognitio. Vnde factum est, ut tibi ob Christi amorē extremis oris latitanti diutius non licuerit occultari: neque ut cupiebas, fas fuerit in sancta, ac diu concupita vitæ tranquillitate, diuina, ac cælesti contēplationi vacare. Admirabilis illa quidē tua rerum omnium abdicatio, qua te spretis publicis muneribus ad vitā priuatam contuleras; at nunc multò etiā mirabilior euocatio ad tam præcelsum fastigiū dignitatis. Utrobique sanè miraculum, & utrumq; (ut credi par est) ab vno, eodēq; Spiritu sancto diuinitus procuratū. Dei certè Optimi Maximi nutu factū est, ut quò magis latebras quæres, honores fugeres, opes ac potentiā sperneres, eò ad maioris dignitatis gradū euectus fueris: ut in maximo omnium mortalium, ac totius orbis theatro, velut super cædelabrum positus, maius virtutis, ac sanctitatis tue lumen ostenderes. Nō sum equidē nescius, quæ tua

con-

constantia semper fuit, te qui iam pridem episcopatum, opesq, ac honores tua sponte reieceras, non aliter amplissimam Cardinalatus dignitatem, & delatas tibi ultro tanti honoris infulas suscepturum fuisse, nisi Pauli III. Pont. Max. preceptum, ac p, necessariumq, laboris ratio persuasisset, & Reipub. Christianae causa, & fidei negotium compulisset. Unde fit, ut sicut antea non deserueras opus episcopi, sed opes: ita modo accitus hac diuinâ vocatione, non fastum, neque gloriam, aut inane nomen suscipiendum putasti, sed molestiam, laborem, auctoritatem, ac tuenda Christianae pietatis officium: cui in tota vita tibi semper incumbendum duxisti. Quare nemo bonus dubitat, id esse vrgerere religionis propositum, non remittere. Quod & olim quàm plurimos sanctissimos, ac sapientissimos viros fecisse satis constat, quos in omnibus tu tibi iam ab ineunte aetate proposueras imitandos. * * *

Vale diu felix & beatus in Domino. E Rusculo nostro Curellano in Patavinis III. Nonas Octobris M. D. XXXVIII.

E X

EX LIBRO MARII MATTESILANII DE GVELPHIS ET Ghibellinis
Part. 2. fol. 42. Romanæ editionis.

* * Igitur Joannes Petrus Carafa; ut exactius, ^{Ex Italico.} quod animo agitauerat, re ipsa perficeret, nullaq, cogitationum aut dignitatum humanarum procella posset deinceps mentem subvertere, Theatino Episcopatu se liberè abdicauit; atq, adscitis aliquot Viris, eiusdem sancti propositi Socijs, ad Comtemplationis arborem extendit manum; indeq, suaues illos decerpserit fructus, qui ultro se se ingerunt ijs, qui mundanis soluti sollicitudinibus, cupiunt eiusmodi delitijs saturari. Testantur id, perpetuoq, testabuntur remota à rumoribus loca, ac proinde exercenda perfectæ Contemplationi valde idonea, quæ Virille & Verona & Venetijs incoluit; quibus adeò clarum Religiosæ vitæ, morumq, specimen dedit, ut inde quisq, liquido nosse potuerit, nihil terrenum quicquam habuisse virium, ad Carafam ab optimo eo instituto, quod semel cœperat, dimouendum. Veruntamen cum Diuina Providentia statuisset, lucerna fulgorem, qui ab æquabili sublimium eius Actionum serie promicabat, non diutius sub medio latētem sinere, sed super Candelabrum

F illud

illud septiforme ponere, quod in Templo Dei, altissimum habet locum, idcirco necesse fuit, ut ille precipienti Summo Pontifici obediret, Purpuramq; sacram, contra quam secum ipse deliberauerat, à Paulo III. ultro sibi delatam, indueret. Quæ res benè feliciterq; vertit: aliquot enim annorum exacto curriculo, ad Summum Pontificatum euectus est, ac ipso die quo Iesus Christus Dominus noster cælorum fastigiū olim ascenderat, ut videlicet, etiam Candelabrum illud de tam sublimi loco Ecclesiam sanctam Orbemq; Vniuersum illuminaturum esse significaretur. O faustam diem, qua nunquā feliciorē poterat Christiana Religio exoptare! Nam (ut compendiō dicam) pietatis ille feruor atq; deuotio quæ Christianos decet, multis iam antea annis aut extincta penitus fuerat, aut certè refrixerat, inq; eius locum nefaria quæq; vitia, corruptas hominum mentes occupauerant. At ubi primum bonus iste Pastor excelsam Petri Sedem adeptus est, zelo illo suo, & sincero Dei cultu, morbidos greges curauit, adhibuitq; singulis corruptelis ea pharmaca, quæ temporum deprauata conditio requirebat. * * * *

Haftenus de Paulo Mattefilanius. Idipsum verò, nempè recusanti Carasæ delatam fuisse sacram

cram illam Senatoriam dignitatem, narrat Thomas Dardanus, & alii quos prætereo. Hæ igitur grauium Virorum Testificationes, variis temporibus editæ, certò iam euincunt, vanissimos existimandos esse illos nebulonum aliquot fusurros, qui aduersus Carasæ nostri insignem modestiam, integritatem, sapientiam, quam in eare constanter exhibuit, prorupere. Sed suo ipsi profectò more inuidi homines, osoreque virtutis, faciebant, aurea videlicet benè gestorum fila, criminū stamine in tetrino Calumniæ prætexentes. Itaque sicuti antea, præclaras virtutes eius, quas sustinere non poterant, teterrimis vocabulis Odio Nomēclatore appellitauerāt; ita postmodum, cū ē tenebris in quas sese abdiderat, in lucem extractum, & summo propemodum fastigio elatum viderunt, valdè sibi metuere coeperunt ab eius seueritate & sanctæ vitæ exemplo. Quocirca acerbis id factum oblocutionibus criminabantur. Adeò vetus illud Comici q. verum est, *Nihil esse quin* q. Terent. Phorm. *malè narrando possit deprauarier.* Verum enim uerò nequaquam his dimoueri potuit spectatæ Vir firmitudinis, utpote cui longè maior inconstantia quam maledicentia metus inerat.

Sen.
Ep. II.

Immo r Quia sapiebat egregie, ideò, mala cum opinio, bene parata, delectabat; Meminerat quippe à Stoico sapiente dictum, Non posse diu auctoritatē habere sententiam, ubi qui damnandus est, damnat. & Malis displicere laudari esse. Ille vero (verba nūc ego Onuphrij referre pergā) collato honore in ob-eundis Senatorijs muneribus intentus, ita doctrinā ac Sanctitatis fama fruebatur, ut obloquentium calumnias facile eludere videretur. Nam vitæ innocentie, religionis studio, & optimis moribus, multam eruditionem, præcellentem sacrarum litterarum notitiam, facundiam verò insignem, in dicenda publicè sententia, & omni sermone libertatem addiderat: animo verò constans ac fortis, ut personæ suæ ubiq; benè memor nec minis, nec precib. à dicta semel sententia recederet. Pontifici Paulo III. autor in primis fuit, ut S. Inquisitionis admodum necessarie Tribunal, præstantissimis Patrū ad id munus Iudicibus lectis Romæ institueretur, qui inquirendis damnandisq; Hæreticis summa cum potestate præessent, latius iam per totam Italiā serpente Lutherana Hæresi, cuius lates non profanos modò sed & Religiosorum hominum multos polluerat. qua ratione factum est, ut membris ægrotis aut sanatis, aut si sanari non possent ampu-

amputatis, quæ contagio afficiebantur periculoq; propiora erant, paulatim salutaribus remedijs adhibitis, pristinae sanitati restituerentur.

Prosequitur & alia Onuphrius de Cardinale Theatino laude atq; admiratione digna, quæ facile apud eū, Lector, inueniet. Ego ad alios Auctores nō adeò passim obuios, nūc transeo; inter quos & Cynū Pauli viuentis laudatorē adnumero. Nā, etsi statuerā nullum Scriptorū qui de eius iā Pontificis, laudibus meminerint, in medium adducere, veritus scilicet, ne ij assentationi subseruisse, potius quam veritati, existimarentur; aliquid nihilominus è Cyno Campano hoc loco non inuitus proferam: tū quòd illud ipsum, quod aliorum iam auctoritate firmauimus, hic Auctor in Panegyrico, quod Paulo IV. Pontifici Romæ dixit siue scripsit luculenter asserat; tum verò quòd pleraq; eodem loco subiiciat, quæ ad Carafæ, Cardinalis præclara gesta demonstranda, spectare videntur. Inquit igitur inter alia Cynus.

*** O felicia nostra tempora, quibus, tam fortes, tam graues, Viriq; tam liberales floruerē! Alter enim (Carafa scilicet) modestissimus existens, dignitatem tam amplam, à tanto Principe liberalissimè ob-

F 3

latam,

latam, cuicunque alij iucundissimam futuram, sibi grauem ob tanti muneris onera, se indignum (quamuis dignissimus esset) putans, ut ea non acciperet, pro viribus obnixus est. Alter verò (Paulus nepe III.) qui dignitates hominibus, non homines dignitatibus exornare semper studuit, ea qua fungebatur auctoritate, & potestate, aduersantem compulit, quasi diuino Spiritu commotus, futurum hunc Pontificem Maximum praesagiret. Quares uti Principis illius felicitatem, & nominis immortalitatem adauxit, qui quidem non tantum bene meritos Viros ad summas extolleret dignitates, verum inuitos, & recusantes compelleret, ita quoque erga Joannem Petrum Carasam, omnium quidem prudentum, clarissimorumque virorum opinionem concitauit, ita ad beneuolentiam omnes accendit, ita ad summam admirationem adduxit, ut ab eo tempore omni honore, Imperio, Summo denique Sacerdotio, quo nihil post hominum memoriam dignius, nihil magnificentius excogitari potest, dignissimus, uno omnium consensu fuerit semper iudicatus. Ecquis enim tempestate nostra inuentus est, qui Episcopatum, & Archiepiscopatum ditissimos, cum vita abstinentissima, pauperrima, & humillima commutauerit? Ecquis

honores

honores & dignitates, quibus ille fulgebat, sponte sua abijciat, & ob Dei charitatem nihil magis faciat, quam si in quemdam hominum contemptum veniat, si rebus omnibus ad bene, commodeque uiuendum opportunis, quibus maxime affluebat, se, suaeque diuino cultui addicens, ex laeta, & comoda vita, in seueram, & difficilem se transferat? Ecquis denique ad supremum fere dignitatum apicem, ex summa humilitate euectus, honorificum Cardinalatus splendorem à se reiecit? Ecquis inuitus tandem productus? Porro nisi ad antiquam illam Sanctorum Patrum memoriam recurramus, qui huiusmodi egregium Sanctitatis, probitatis, & humilitatis exemplum ediderit, hoc excepto, praeterea inueniemus his temporibus neminem. Accepit igitur tandem, quod sibi à magno Paulo oblatum est, non ignarus, Principibus obediens esse oportere, adeoque ingentem amplissimo Patrum Collegio splendorem attulit, ut Sol quidam inter sydera repente ortus videretur. Tunc religionis fundamentis aliquantulum debilitatis, verum, & solidum accessit firmamentum, Tunc qui de Religione, de Republica Christiana palam, vel occultè malè sentirent, languescere & deti-

Et detineri. Tunc qui non tam priuatis quibusdam aduersari, quam cum superis ipsis bellum gerere videbantur, more Gyantum labefactari, Et impelli, Tunc qui ad eandem sectandam Hussensium, Valdensium, Et eius generis portentorum impietatem, euertendamque religionem, vel nouarum rerum cupidi, vel delirantes solliciti fuerant, mœreri, dolere, ingemiscere, pallescere, Tunc teterrimarum disputationum arma recundi, Tunc qui verbum quoduis minimum contra Religionem unquam protulisset vel quoduis eiusmodi cogitasset, lingua Et ingenio caruisse cupere, verebantur enim id quod postea felicissime contigit, ne Cardinali Carafa à summo Pontifice ad insectandos fidei Religionisque inimicos cura demandaretur. Qui timor cum maleficos non sefellisset, Et huic in crudeles Aduersarios fuisset demandatum Imperium, Is quàm primum nobilem illam sanctissimorum septem Virorum Congregationem more Lacedæmoniorum, Et Atheniensium, Principis iussu instituit; ex qua tanquam ex quo Troiano, Doctores illi eximij improbos, nefarios, religionisque contemptores adorirentur, Et corripere. Quæ quales viros, cuius vite, cuius doctrina, quàm spectata probitatis habeat, ex eo perspiciliquidò potest, quòd duo
indè

indè sanctissimi subinde prouenire Pontifices, Et qui reliqui sunt, non tam ipsi ex virtutibus eorum singularibus eundem Pontificatus apicem honestissime ac ferè certissime sperare possunt quàm nos, post perpetem huius optimi Principis vitam optare debemus, Et precibus à Deo immortalis contendere. Hac igitur in Prouincia noster hic Princeps meritissimus, ita mirificum Religioni adiumentum attulit, ut nemo esset, qui tanti Viri Et aliorum Collegarum nomine audito non extimesceret, non se totum colligeret, Et per pauci quidem inuenti sunt, qui non tam publicè à Religione dissentire ausi essent, quàm ne quidem diuinum nomen frustra nuncupare. Quod profectò haud aliunde euenisse credendum est, nisi vel quia tam graui vindice existente nullo in loco malefici, Et improbi securos se esse posse existimarent, vel quia cum præclarissimorum Patrum tam clara exempla conspicerentur, non modò à vitijs abstinere, sed etiam nisi talium virorum tantum splendorem, virtutemque imitari contenderent, eorum in numero haberentur, qui, quantum animi virtus à vitio corporis differat, quantaue ex virtutis ornamento voluptas capiatur, penitus ignorent. Atque ut rectius res tota intelligatur, nihil huius Serenissimi Principis vitam fore maculaturum,

G

ex mul-

ex multarum rerum argumentis colligi potest. In primis ex eo quod non ignorans quantum oneris tunc tolleret, quantum in omnem vitam negotij susciperet, tamen inquisitionis normam Paulo III. annuente instituit. Legem enim (ut Principis oratoris verbis utar) sibi indicunt innocentia, continentia, virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt, cuius quidem clarissimi facti nomine maximopere ab omnibus & laudandus & diligendus est, qui non Rempublicam modo ab impiis & seditiosis liberauerit, verum etiam se eum futurum professus sit, cui necessaria quadam ratione officij, non solum recte & honeste, sed sanctissime sit viuendum.

Hæc è Cyno excerptisse sit satis. Sed enim omnia quæ Cardinalis egregie præstitit, si exponere velim, & multi non libenter audient (odiosa sunt enim; quia seuera & Religionis zelo patrata) & id profectò pro instituta breuitate non fuerit. Dicemus itaque de multis pauca, ut ex iis cætera comprehendantur.

Post institutam Romæ ut dictum est, eius potissimum consilio atque ope, violatæ fidei quæstionem, quam Christiani Imperij Propugnaculum, & Petri Nauiculæ Anchoram recte dixeris, ignis ille sancti zeli,

zeli, qui in pectore Carafæ iam diu latuerat, in dies magis ac magis crescere & flamas emittere coepit: inde in Apostatas, schismaticos, Hæreticosque implacabile odium. Ex ijs nihilominus qui resipuisset tanta ab eo humanitate excipiebantur, ut amantissimum Patrem sibi reperiisse videretur, quæ ante acerrimum insectatorem expauerant; uti Manfredus Jureconsultus apud Papiriū s. cū laude memorat. ^{s. In vita Pauli IV.} Contrà verò eos qui in luto prauis dogmatis hære obstinatius vellēt, atque alios studerent inficere, nullatenus tolerabat, illud Regii Vatis sæpè pronuncians; ^{Ps. 106.} *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de Ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* Et faciebat ille quidem more periti Medici, qui membrum quod reliquo corpori inferre potest exitium, piissimè seuus, ante quàm perditum eat, abscindit. Reuerà enim ^{Sen. Herc. Fur.}

Pectora magnis obsessa malis,

Non sunt ictu ferienda leui.

Quippè oui lasciuianti, & vagati tutò fortassis parcas, & pedi vel vnico ac leui ictu ad ouile reducas; at lupis qui pergunt mactare oues & perdere, ut Pastor ignoscas, quænam tandem dira ista clemētia est? Itaque solerti prudentia opus esse arbitror, quæ tabidæ oues distinguantur à lupis. Ea insigniter præditus

prædictus Carafa, ita seueritatē benignitate temperabat, ut quid cui adhibendum foret, omnium sciret optimè. Eximiam verò huiusmodi sanandorum animorum artem, & sæpè aliàs & tunc maximè ostendit, cum Foro-Corneliensem Flaminium, depulso mentis morbo, salutis veræ, quæ Deus est, restituit. Is plurimum linguarum & pangendi carminis insigni peritia, ac probis alioqui Vir moribus inter litteratos sui sæculi eminebat. Amabat eum Carafa ob ista virtutum semina, deceptumque hæreticorum persuasione hominē miserabatur ex animo. Monet, instat, vrget; ille audit, at non obaudit tamen: adeò deprauatorum sodalium contubernium mentem illi corruerat. At ipse nihilominus Deum pro salute clientis enixius orare, spem atque animum neutiquam despondere. Contigit verò (commodum) ut ille egritudinem incurreret, quam eo dolentiùs Carafa tulit, quò tardiùs rescivit: quippe & Flaminium decumbere, & haud procul à fine abesse, vno eodemque sciuit tempore. Adit itaque illicò ad ægrotum, anxius mærensque; & ut vidit hominem supremo iam anhelitu palpitantem, imò corde indoluit geminam clientis vitam tanto subesse discrimi-

discrimini. Igitur nihil cunctandum ratus ad diuina confugit præsidia, & fixis humi genibus validâ & fidenti prece, vitam à Deo & salutem moribundo homini impetrauit. Obstupuerunt qui adestabant plurimi. Flaminium autem rem diuinitus in se gestam, ubi primum conualuit, ad Hieronymum Turrianum scribens præclaro hoc carmine celebrauit. x

x lit
Car
aut

*Quid pia valeant preces, benignas
Ut Dei penetrent supremi ad aures,
Disce candide Turriane. Febris,
Et sauis lateris dolor misellum
Tuum Flaminium furore tanto
Inuasere, magistra ut ars medendi,
Et quisquis leuat agra membra succus
Cederent: Capiti meo imminebat
Mors nigris tenebris operta: honorem
Supremum mihi funeris parabant
Infandum Veteris sui clientis
Cum casum miseratus ille magnus
Carafa, Italia decus Carafa,
Ad cælum geminas manus tetendit,
Multis cum lacrimis Deum salute
Orans de mea. Et ecce acerba fugit*

G 3

Febris

*Febris & lateris dolor; resecta
Vires, & teneri mei sodales
Cantu, & letitia graues querelas
Mutarunt lacrimasq;. Amice dulcis,
Dic laudes superum benignitati,
Pro vita mihi restituta, & aura,
Qua vehor placida. Quod alma pulchri
Solis lumina cerno, id omne magni
Acceptum precibus refer Carafa.*

Vixit postea Flaminius annos aliquot, & Catholicè ac piè diè obiisse suum, velex eo cognosci potest, quòd receptis deuotè poenitentiae ac sacri Viatici Mysteriis, & constanter pronūciata Romanae fidei formula, adstante & iuuante Carafa, animam spe bona cumulatam efflauit. Rē mihi locupletissimus testis y hoc modo narrauit. Anno superioris saeculi quinquagesimo (eo enim Flaminius obiit, non autem quinquagesimo secundo, vt alij scribūt) ad moribundū Flaminium, qui tum non longè à Vaticano habitabat colle, Jacobus Herculanus Vaticanæ ædis (vt nunc loquimur) Altarista, Panem Angelorum emigranti porrecturus deferebat. Hūc Carafa, pressus licet profundo senio, cū omni sua familia pedibus, vti sole-

Lud.
Torr.
Card.

solebat, prosequi voluit, præmonito interim sacerdote, quā se ratione cum Flaminio gereret. Ad eum itaq; cū peruenissent, Carafa se post terga sacerdotis abscondit, periculum facturum, num ægrotus fidem Catholicam integrè ac strenuè fateatur. Ergo antequam sacro illū Viatico Herculanus instrueret, fidem poscit Catholicam. Ille ex templò symbolum recitat, liberè professus se cum Orthodoxa Romana Ecclesia omninò sentire, in cuius gremio mori felicius sit, quàm ab initio nasci. Tum Carafa sacerdoti ad aurem insusurrat, vt præterea articulum Transubstantiationis exposcat, veritus scilicet, ne qui humanioribus literis apprimè delectabatur, vocem illam ab Ecclesia salubriter inuentam, more hæreticorum qui putidè sunt elegantuli, paululū exhorresceret. At ille, qui iam didicerat, nihil esse elegantius quàm quod Christi sponsa probasset, illicò elata, vt poterat, voce, Transubstantiationem iterauit. His auditis exiliens Carafa præ gaudio, sese in conspectū illius dedit, asseditq; agēti animam ad vltimum vsque spiritū. Ad hunc itaq; modum bonus senex clientem suum Christo conciliauit. Plurimos alios fidei naufragium passos reduxit ad portum.

Ego

Ego verò ne paritate exemplorum sim fastidio, aut vbere materia Lectorem obruam, transeo ecce nunc ad summi Pontificatus eius acta aliquot insigniora, plausu certè ac laude dignissima. Omnia verò quæ Pontifex gessit, non est cur in hanc Vitæ eius synopsim concludere debeam. Plurima sunt, quæ ut Paulum prorsus excusem, mentemque eius synceram diuini que honoris sitientem aperiam, opus sanè est non neglectim aut obiter; sed prolixè accurateque exponere. Hoc autem nunc mihi (quod & initiò dixi) non est propositum: suo id tempore (faudente Deo) cumulatè præstabo, tunc scilicet cum liberè potero, hoc est, sinè offensa cuiuspiam aut noxa. Enimverò non semper facilè est Principis Viri vitam scribere, eius maximè *z quem pessimi quique asperrimè Rectorem passi sint.* Priuatus homo, ut paucis visus & nulli inuisus, tutò narrabitur; Reipublicæ iustum moderatorem, non finent mali, stylo aut famare uiuiscere, quæ extinctum pronis auribus excepere. Expectabo igitur, & iuuabit olim veritatem Tempus patere; atque exsurget in dies magis magisque benefactorum eius aura, quæ frigerando aduerso rumori, aut liuori, valdè, ut spero, pro-

z Sall o
rat ad
Cæs.

proficiet. *Nulla enim virtus* (Seneca ait) *a semper* ^{Ep. 79} *latet: & latuisse non ipsius est damnum. Veniet qui conditam & sæculi sui malignitate compressam dies publicet.* Interea duo ex illius temporis Historia, Lector colligat. Primum est, ad turbendam Italiæ pacem, Paulum, pacis alioqui, ut postea patuit, amantissimum, hinc quorundam indignis modis, hinc quorundam inconsultis consiliis fuisse impulsus. Alterum est, sustulisse eum feriò, nec tamen omnino ferò, ea incommoda, quæ vel se prorsus nolente, vel optimâ fide agente, Vrbs atque Italia passa fuerat. Hæ quippè spinæ, Pauli lectam sementem, primis illis annis, si non suffocauerunt certè retardarunt, ne in optatam frugem citiùs erumperet. Vidit id Paulus tandem, & altiore iudicio, non tam suos ex fratre Nepotes, aut alios homines, quàm Dæmones ipsos huius detrimenti autores existimauit. Ita enim magno illi Hosio scripsit, cum ad Consilium, quod Romanam cogere decreuerat, ipsum euocaret. Ita etiam Oratori Veneto, coràm & secretò dixit; uti è subiectis litteris nunc patebit.

H

PAVLVS

PAVLVS PAPA IV.

VENERABILI FRATRI STANIS-
LAO EPISCOPO VARINIENSI SAL. ET
Apost. Benedictionem.

<sup>e Haben-
tur hac
duae Epi-
stolae
To 2.
Operum
Hofii,
Ep 18.
& 19.</sup> **V**enerabilis Frater, *Ad hoc, grauissimū Sacer-
dotij munus, sine ullis meritis nostris à Domino
vocati, propositū hoc nobis iam inde ab initio habui-
mus, ut egrè & grauiter laboranti Ecclesiae idonea &
maximè necessaria remedia adhiberemus. Quam-
obrem & filiorum mores corrigere, atque omnia quae
prauis iam pridem exemplis in consuetudinem addu-
cta fuerunt, & haereses tã longè lateq; disseminatas
extirpare, & harum rerum causā Concilium cele-
brare, Deo adiuvante, statuimus. Cum autem iam
oportunum tempus sit haec consilia exequendi, subla-
tis scilicet belli impedimentis quae nobis antiquus ho-
stis obiecerat, optimum esse duximus, priusquam Sy-
nodum congregemus, aliquot Venerabilium fratrum
nostrorum accersere, quorum & consilium & ope-
ram ad eadem exequenda cum primis utilia nobis
fore arbitramur. &c. ****

Alteris item ad eundem Hosium litteris,
id ipsum asserit hisce verbis.
Venerabilis Frater, *Simulac à bellicis tumultibus,*
quos

*quos Inimicus ad impediēda nostra pia salutariaq;
consilia nobis obiecerat, Dei fuimus auxilio liberati,
animum & curam omnem nostram ad ea exequen-
daretulimus. * * * * **

EX EPISTOLA BENRARDI NA-
VAGERII AD DVCEM ET SENATVM
Reipublicae Venetae.

EXcellentissimi Domini, &c. *Dixit mihi Pon-
tifex: Magnifice Orator, Pauca tibi significabi-
mus: nondum enim certiores facti sumus nostrum le-
gatum in Galliam appulisse. Altera autem ex parte,
scripta ad nos fuere ea tantummodo, quae ad primos
nostri Cardinalis cum Philippo Rege Catholico con-
gressus pertinent, & quam honorifice Rex eum exce-
perit, quamq; multa demissi sui erga nos animi signa
exhibuerit. Quarum rerum grauissima est nobis re-
cordatio. Arbitramur autem Demonis arte fuisse
excitatas praeteritas discordias, & tumultus bellicos,
ne scilicet coniunctis viribus animisq; cum eo Rege,
ut cupiebamus in profligandos haereticos incumbere-
mus * * Romæ xviii. Cal. Februarij. 1557.*

*Hæc ille verè & sincerè pronunciauit. Quid
enim aliud quàm Satanae rabies fuit, quæ sub adeo*

H 2

piis

piis Religiosisq; Principibus, Paulo, Carolo Philippo, Henrico tantas vndiq; conciuuit turbas? Quod si qui sunt qui Pontificem, quod suis propinquis nimium fiderit, aut crediderit, accusent, indeque multas calamitates ortum habuisse asserant, ijs ego illud Plancianum *d* oggeram; *Credulitas, error magis quam culpa est; Et tamen in optimi cuiusq; mentem facile irrepit.* Addo his grauiissima verba Gregorii Magni, *e* quibus Beatum Symmachum prædecessorem suum excusat, quod Aulicorum calumniis aduersus sanctissimum Abbatem Equitium fidem præbuisset. *Cuiusq; inquit, Præsulis mentem curarum densitas vastat: cumq; animus diuiditur ad multa, fit minor ad singula.* Memini his ipsis verbis ab eximio illo atque integerrimo Cardinali Baronio Paulum III. quem non nisi sanctissimum appellabat, aliquando fuisse excusatum. Huc etiam facit memorabile Diocletiani dictum, illius inquam Diocletiani, qui in Christianos sæuus quidem & impius, nihilominus belli pacisque artibus clarus fuit. Is, referente Vopisco, *f* dicebat, *Nihil esse difficilius, quam bene imperare.* Colligunt se
qua-

d Cic. ep.
157.

e Dial.
lib. i. c. 4.

f Vopisc.
in Viti.
Dioclet.

*quatuor, vel quinque, atque unum consilium ad capiendum Imperatorem capiunt. Dicunt quid probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, vera non nouit: cogitur hoc tantum scire quod illi loquuntur: facit Iudices quos non oportet: amouet à Repub. quos debeat obtinere. Quid multa? Bonus, cautus, optimus venditur Imperator. Hæc ille verè & sapienter. Paulum verò nostrum, propinqui atque Administri, arbitror, non quod decipere prorsus vellent, deceperunt; sed quod se ipsos antea, miseri, præcipiti consilio decepissent. Quippe quam illi putarant optimam, necessariamque tuendæ Pontificiæ dignitatis rationem, eandem tempus euentusque ostendit, fuisse pessimam: Adeò Liuium illud verum est: *g* *Consilia callida Et audacia prima specie leta esse: tractatu dura; euentu tristia.* Verum enim uerò, siue hominum studia, siue Dæmonum subdolæ artes aliquandiu retardarint Sanctissimum Pontificem à reformatione corrupti Orbis, omnia tamen auocamenta, in irritum denique per Dei gratiam reciderunt. Nam Paulus, quod reliquum vitæ habuit, adiectis cæteris omnibus curis, in vnam*

g Liui.
lib. 35.

H 3 Catho-

Catholicam fidem reparandam, amplificandum, que Christi gregem, expendit: & tanta is breuissimo tempore præstitit, quanta ex Epistola quam subiicimus, conijcere Lector potest. Hanc illi scripsere è nostro Ordine Patres, qui anno superioris seculi LIX. Romæ erant. Inter quos primarij proculdubio Jeremias Isachinus, Pontifici à Cubiculo atque à secretis, & Andreas Auellinus, extiterunt: ambo religionis zelo & vitæ sanctitate conspicui. Describunt autem præclara Pauli IV. facinora, quæ reddita Orbi pace, & eiectis domo atq; Vrbe propinquis, hoc est carne ac sanguine proculcatis, strenuè sapienterque patrauit. Has porrò litteras aliquantulū vetustate, corrofas, & grauiissimi P. N. Vincentij Massi autographo cōmunitas anno superiore, inter schedias integerimi senis Laurentii à Valentibus fortuitò reperimus. Eas nunc ex Italico in latinum translata hic damus. Fruere sincere Lector, & Præfulem illum Magnum, qui magna hæc gessit, suspice, & venerare.

Reuerende Pater.

*Pax Christi, &c. Rationi quidem consentaneum
visum*

Ex Itali
co.

*visum est, ad Dei & Domini nostri gloriā amplificā-
dā cōmunicare tecū Reuerende Pater, & aliis itē, qui-
bus tibi visum fuerit, hæc referre, Latitiam istam, qua
proximis hisce mensibus Diuina bonitas nos afficere
dignata est, quamq; in dies augere pergit è summi Pō-
tificis nostri probè ac præclare gestis. Etenim existimā-
dum est, vel quòd sedatis quibusdam perturbationi-
bus rerumq; motibus, pristinus mentis eius cādor, qui
olim latuerat nunc palam cernitur: (qua piorum
hominum est sententia) vel quòd (uti vel male noli o-
pinantur) Deus ille qui Paulū, ut suas in terris vices
ageret, elegit, postremo hoc tempore cor eius efficaciter
pupugerit. Deniq; adeò ille firmè animatus incensusq;
est ad emendandos corrigendosq; Ecclesie mores; ac
tales animi sui significationes præbere incipit, ut etiā
ij quibus superiorum iniquitate successuum exaspe-
ratis haud facile boni quidpiam persuaderi potuisset,
nunc spem magnam paulatim concipiant, Deum ac
Dominum nostrum Jesum Christum, egregiā tādē
ac singulari suam Ecclesiā misericordiā prosecuturū.
Adeò namq; corda hominum diuinitus immutata
perspicimus, ut si ante hac, etiam probi homines, acer-
biusculè de tanto Pontifice sentiebant, nunc magni eū
estiment, impensè diligant, & incredibili quodam
affe-*

affectu, Deo diligentissimè commendent, vel ob id maxime, quod viderint id omnium primum reformare cepisse, quod ante omnia reformandum graues Viri merito existimabant, suam videlicet domum, Aulā, Curiam, & Ecclesiasticam ditionem. Enimuerò iam vos audiuisse arbitror, Summum hunc Sanctissimumq; Pontificem tres suos ex fratre Nepotes, domo Urbeq; exegisse, scilicet Cardinalem Carafam, Ducem Palliani, & Montisbelli Marchionem, unā cum vxoribus, liberis ac domesticis omnibus; iussisseq; Cardinali, ne Oppidulo quodam Vrbi vicino, quò eum ablegauit, excedat; aiuntq; hominem non amplius nepotari, sed probè admodum, & uti Christianum condecet, vitam inibi agere. Duobus item reliquis suum cuique assignauit locum, quos omnes, antequam à se depulisset, iam Magistratibus, cunctisq; honoribus, quibus in Ditione Ecclesiastica pollebant, exuerat. Et licet aliqui Cardinales, se pro ijs apud Sanctissimum D. N. deprecatores exhibuerint, arbitantes conceptam indignationem breui restringendam, & insitam erga propinquos caritatem facile successuram, longè tamen opinione falluntur. Pontifex enim non leuiter aut temerè in eare se gessit, sed consideratè, constanterq;, ac puro prorsus spiritualiq;

tualiq; Iustitia & diuini honoris zelo, carnem & sanguinem inuictè proculcans. Tamen si autem neminem delectare debeant aliena calamitates atq; arumna; nobis verò minime omnium, quippe qui tribus ijs, quos iam dixi, Summi Pontificis ex fratre nepotibus, ob eorum eximiam erga nos beneficentiam, singulariter deuincti sumus, non debet tamen fraudari laude sua excelsi animi Deiq; vnius gloriam amantis rectitudo, quæ in Christi Vicario cernitur. Porro licet humano ducti sensu iudicioq; nonnulli censeant, has disunctiones non diu duraturas, reuerà tamen falluntur, neque ij Pontificis ingenium, moresq; videtur agnoscere: quæ tamen omnia tēpus olim palam ostendet. Itaq; posteaquam Pontifex vsque adeò naturatè erga propinquos amorem superauit, in alterum veluti migrasse orbem, & ut ipse met ingenuè fatetur, nunc primum inijsse Pontificatum sibi visus est: Amplissimæq; eius dignitatis administrationem, eiusq; negotia hætenus gesta, utpotè alijs maxima ex parte antè cōcredita, alijs debere tribui: quæ vero deinceps fient, se facturum, dixit; sibiq; quæ bene aut secus accident, adscribenda. Igitur exinde, longè cœpit crebrius atque antè fecisset, publicè priuatimq; audientiam præbere, semel verò singulis mensibus, ut ad se turmatim

Vulgus omne liberrimè confluat, instituit: præcipiens ne quis quemquam vel è vili plebecula ad se adveniente submouere audeat, aut aliqua ratione impedire, quin liberè quisque, quid sibi negotij sit, exponat. Rebus omnibus moderandis statuendisq; tres primarios Viros, summa cum potestate præfecit, scilicet Tranensem & Spoletanum Cardinales, & Camillum Vrsinum, Procures certè eximiè probos & insignis exempli. Sæpè verò conqueritur de suis amicis Cardinalibus, qui suorum Nepotum acta sibi non reuelauerint, ipsoq; etiam factò demonstrat, alieno se prorsus esse animo ab ijs, qui quæ illi patrauerunt, se clam habuerint. Nec quidem immeritò, reuera enim omnia quæ hæcenus incommode grauitèq; acciderunt, lōgè secus ac sese haberent ad eum deferebantur. Præsides itaque Præfectosq; Bononiæ, Perusiæ, aliarumq; multarum Piceni Urbium, a motis veteribus, novos creauit, iussitq; ut hi illos aut in vincula conijcerent, aut repetundarum anquirerent. Denique multas & magnas in melius factas esse rerum huiusmodi mutationes, in comperto est.

Præterea animaduertens Sanctus Pater, Ecclesiæ ditionem exactionibus variè afflictam vexatamque, nonnulla Vectigalia exemplo tolli iussit & antiquari, tam-

ri, tametsi in summa difficultate nummaria constitutus, atque ære alieno grauatus. Quo sanè factò ingentem populi capere letitiam, eoq; demirati sunt magis, quod Pontificium Ærarium penè exhaustum scirent. Sedis vetus Pontificis mos fuit, priuata rei suæ detrimenta parui pendere; quippe qui ex quo Apostolicam Sedem insedit, nihil ex Officio, quod Dataria vocant, percipere voluit, è quo tamen olim annuo fructu centena quinquagena aureorum millia Pontificibus prouenire. Magistratus item multos, ut Clericatus, quos vocant Camera, Vicena millia aureorum vendi solitos, gratis elargitus est, eo factò, vel in maxima pecunie caritate, non obscure significans, eiusmodi administrandi iuris Potestates, non in emptores, Licitatoresque, qui quod in ijs emendis expenderint, per fas & nefas extorqueant, sed in eos collocari debere qui ius suum cuique tribuere cum primis intenderent. Quocirca, neque alijs permittit, ut eiusmodi publici muneris Præfecturas (quod tamen antea fieri solebat) diuendere possint. Ipse interim sui Palatii immodicas impensas attenuando, incipit æs alienum resolvere; inutilibus scilicet seruitijs militibusque turmatim dimissis exactisq;. Fratrem suum eodem

parente, sed non legitime natum, *Molis Adriani* praefecturam submovit. *Matthaeo* item *Stendardo* ex Sorore *Nepoti*, alijsque propinquis gentilibusque suis, iussit, *Vrbe* excederent: ijs vero quos domi secum retinuit, graviter, uti percepimus, commonefactis, ut vitam recte instituere sat agant, protestatus, si quid post hac deliquerint, quidem nullam sanguinis ratione habita, septuplum reposciturum poenas. Cum cognovisset Pontifex quaedam Apostolici Palatii cubacula scortationibus, lasciviisque actibus fuisse contaminata, voluit ut Templorum instar pollutorum, sacris ritibus repurgarentur. Quendam praeterea Cubicularium duosque alios flagitij participes, quod in Sacrum Palatium mulieres introduxissent, convictos, in carcerem trudi, mox remigio mancipari iussit. Quod certe factum nobis, qui superiorum temporum nefariam licentiam consideramus, magna est laudandi Divini Numinis occasio, quod Roma scilicet triremium poena puniendi censeantur ij, qui mulierculas in Sacrum Palatium induxerint. Per hos item dies cum inaudiisset Sanctissimus Pontifex Antistitem quendam, domi suae meretriculam clam habere, hanc in vincula conjici, tum virgis publice caedi voluit; illum vero in *Molem Adriani* ad perpetuum carcerem, trimestri insuper

per ieiunio, pane solo & aqua concessis, macerandum, atque Episcopatu, ut multorum suspitio est, prorsus priuandum, trusit. Impetret, queso *Beatus Apostolus Petrus* huic successori suo constantiam, fortitudinemque sancte cepta, feliciter perficiendi, ut domum suam, Curiam, Universamque Ecclesiam, perpurgare deinceps pergat. Amen.

Par item solatiū percepimus, ob egregia per eum *Iustitiae* exempla in praedicones & concubenarios quosdam edita. Illos quippe cum antea ad violata fidei iudices deferri iussisset, igni tradi praecipit: hos autem severissimis edictis coercuit. Prostituti item pudoris feminas, quae quaestum corpore faciunt, ut separatim degant, sancire meditatur, ne scilicet honestas mulieres Virosque inter quos haecenus corruptissime vixerunt, deinceps per praevalentem exemplum inficiant. Et huic quidem morbo is ipse Pontifex iam olim antidotum afferre coeperat. ac proinde, ex eo facile nosse quisque iam potest, quantum virtutis & honestatis incrementum, atque impietatis & scelerum decrementum, per eiusmodi sanctiones legesque factum fuerit. Laus Deo.

Vsuras etiam diligentissime sustulit, nam eas quae prae-textu Societatum, Officiorum, committebantur,

salubri lege inhibuit: Judeisq; olim permissio scenori, ne nimis in dies accrescat, modum adhibuit. In Simoniacos contractus iam antea Motu (uti loquuntur) proprio, seuerè appositèque cauerat: tametsi Ministrorum quorundam culpa perperam exsequentium quod bene Princeps iusserat, ea Pestis nondum extincta erat: Nunc verò, submotis hisce impedimentis, res felicius procedit, maiorq; speratur in dies eiusmodi noxae correctio.

Quod verò attinet ad Religionis Catholicae puritatem conseruandam, singularis certè in ea re Pontificis zelus enituit & præcipuè in S. Inquisitionis Tribunali egregiè reparando, Cui, ut esset augustius sanctiusq; cum Summa potestate præfecit unum è Purpuratorum numero Patrum, eiq; alios Collegas atq; Administros adiunxit. Hac nunc ratione adeò fides Catholica instaurata est, ut Hereticum virus, quod in ipsa Italia passim serpebat, extinctum, multiq; eo correpti sanati sint.

Per hos etiam dies, inopiam numorum strenue superans, amplas Romæ Aedes, ubi is Magistratus commode exerceretur, edificandas curauit, inchoandoq; edificio, xii. Millia aureorum, uti ferunt, attribuit. Et verò quàm diligenter in hoc opus incumbat, nemo

non

non nouit. Nec quidè immeritò; Scit enim Optimus Pontifex id maximi referre ad conseruandam in omni Italia Orthodoxam Religionem. Quinetiam ut in Hispania prauis dogmatis Quæsitio magis ac magis roboretur, magnam pecunie vim contulisse; grauium virorum relatu audiuius.

Fuit item Christianæ Reipub. valde proficua prohibitio librorum quos heretici impijque Autores siue Impressores ediderant, curaquæ quam Pontifex adhibet, ut libri prauis Scholijs, Notisue infecti scdantiq; perpurgentur: Gens enim ista prorsus misera, in errores impietatis immersa, callidè studuit, mixtum saccaro venenum, hoc est prauam cum recta doctrinam Lectoribus instillare. Idque malum non solum libris Ecclesiæ Doctorum hæserat: sed in ipsis etiam diuinis Codicibus, ad incautos animos decipiendos, Heretici homines laqueos absconderant. Quamquam verò durum initio visum sit, ut se quisque eiusmodi libris priuaret, longè tamen priuato dano huiusmodi, publica utilitas præponderat. Breui itaque cum Dei auxilio, speramus, Sacra Doctorum Ecclesiæ Commentaria, Diuinasque litteras, atq; adeò omne genus libros, prauo dogmate purgatos, nobis fore reddendos. Quæ quidè renihil melius hac tēpestate optari

optari poterat. Cobibita etiam fuere Diuinationes, Veneficia, Incantationes, Superstitiones omnes, quae Heresum sunt nutricula, quibus hac Urbs antea scatebat perniciosissime. Quadragesimalia ite ieiunia hic frequentissime violabantur; eoque Primaria Urbis exemplo, vicina opida ad id peccatum inuitabantur: passimque non ieiuniorum modo violatio, sed carnis aliorumque ciborum, per id tempus vetitorum esus faede irrepserat. Nunc vero e contra per Dei gratiam fit: ieiunium Quadragesimale sancte seruatur, nullus ciborum abusus permittitur: ijs autem quibus antea vix persuaderi poterat istius solennis ieiunii observatio, facto nunc experimento, id ita bene eis succedit, ut non facile solum, sed alacriter etiam ieiunent; quorum in numero sunt etiam nobiles quidam, delitiisque adsueti homines, qui periculo iam facto nouerunt, his qui bene pie rebus affecti sunt, non esse graua Ecclesiae precepta. Summi praeterea Quaestoris edicto cautum est, ne quid in omni ditione Ecclesiastica carniuum, vetitorumque huiusmodi ciborum venum proster, nisi obtenta Praesidentium facultate ad alendos scilicet egrotos. Cum autem is ipse adeo affecta etate et valetudine Pontifex (quippe qui octuagesimum tertium annum nunc agat) exacte, et seuerè ieiunet, atque

atque à carniuum esu statis diebus abstineat, tale de se exemplum ceteris praebe, ut suauis propemodum iam facta sit ieiunii observatio.

Maior etiam reuerentia cultusque Sacris Templis accessit, ijs praesertim, in quibus stationes celebrari solent, amotis scilicet distractionum occasionibus, quae proueniebant, tum ex mulierculis, quas viri, dum ad Sacras ades pergerent, parum honestè comitabantur, tum etiam ex pauperum, aut auarorum sacrificulorum mendicabulis, qui cum magno Ordinis dedecore, ijs in locis stipem pro Missis celebrandis publicè efflagitabant; easque postmodum Missas non minore cum dedecore celebrabant. Itaque non solum huic faeda Eleemosynarum petitioni, sed indecora etiam Missarum celebrationi obuiam itum est, exteris omnibus qui specialem facultatem sibi scripto factam (quae tamen gratis, et cum delectu, conceditur) non ostenderint, celebratione interdictis. Represse item fuerunt deambulationes intra sacra templa ante Sanctissimum, Eucharistiae Sacramentum, Christi quoque Domini imagines. Porro ea à Diuino Numine iniecta est in humanos animos reuerentia erga Summum Pontificem, atque eius preceptorum violandi timor, ut quidquid ab eo statuitur, tanquam à Deo

K ipso

ipso profectum, excipitur. Et linet clā nōnulli obmurmurent, haud tamen obedire detrectant. Itaq; Urbis facies alia prorsus est ab ea, quam praterita etate prae se ferebat. Laus Deo.

Plurimum etiam profuit alia quaedam cautio prouisioq; quam in Bullato Diplomate, superiore anno contra Apostatas edito cernere licuit. Eximij certē ex ea fructus emanarūt, quia non solum multi prauī eiusmodi Administri, qui rapacissima & scēdissima vitae exemplo, ceteris erant offensionī atq; scandalo, ecclesia iam non habet; sed ipsismet Religiosae vitae desertoribus seuera illa Sactio salubriter cessit, plurimis eorum ad Monasteria ē quibus flagitiosē exiuerant, reuersis, ibiq; Maiorum eos imperio coēcente, cōtrā quā antea fecissent, Monasticas leges obseruantibus: alijs item vel in ergastula vel in triremes deditis: quibus locis et si pēnas ipsi luunt, alijs non nocent tamen. Omnino licet hoc pharmacum acerbius amariusq; visum plerisq; sit, fontico tamen morbo nequaquam lenius aut mitius adhibendum fuerat.

Ab Vrbe item Roma, ac ceteris ecclesiastica ditio- nis ciuitatibus oppidisq; magnū sanē Sanct. Pastor abstulit malorum seminarium, iubēdo, ut Christianis Iudaei posthac nullatenus misceantur. Ea enim cohabitatione aut consuetudine disparis cultus gen-
tium,

tium, peruertere non nemo Christianorum poterat, & à Catholica fide desciscere; vel saltem (quod inficiari nemo poterit) eiusmodi commercium non sine Christiani nominis dedecore intercedebat.

Quo circa post editam à Summo Pontifice Sanctionem qua praecepit, ut Iudaei ad unū omnes, separatim in Urbis angulo habitent, palamq; signum deferant, quō à Christianis facile internoscatur, ut viri scilicet pileos, foeminae velamina glauci coloris gerant, neue ad seruitia aliqua Christianos adhibeant; neue pradia aut alia stabilia bona possideant, neue mercimoniū nisi vulgare, & ad Scrutarios Sarcinatoresq; spectans, deinceps exerceāt: neue quis ab hac lege nullo unquam prae-textu aut temporis diuturnitate eximi queat, post editum inquam hoc Sacri Principis Decretum, praeter ea quae nuper narrauimus commoda, multos Hebraeorum in Ditione Pontificia degentium, Christianam fidem passim amplecti percipimus.

Petri etiam Sedem per ambitum aucupantes (qua labes multos iā ē Purpuratis infecerat) seuerā Sanctione coēcruit. Itaq; nunc ij circūspectius agunt: neq; ambire solummodo cauent, sed ne mutire quidē de futuro Pontificis electione audent. O rem plane dignam, ob quam Deus valde laudetur? Omnino cautē quisq; vitare periculum studet, nē, quod nonnullis

magno ipsorum malo euenisse cernunt, in se experiri contingat. Timet quisq; sibi à summo Pontifice, nec immerito: iam pridem enim omnibus innotuit, nihil apud Pontificem, vel fautores, vel huiusmodi gratia aucupatores, quicquam valere, nisi unam vitæ morumq; integritatem. Nequaquam autem nunc cernere est Cardinales personatos, aut profanis vestibus indutos, neque eos aliquid à decoro dignitateq; dissentaneum facere.

Præterea ijsmet Cardinalibus, & publico item, bono egregiè consuluit, sanciens ne in publico Consistorio, de improviso (ut ante fieri consueuerat) sententiam proferant de Episcopis eligendis, aut id genus grauioribus rebus: Sed ut altera quidem dies proponantur, altera decernantur: scilicet ne quid inconsultè aut temerè in posterum statuere adigantur. Ea profectò cautio in prudentem rerum circumspeditionem, atque adeò in magnum Dei honorem cultumq; vertet.

Vasta multorum Ecclesiasticorum cupiditas, Sacrarumq; rerum fœda mercimonia repressa quidem antea fuerant, prohibitis (ut nunc loquimur) Regressibus atque Accessibus: Nunc autem Pontifex, lege nuper edita, magis magisque ea mala compescuit.

San-

Sanxit etenim, ut Episcopi ad suas Ecclesias adsint: Qui verò à grege suo deinceps aberit, de Episcopatus gradu deijciatur. Id ipsum mox sanciet de aliis omnibus animarum curam habentibus. Et verò intoleranda prorsus res erat, tot Episcopos, Canonicos, Abbates, Parochos, desides, ociososq; Urbem Romam incolere; inque rebus præterea indecoris prauique exempli tēpus terere; vilibus interim Mercenarijs, ouium, sibi commissarum curam demandantes; Cum tamen prouentus censusq; è multis quæ habent Sacerdotijs, sibimet ipsi corradant. At benè est. Hanc etiam Sacerdotiorum multitudinem de medio item breui auferendam speramus. Nam cum non nisi uno in loco quisque consistere queat, teneaturq; ex vi Iussio- nis Pontificiæ assiduus adstare Sacerdotio, cui animarum Cura adnexa est, necessario (nisi fallimur) consequetur, non nisi singula singulos possessuros. Simili lege, mox (ut boni vouent) emanatura, Canonici ad suos, quos vocant, Canonicatus redire cogentur. Deus ille rerum omnium Dominus, sancto huic Pontifici vires suggerat, ea quæ magno Ecclesiæ bono meditatur mature perficiendi. Lex verò iam dicta, hactenus non prodijt, ut videlicet interim cogitatè prudenterq; deliberentur ea, quæ in rem erunt maximè.

K 3

Cohi-

Cohibita præterea fuerunt de bonis ecclesiæ stipulationes tabulæq; non solum, ne deinceps fiant, sed etiam ut quæ hætenus factæ, aut ultro citroq; pactæ fuerāt, veluti initere scindatur, bonaq; malè distracta, Ecclesiis restituāt? In administratione Officij quod vocāt Pœnitentiariæ, in qua plurimi qui irrepperāt abusus antiquandi erant, prudentissimè sanxit, ne quid animis expiandis iuuandisque piè institutum, per Ministrorum auaritiā cupiditatēq; in exitium conuertatur.

Porro hæc nuperrimè sancita quisquis infringet seuerissimè punietur. Multa item, quæ olim ad Pontificiam quam dicūt Signaturam deferabantur, prudenter exclusit, eos præsertim supplices libellos, qui de Matrimonijs inter affines cognatosue ineundis passim porrigebantur. Tamen si verò nequaquam nefas fuerit, paucis aliquibus, idq; rarò & ex vehementi causa potestatem facere, eiusmodi matrimonia contrahendi, ijs tamen qui sub spe facultatis facilius obtinenda, (ut hætenus per summam nequitiam factum est) affinem consanguineamue constuprauerint, spes omnis ablata est eam ipsam postmodum in uxorem ducendi.

Prouidit itidem ne diuites in magna annone caritate,

ritate, pauperes ad triticū a quo carius emendū (quod superioribus hisce annis sæpè contigit) deinceps adigāt. Ipse quidem Pontifex non semel suis sumptibus pauperum inopiam subleuauit, vili pretio frumentum in Urbe erogans, quod duplo maioris, alibi vendebatur.

Nec ambigimus quin & publicæ pacis in posterū futurus sit quā maximè studiosus, quod sanè quamquam hætenus non præstitit, certò tamen scitur, nequaquam Pontificem, sed quorundam, quibus maxime fidebat, turbida consilia, delationesque non ab optima fide profectas, causam tantarū calamitatum extitisse. Quid enim faceret Summus Pontifex, dum vera à suis ad se deferri existimabat; nisi aduersus eos arma sumere, qui tam nefariè (ut illi persuaferant) tot tantaque in se Sacrorum Principem diuexandum perdendumque molirentur? & Paulum quidem ad pacem & tranquillitatem Reipub. semper pronum extitisse, tria aut quatuor, quæ vocantur, Jubilæa, placando Diuino Numini, sedandisque inter Christianos Principes discordijs, ab eo liberalissimè concessa, apertè declarant. Ignoscat illis DEVS qui præteritas turbas conciuere. Porro Summus Pontifex Ministrorum inconsultis consilijs se circumuentum agnoscens, palam dixisse fertur;

fertur; Pontificatum equidem nunc primum exordior.

Fusè adeò de his scribere volui: primum quòd res eiusmodi ad honorem Dei gloriamque spectare nequaquam addubitem; deinde, ut Sanctus hic senex Deo diligentius à vobis commendetur: scilicet ut illum incolumem diu seruatum velit: Et quæ de Reipub. Christiana perpurganda reformandaque consilia salutaria, Et proba ei ipse indidit, reapse perficiat, nostroque quo sancta Ecclesia circumquaque dilatur.

Et id quidem, ubi primum Christianorum mores emendati fuerint, merito sperari potest. etenim regiones infidelium albæ sunt iam ad messem. Heretici autem Et Schismatici, cum videbunt Catholicos homines vitam ex Christi præscripto transigere, ad matris Ecclesie sinum, unde nostris vitijs offensi, discesserunt, arbitror facile reuertentur.

Faueat obsecro Deus ille omnium Dominus, suis Administris, per quos tanta hac cæpta perficienda constituit. Cunctis denique propitius adsit, ut Et quæ ipse probauerit agnoscant, Et quæ iusserit, exequantur. Roma. XII. Kal. Aprilis. M.D.LIX.

Jam

Jam scripseram superiores litteras: Et ecce rem notatu, atque ad posterorum exemplum memoratu dignam, in hac Urbe contigisse percepimus. Ea est huiusmodi.

Quamuis simplex fornicatio, ob grauiora peccata vitanda, civili lege minimè puniatur, adulterium tamen, quod hætenus impune etiam patrabatur, nunc certè nullatenus permittitur, etiamsi cum publico scorto se quisquam, relicta uxore, coniunxerit. Per hos dies deprehensus quidam in hoc crimine; carceri primum includitur; mox ingenti pecunia multatur; denique in exilium, Vrbe procul, eijcitur, ut aliis exemplo sit ac terrori. Clerici nunc, maximè sacris Ordinibus initiati, haud impune meretricantur. Scio quendam in eo flagitio deprehensum, Et sacerdotijs fuisse exutum, Et mox in triremes, ut multorum suspitio est, fore dedendum; videlicet ut ibi pœnas crimine dignas luat, Tinnient itaque amba aures multorum, qui adeò seueras animaduersiones audient. Velit, o utinam, ille DEVS magis incolumem ac vegetum, quam antehac fuerit, Vicarium suum seruare, ut ad exoptatissimum finem desideria quæ sanctè concepit perducere queat. Si enim Pontifici firma valetudo aderit, concordiaque quam nuper Christiani principes

L

inter

inter se inierunt, perennabit, omnia nos sperare bona
haud dubiè poterimus. Porro (reticere id non debeo)
Romæ & in omni Ecclesiæ Ditione, tantus de Pon-
tifice, de quæ violata fidei Quæstoribus timor inuasit
homines, ut ij qui publicè concubinis assuesierant, aut
perennes inimicitias odiaquæ fovebant, ferè omnes,
Paschalibus his diebus, elutis antè per Pœnitentiæ
Sacramentum, animi sordibus, Sanctissimo Christi
corpore pasti sint: atque hoc modo scandalum quod
pravis actibus ante præbuerant, amouerunt. Quod
certè factum, ob noxiam libertatem quæ in hac Vrbe
vigeat, nouum omnino videtur: Reddantur itaq;
laudes bonorum omnium auctori Deo, atque ea quæ
benè cæpta sunt, is ipse Omnipotens iam perficiat. A-
men. XI. Kal. Maias. M. D. LIX.

b Sen.
lib. 1. de
Clem.

i Tacit.
l. 1.

Ita Patres nostri narrant: res temporis sui testes
ipsi oculati auriti quæ describunt. Ea dant, quæ
nota erant atque vulgata plurimis. h Omnia e-
nim facta dictaq; Principis rumor excipit: & Romæ
inquam vulgata, Vrbe scilicet, ut ille ait, i omnium
gnara, nihil reticente. Nulla causa fuit commi-
niscendi augendiue, ex vano Viris talibus apud
tales: eaque propemodum omnia alii etiam scri-
ptores

ptores suis commentariis memorant. k Tu si præ-
terea veræ narrationis recens iudicium quæris,
messis profectò hodiequæ perdurat, quæ tibi ar-
gumento sit magnæ olim factæ sementis. vide-
licet, Satore Paulo, Orbis fermè totus, Italiaquæ
præcipuè, vberes fructus retulit hætenus, & re-
ferre in dies perget. Etenim quòd Religioni pu-
ritas, Sacris rebus cultus, Summis Pontificibus
Maiestas, Christiano Orbi pax firma, sublatis
Regum discordiis, restituta sint, aut certè aucta,
secundùm Deum, Pauli IV. Sanctissimo zelo,
constantia, industria, tribui debet. Intellexit
hæc Apostolicæ Vaticanæ Aedis Canonicorum
nobilissimus Ordo, & occasione testificandæ
Pauli Pontificis integerrimæ iustitiæ, qua fa-
ctum est, ut prædia aliquot malè antè distracta,
Sacratissimo illi Templo restituta fuerint, alias
etiam eius virtutes, & in Christianam Remp.
benefacta, grauissimo hoc Elogio di-
fertè & ingenuè decla-
rauit.

L 2

MEMO-

k Vinc.
Bellus
Rom. in
Diario
an. 1558.
Nauag.
litteris
ad Sena-
tum Ve-
netum
Ant.
Card.
Carafa
in Apo-
logia ad-
uersus
B. N. &
alii plu-
rimi.

MEMORIAE AETERNAE

PAULI IV. PONT. OPT. MAX.

CHRISTIANAE LEGIS ANTISTITIS, RELIGIO-
NIS VINDICIS, LIBERTATIS ASSERTORIS, SANCTISSIMI
AC PISSIMI PRINCIPIS PATRIS PATRIAE DOMINI NO-
STRI CLEMENTISSIMI, QVOD IVSTISSIMA EIVS SENTEN-
TIA ANTIQVATIS SVPERIORVM PRINCIPVM DECRETIS
VATICANAE BASILICAE VETERIS PATRIMONII PRAEDIA,
QVE TEMPORVM INIVRIA INIVSTO IMPERIO
DETINEBANTVR, SVNT RE-
STITVTA,

PRINCEPS ORDO CANONICORVM, OMNIBVS IN CON-
CILIO IDEM DECERNENTIBVS, DECRETO IN TABVLAS
RELATO AC VOTIS COMMVNITER SVSCEPTIS, COMMV-
NIQVE AERE COLLATO AD EXAVGENDAM LOCI
GRATIAM, STATVAM COL-
LOCAVIT,

QVOTANNISQVE X. KAL. IVNII CHRISTIANO
MORE RITVQVE SACRVM FIERI
CENSVIT,

EOQVE FACTO A BASILICAE VECTIGALIVM
QVAESTORE PECVNIA PARATA, BASILICANIS
QVI SACRIS PRAESTO FVERINT PRO SA-
CERDOTII GRADIBVS VIRITIM
DARI CONSTITVIT.

Hæc illi. Quorum communi testimonio ad-
iungere libet singulare aliquot hominum suf-
fragia. Memini audiuisse me non semel à Petro
Antonio Bandinio grauissimo & Clarissimo Vi-
ro, atque Amplissimi Cardinalis Octauij digno
Parente, Italiam potissimum, hoc Elogiū debere
Paulo: REPARATOR LABANTIS CATHOLICÆ
FIDEI.

FIDEI. Cui quidem illud à Magno Sirleto / datum <sup>In Elog.
ad Ico.
Pauli.</sup>
consonat: CHRISTIANÆ PIETATIS ASSER-
TOR ATQVE RESTAVRATOR; adeò ante illum
Vrbes opidaque innumera, maximè ea quæ citra
Alpes sunt, hæreseos labe foedè infecta, miseram
Italiae cladem portendebant. Non ibo per singu-
la, id solum vniuersè assero, & res ipsa, vel me tacē-
te clamat, eximium illum Virum, siue cum Car-
dinalis in reos violatæ fidei Summus Quæsitore
fuit; siue cum Pontifex Maximus Ecclesiæ Ca-
tholicæ clauum tenuit, in *vento Aquiloni* simil- <sup>m Prok.
25.</sup>
limum extitisse, hoc est, vehementer *dissipasse nu-
bes* Hæresum, Schismatum, flagitiorum, quibus
Lutherus, Zvvinglius, Calvinus, aliæque impie-
tatum & scelerum Hyades miserandum in modū
mortalium oculos obnubebant. Enimvero quis
ex Italiâ præsertim discussit teterrima ea nubila?
Paulus discussit valido & cito flatu. At vehemen-
tior visus est non nemini atque molestior? Quid
mirum? Vehemens ventus molestus plerumque
est, etiam cum secundus; quòd citò licet ac pro-
sperè, cum pauore tamen & nausea, atque cum
periculi quadam imagine ad portum impellat.
Exstant etiam nū verba aliquot vnius ex his nau-
scan-

Apud
Mure.
Var. lect.
lib. 16.
cap. 4.

seantibus plena stomachi & quærelarum, Paulum, simul & ab integritate vitæ laudantis, & à seueritate, vt sibi videtur, nimia ac præpostera, vellicantis. *Sermo, inquit, n erat de summo quodam & potentissimo Principe, qui cum in omnibus ætatis partibus admirandam quandam integritatem, & innocentiam prestitisset, iam senex ad imperium euectus peccata hominum ferre non poterat, eaque durioribus ac seuerioribus legibus, quam inueterata seculi licentia postulare videretur, coercebat.* Hæc ille. Ego autem Primum, gratias, arbitror, præstantissimo huic Viro debet Pauli spiritus, siue autoris nomine siue temporis. Nam ea ipsa ætate qua eius fama, passim improborum conuiitiis lacerabatur, extitisse Virum Amplissimum, qui Pontificem adeò inuisum, ab admirabili integritate vitæq; innocentia, commendauerit; eiusque leges & Decreta, seueriora licet, ab optima tamen

Mure.
loc. cit.

mente (ita enim inquit) o profecta fuisse existima-uerit, rara quidem & præclara res est. Verum enim uerò quandò is ita loquitur, vt laudet simul & lædat; atque, vt Aniani fabula est, eodem ex ore pariter calidum & frigidum esset, profectò partes nostræ erunt, haud committere, vt illud sanctissi-

mo

mo Præsuli crimini detur, ob quod vel præcipuè laudem promeretur maximam. Vt igitur ad tuam expostulationem nunc veniam; ob idne iusto acerbior tibi videtur Pauli fuisse seueritas, quòd in scelestissima incurrit tempora? Egò verò contrà censeo: nimirum, quo maior fuit ea ætate peccandi audacia, eò magis necessariam extitisse iudiciorum grauitatem, quæ impudentiam tam latè profusam coerceret: quippe ratio publici imperij, vt Maximus ille inquit, p. *Magistratū nimis asperum existimari non patitur; alioquin quomodo illud stabit, nisi virtutes benignissimè foveantur, vitia seuerissimè vindicentur?* si de acerbitate conquereris, ad medicos te amandabo; dicetq; tibi latinus Hippocrates, q. *Hæ grauissimorum ulcerum curationes sunt.* Quid enim miraris, si vitione & sectione sistitur pessimum & putre vlcus

p. Val.
Max.
Procl. ad
Tiber.
Cels. &
lib. 6.
cap. 7.

Celsus
lib. 5. cap.
de Gan-
græna.

— quod vrit corpora serpens r

Quamcumq; arripuit partem, repitq; per artus?

* Lucr.
lib. 6.

Maluisset quidem Paulus videri inuenisse bonos quàm fecisse; at quia multos repperit egregiè nefarios, nefas sibi fore existimauit, nō demerere

infe-

Apud
Mur. lo.
cit.

infelicia hæc lolia, quæ segetem Christi vitiarent & perderent. *Ita esto, inquis, sed nemo tamen negauerit subitariam huiusmodi scelerum vindictam, intolerandam prorsus extitisse seculo illi, quod in praua vitiorum consuetudine iam callum obduxerat. Cernimus enim naturam quoque ipsam à repentinis mutationibus abhorreere, quæ nos non statim ab hieme ad æstatem, aut ab æstate ad hiemem, sed interiecto inter illas vere autumnoq; perducit. Abscessus quoq; & vomicas in corporibus nostris à Medicis, lenibus primò fomentis & cataplasmatibus molliri solere, neque prius incidi, quàm suppurauerint. Itanè verò? Repentina tibi visa est morum illa censura, quam tãdiu boni omnes summis votis optauerunt, assiduè à Deo precibus flagitauerunt, tot gemitibus, lacrymis, afflictationibus obtinuerunt? Quid aliud, dic mihi, sibi voluit in postremis Conciliis, Lateranensi & Tridentino parturientis Catholicæ Ecclesiæ nixus, nisi vt tandem necessaria ista morum Reformatio pareretur, quæ Religioni auxilium, Impietati exitium afferret? Exundabat Hæresum flamma, altum elata è flagitiorum torribus. Clerici plerique ac Monachi, hoc est Christiani exercitus stationarij milites Lernæo eodè*
incen-

incendio inflammabantur. Ex Italicis Urbibus (prò pudor!) Vergerij, Occhini, Cacomartyres, Celsi, Lacisij, Tremellii, aliæque stygiæ faces, eibrante Satana, in Rhetiam, Germaniam, Poloniam, Boëmiam, Angliam eiacularantur. Vicissim Lutherus, Calvinus, Beza emissarios suos veluti totidem ignita spicula, per Italas Prouincias, ex Aquilone clanculùm dispergebant. Ad hunc modum teterrima impietas, non Aquilonares modò plagas, sed Italiam etiam ipsam populabatur. De bonis verò moribus quid? Lapso ferè erat omnis virtus, aut breui lapsura timebatur, effusis videlicet per omnem intemperantiam libidinibus, & ob diuturnam impunitatem glifcente passim scelere. Quid igitur faceret in tanto incendio Paulus? spectaretne eminus deses, vt de Turri Mecenatica Nero, t an verò accurreret, celerrimè extincturus? Accurreret vtique; nam, vt ille ait: u *Acerbis in rebus celeritas est optima.* Alioqui, si Pauli properantia accusanda est, accusetur, & Sanctus ille senex Aphraates, x qui obiurgatus à Valente Imperatore Arriano, quòd Monachus, & ætate grauis, adeò celeri gradu ad Gymnasium pergeret, vt Antiochenes in fide

M

Catholi-

Apud
Sueton.
cap. 38.

Sophocles, Ant.

x Apud
Theodor.
ret. lib. 4.
Hist. cap.
26.

Catholica roboraret; *Quidni*, inquit, *Imperator*
citus accurram ad restinguendum ignem, quo, te in-
cendente, Domus Christi tota comburitur? Repre-
 hendatur & magnus ille Chrysostomus, ^y qui
 subito, ac Constantinopolim Episcopus iniit, di-
 uino zelo percitus, redarguere coepit corruptos
 ciuium Mores, profligare hæreses, punire flagitia,
 potentiorum licentiam coercere, Clericos Epif-
 coposque deicere de gradu, quem ignauè tenuis-
 sent aut scelestè. Denique neque Gainæ exerci-
 tum ductoris, neque Eutropij potentissimi Cō-
 sulis, neq; ipsius Eudoxiæ Augustæ graues minæ
 & nefariæ molitiones potuerunt vnquam ab in-
 stituto eum cursu retardare. Videat ergo quisquis
 hæc leget, aut sciet, illa Pauli festinatio, quam tu
 quasi temerariam accusas, quantorum Heroiū
 nitatur exēplis. Jam verò quas postremo Gnomas
 profers, quarum vna est, a *Non sunt ferenda vitia,*
sed qui nullum vitium fert, nullum hominē feret, &
 huiusmodi alias, quas eo loco congeris, facile in-
 telliget in Paulum non quadrare, quisquis tēpora
 in quæ ille incidit, considerabit: eiusmodi namq;
 extiterunt, quibus, *Miseratio, blandiloquentia,*
& lenitas (vt olim Cleon ille sapientissimus dice-
 bat,

^a Apud
 Muz. loc.
 cit.

bat) *b fuissent nocentissima*. Interim piget me certè ^{b Apud}
 tæditq; illorum tēporum atq; hominum, qui vel ^{Thuc.}
 ob id Paulum oderant, quòd ab eo salutē voto ci- ^{lib. 3.}
 tius recepissent, hoc est à latissima mortis via ad
 angustā vitæ semitā adacti fuissent. Sed verè De-
 clamator ille ait, *c Hoc proprium liuoris est, vel id* ^{c Quin-}
quo saluus est, odisse. Tu verò Vir clarissime, qui nō ^{til. De-}
 odisti vnquā Paulum, sed cōmendatis ceteris eius ^{clam. 138.}
 virtutibus vnā vellicas pręproperā atq; (vti cēses)
 importunā viri seueritatē, quasi qui humanum
 genus ab hieme ad feruidā æstatē, nullo interie-
 cto vere, impotenter adegerit, Tu, inquam, si ad
 superiorum Pontificum diuturnam lenitatem,
 & tolerantiam respexeris, mecum facilè, opinor
 fatebere, satis superque morarū olim fuisse datū.
 Jam. n. diu anteq̃ Paulus I V. Petri cathedrā con-
 scendisset, multa & varia eaq; lenissima cataplas-
 mata, & quæ tu requiris fomēta, fuerāt adhibita;
 satisq; tepidi veris intercesserat, neq; tamē aut ve-
 tus sanabatur vlcus, aut eo lāguidulo calore noxię
 herbe penitus arefcebāt. Opportunè igitur aduē-
 nit Paulina æstas & feruor, quo illę tactæ siccarē-
 tur, bonarū verò legū enata semina maturefcerēt.
 Et vide quot tetra gramina sol ille, dum his terris
 M 2 illuxit

illuxit, calore suo arefecit. In obitu Pauli cū
væfano furore carceres Sanctæ Inquisitionis ef-
fracti fuissent, hæretici ad LXXII. inter quos multi
heresiarchæ erant, veluti totidem Tartaræ Eu-
menides, inde proruperunt. Vti Vincentius Bel-
lus in Diario suo scriptum reliquit; Vt hinc con-
iicere quisque possit, quàm magnum exitium vi-
uentis Pauli seueritas improbitati attulerit. Itaq;
euentus ipse, ad quem tu V. C. extremis verbis
prouocas, egregiè docuit, nihil eo seculo oppor-
tunius aut foelicius Christianæ Reipub. contigis-
se, quàm Pauli zelum & purissimi pectoris inui-
ctam constantiam. Nam si ea quæ fortiter in-
choauerat non absoluit, & eo de vita decedente
ad ingenium homines redière, ostendit tamen
Romanis Pontificibus grandia quæque prospe-
rè, cum Deo, cessura, modò sincerè audeant (non
ob sua scilicet suorumuè priuata commoda, sed
ob Dei gloriam exaugendā) & diu viuant. Quip-
pe si Paulus ipse vixisset diutius, & ea quæ sanctè
instituerat, in morem vsuque inducere potuis-
set, profectò absolutissimum reliquisset, veri Pa-
storis, hoc est, qualem Christus depingit, *d. oues*
pascantis, & lupo strenuè resistentis, exemplar. Sed
quid

d. 102. 10.

quid ego amplius conor à culpa præfractæ acer-
bitatis Paulum nostrum eximere? ipse idem di-
fertissimus Auctor, qui hæc in illum scripserat,
decennio post, tunc scilicet cū Pium Quintum
funebri oratione laudaret, visus est, prorsus mu-
tasse sententiam. Iis enim laudibus Pij Quincti
seueritatem extulit, vt easdem in Paulum Quar-
tum optimè conuenire, si liuor tantum cesset,
diffiteri iam possit nemo. *Publicè, inquit, quot,*
quantaquæ beneficia & in hanc Urbem, & in totam
Christianam Rempublicam contulit? Reuocauit
veterem Ecclesiasticam disciplinam, quæ ita iam ob-
soleuerat, vix, vt eius imaginem in veterum scriptis
agnosceremus. Iudiciorum seueritatem, quam iam
improbissimus quisq; aut eludere, aut perrumpere
solebat, renouauit. Cumq; acrioribus remedijs egere
hoc seculum iudicaret, propositis etiam acerbioribus
supplicijs, hominum libidinem audaciamq; frenauit.
In quo, si qui sunt, qui eum, vt nimis seuerum, ac ri-
gidum culpæ audeant, & vt molles agroti de medi-
camentorum amaritie conquerantur, facere id non
possent, quin eadem opera de sua nequitia & leuitate
fateantur. Nam si aduersus extraneos tantam seue-
ritatem adhibuit, in se autem, & in suos remissus, atq;

M 3

in-

indulgens fuit, tum sanè hos reprehensores audiamus: si autem & Domi & foris, & in suos, & in alienos, sui se similem praeiuit, neque quemquam usque eò carum habuit, ut ad eius peccata conuiuendum duxerit, fateamur id quod res est, seueritatem illam ab eximio quodam Iustitiae studio profectam his temporibus necessariam, ac salutarem fuisse.

Hæc ille luculenter de Pio Quinto, quæ, ut iã dixi, ad Paulum Quartum integrè transferas certè licet. Omnium enim, quæ egregiè ille inchoauerat, strenuus executor hic fuit. Verùm, cum eadem ambo seuerè gesserint, multò tamen Pio fuit odiosior Paulus. Tanti est præiuisse & fregisse glaciem primùm, Tanti inquam est, sed apud homines, qui affectus suos in cōsiliū potius quàm rem ipsam adhibent; non autem apud synceros Iudices, & veriamantes Viros. Ab his enim vel ob id Pauli virtus magis magisque amabitur, quia primò enituit, quia primus claustra difficultatis perfregit, quia aditum insequentibus Romanis Pontificibus ipse aperuit. Hinc est, quod apud hos syncerè sapientes, Paulus audit. e *Paulus re-formator Romani Cleri.* f *Primus suo saculo pur-pura deprecator,* g *Paulus Apostolici Clericorum*
Ordi-

Ver-
ron. in
Chron.
f Cynus
in Banc-
gyr.
g Ricord.
Hist.
Mon.

Ordinis Restitutor. h *Primus supremi de hæresibus* h Onuph. & alii in Vita Pauli IV.
Judicij in Vrbe auctor. Sed resumamus iam histo-
riæ filium. Igitur præclara ea quæ superius narrata sunt, dum ageret Paulus, totusque esset in redimendo tempore, quod adeò turbidè & calamitosè effluxerat, ecce sidus illud eximium, quod Occiduo Orbi veluti quidam Hesperus illucescebat, quinquagesimo nono superioris sæculi anno, cum mœrore bonorum omnium extinctum est. Obseruauit Panuinius, mortiferam Paulum ægritudinē ex Henrici II. Francorū Regis morte, quam copiosè deplorauerat contraxisse, Regni illius vicem se efflictim dolere dictitantem, ob Hæreses, turbasq; & clades, quæ post piissimi & fortissimi Regis excessum illi obuenturas præsagebat. Ego huic alias adiungo morbi causas; dolo-rem scilicet acerbissimum, quem percepit ob Angliam in hæresim relapsam, atq; ob acerba funera tot Regū atq; summorū Procerum, quorū pleriq; Christianā Remp. promouere validè potuissent. Contigit. n. (mirum dictu) intra vnius anni spatiū, Carolū V. Cæsarē, Henricum II. Franciæ Regem, Christiernū & Christianum Daniae, Heleonorā Franciæ Reginā, Mariam Vngariæ, Bonam Poloniae, Mariam alterā Angliæ; Periolū itē Venetorū Ducem,

i Staphy.
Epist. de-
dic.

k Isa. c. 3.

lib. 3.
Dial.
c. 37.

Ducem, & Ferrarię Herculem; Tres quoque exi-
mię virtutis Cardinales, Polum Pætũ, & Grop-
penum; Lippomanum denique, primum Vero-
næ, mox Bergomi Laudatissimum Episcopum,
& Paulo longè carissimum, vltimum vitę diem
vnā clausisse, vt nō immerito Fredericus Staphy-
lus post auditum etiam Pauli III. obitum, ad de-
plorandam adeò ingentem Christiani Orbis va-
stitudinem, illud Isaiaę Prophetę k vsurpauerit.
*Ecce Dominator Dominus exercituum auferet à Je-
rusalem, & à Iuda validum & fortem, omne robur
panis & omne robur aquę, fortem & virum bella-
torem, Iudicem & Prophetam, ariolum & senem,
Principem super quinquaginta, & honorabilem
vultu, & Consiliarium. &c.* Et verò sapientissi-
mo Vati, sanctissimus pontifex Gregorius aptè
succinuit l inquit, *Malitia remanentium me-
retur, vt hi, qui prodesse poterant festini subtrahātur.*
Ob tot igitur funera consternatus, & graui senio
fractus Beatissimus Præsul, aqua intercute labo-
rare coepit. Itaq; (vt cum Panuino narrare pergā)
crescente morbo, cum eius vita desperata esset, ad x.
Kalend. septembris hora xii. Pontifex, qui sibi mor-
tem instare sentiebat, Cardinales omnes euocari iussit:
qui-

quibus in eius cubiculum conuenientibus admirabili
eloquentia, quā erat pręditus, orationem habuit, ita
pręfatus: *Viā vniuersę carnis ingredimur, diutius
viximus, quā sperare potuissemus. Mox ab eis pe-
tijt, primum, vt si remissior in senatu cogendo fuisset,
quā sui officij ratio postulare videretur, id atati &
incommodę valetudini tribueretur: deinde vt con-
sentiretur in optimo Pontifice deligendo. Postremò
sanctę inquisitionis officiũ, quod vt est, sanctissimum
appellabat, & quo vno niti affirmabat Apostolica
sedis auctoritatem, eis commendauit; multisq; prę-
terea verbis se diligenter excusando, vegeto prorsus a-
nimo patres dimisit. Cum Bartholomeus Cucua Hi-
spanus Cardinalis, vir bonus & pius, Jacobo Sabello
Cardinali adstante, patrio sermone eum cōsolaretur;
diceretq; inter cetera, admodum agrè ferendum esse
tantę pietatis Pontificem, eo potissimum tēpore Reip.
Christianę eripi, quo cunctis dissidijs pacatis in Ec-
clesię restitutione eius opera maximè necessaria vide-
batur, ipse illic eadē lingua Hispana, se ita vitę suę
cursum instituisse, respondit, vt quoties ex hac morta-
li vitā ei abeundum esset, DEI vocationem propenso
& secundo animo susciperet; proinde alacriter ad-
modum se hinc emigrare, cum quod hanc Dei volun-
tatem*

tatem esse perspicere, tum quod cum Catholica fidei defensorem à Deo Opt. Max. delectum relinqueret (Philippum scilicet Hispaniarum Regem) cuius pietate & virtute Remp. Christianam afflictam, proculdubio recreari & restitui posse non dubitabat. Moribundi verò suprema verba fuere, letatus sum in his, quæ dicta sunt mihi in Domum Domini ibimus. Hactenus ex Panuinio. cui nos pauca hæc quæ ille omisit adiungimus. Primum est, Paulum magna animi demissione verborumque ambitu, publicè Dei misericordiam implorasse, vt in laborioso mortis agone fatiscienti succurreret, vtq; Ecclesiam Catholicam magis magisque amplificaret. Alterum dixisse adstanti Senatui: Bono estote animo fratres. Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filium Abrahæ. Quo dicto præfagiisse visus est. Pium V. P. Max. Is quippe fide, Religione, atq; animi magnitudine vera fuit, & eximia Abrahæ soboles, & Christianorum piissimus Pater. Postremo (retulere id mihi grauissimi testes) Cardinalibus è cubiculo, Palatioq; digressis, remansisse illic ad sepulturam vsq; inter alios, quatuor hosce intimos Pauli clientes, Jeremiam nostrum Salodiensem, Pontifici adeò carum, vt cum sibi à cubiculo inti-

intimo, atque à secretioribus Epistolis esse voluerit, precesque sacras statis horis cum illo aliisque nonnullis, in secretiori Sacello persolvere consueuerit: Guilielmum Sirletum, quem ipse Protototariū fecerat, interque Purpuratos adscribere meditabatur; Leonem Carpanium Somascenū, Virum honorum contemptu & eximia charitate spectatissimum; & Jacobum Herculanum, Vaticanæ ædis (vt vulgus appellat) Altaristā, atq; canonicum. homines rerum spiritualium vsu & solida pietate præstantes: vt taceam Alphonsum Carafam Neapolitanū & Bernardinū Schottum Tranensem, Cardinales; qui moribundo Pontifici ad vltimum vsque spiritum adstitere. Expirauit igitur sanctissimus Pater xv. Kal. Septēb. feria VI. hora xxi. Videlicet celitus datū illi fuit, vt Christo Domino sexta itidē feria, & vigesima prima, hoc est, tertia post meridiem, hora, pro salute humani generis morienti, felicissimè cōmoriretur, ætatis suæ anno LXXXIII. mense I. diebus xxii. Pontificatus verò iv. supra mensem II. & diem xxiv.

Porro opella hæc ex aliorum narrationibus fidè cōtexta finem iam spectare deberet: & merito scriptione defungeremur, eo vita defuncto, quæ

N

2

scri-

scribimus. At unum restat præterea exponere, quinam fuerit bonorum sensus (nam improborum peruersa iudicia nihili facio) de tanti viri nobis erepti vita atque gestis. Porro etsi equidem multos huc adducere possem eius à funere laudatores, selegi tamen hos paucos, videlicet Illescam, Firmatum, Flauium Ligorium Carafam, illum Hispanum, hos Italos, in ipsis etiam post Pauli obitum exortis turbis (tantum veritas potest!) sanctissimi Pontificis laudatores. Primum igitur esto Gonzali Illescæ testimonium. *m*

m Hist.
Pont. lib.
6. ca. 31.
Ex Hispanico.

Hoc ipso, inquit, anno *M. D. LIX.* obiit Roma summus Pontifex Paulus IV. effæctus senio, utpote qui *lxxxv.* annum attigerat, Porro sustulit eum morse eo tempore quo cautius quam initio Præsulatus incedebat. Nam cum suos propinquos aliosque homines, quibus incautè fiderat à se suaque domo abegisset, ad ingenium pristinosque suos probos sanctosque mores reuersus erat. Jamque non nisi Romana Aula, et sua ipsius domui repurgande, puniendisque publicis fædisque sceleribus incumbebat. Quocirca simoniacos, mulierosos, et eiusmodi hominum colluuiem coercuit: in ijs verò eos maxime, qui preposteram Venerem exercuissent. Itaque horum complures viros, fæminasque
igni

igni tradi voluit. Pedagoga tributaque multa, quæ ipse, suis propinquis perperam suadentibus, indixerat, suâ postmodum sponte abrogauit. Totus denique fuit in reformando Orbe, abolendisque vitijs, et prauis, quæ irreperant consuetudinibus. Jam verò si ea, quæ decrepitus egregiè instituit, multis ante annis, facere cœpisset, profecto et sua ipse cœpta ad finem perducere potuisset, et præcellentissimi Pontificis (uti de tanto viro credi fas est) munia absoluisset. Ut autem id de eo sperari potuerit, facit vita eius inculpatè ad obitum usque peracta. Verum tamen illud omnino in quisque fatebitur, neminem eo constantiore unquam extitisse in tuenda asserendaque Ecclesiastica libertate. Id verò illi prosperè cōtigit, quod suorum propinquorum, qui apud se nimium potuerant, artes atque ingenia mature cognouerit, sequè ijs strenuè extricauerit. Felicissimum sanè virum, quæ non ante mors corripuit, quàm, se hortatore atque auctore, viderit inità stabili fœdere inter summos Christianos Principes concordiam, et Rempublicam Christianam undique antea diuexam, sedatis belli tumultibus, pacatissimam: scilicet, ut sic denique, tranquillato orbe, Religionis iura promoueri, et Oecumenicum concilium, quod iam pridem cœptum fuerat, posset absolui.

N 3

Ita

Ista habet Gonzalus: quem Auctorem in aliis nonnullis, quæ de Paulo narrat, errasse, non miror. Excusat eum loci longinquitas, si rerum, quæ Vaticani parietes clauderent, non fuit callētissimus. Itaq; quod alibi scripsit initio Pontificatus, Paulū sumptuosissima celebrasse cōuiuia, nihil pristinae moderationis retinuisse, & id genus alia, quæ cū labe tanti Præfulis posteris legenda trāsmisit, non magis vera sunt, quàm id quod ipse ait, illum Benedictini ordinis extitisse. Ista equidem nihil est quod confutem, adeò ex se sunt decidua. Etiānum viuunt Octavianus Crescentius, Romanus eques, ornatissimus; Vincentius Bragadinus Venetus, Tiberius Crispus, aliiq; integerrimi Testes, Pauli IV. familiares, qui ingenuè testantur, quàm ciborum parcus ille Pontifex, quàm præcipuus adstricti moris Auctor extiterit. Extendebat quidem interdū longiusculè sua prandia Paulus (prandia inquam: rarò enim aut nunquam cenabat) sed bonam partem eius temporis in habendo fermūculos ad astātes de rebus seriis, vel cum Sirleto illo magno de sacrae scripturæ sanctorumq; Patrum locis differendo, solebat insumere. Ipse autē è mēsa, ferculis licet multis onusta, vñum sibi tantum
aut

aut alterum reseruabat; cætera ad domesticos liberaliter mittebat. Quòd si quando, vt die sue Coronationis, vel festo Apostolicæ Petri Cathedræ, quod iam desuetum ipse in vsum prudētissimè reuocauit, conuiuium splendidè instruxit, non reprehendetur, nisi ab eo qui nesciat *in re domestica, continentia laudem quarendam esse; in publica, dignitatis*. At de hac eadem re carpit Paulum non nemo alius. *n* Quid mirum illos etiam veteres, sanctosque Romanos Pontifices Felicē, Liberium, Damasum, cæteros, Marcellini dente proscissos lego, quòd epulas curauerint profusas, adeò vt eorum conuiuia regales superauerint mēsas. Verum quid in calumnia hac abigēda tot opus est verbis? Panninius audiatur & satis erit, *fuit, inquit, Paulus firmo ferè corpore, & benè composito: quippe qui nunquam Medicorum usus est subsidio, aut consilio, vna frugalitate ac tenui victu salutē sibi tueri solitus*. Hæc ille. Sed alterum nos nunc subiiciamus Scriptorem, qui rudi quidem stilo, sed quem dictasse simplex Veritas videatur, Paulum extollit eo tempore, quo pleriq; cæco furore perciti deprimebant. Inquit
igitur.

n Nauag.
Relatu
ad Sen.
Ven. quæ
tamen
confutas
Card.
Carafa
in Apo-
logia
apud
Ferd. à
Marra;
Eam ad
finem
huius
libri p-
nemus.

JOAN-

IOANNES FRANCISCUS FIRMANUS
PONTIFICII SACELLI CÆRIMONII
quondam Præfectus.

ANNO M.D.LIX. Die xviii. Augusti inter xx. & xxii. horas Paulus IV. Pont. Max. Sanctissimam Deo animam, magna cum deuotione, reddidit. Eodem Die Populus armatus in eius odium infanda flagitia perpetravit. Quo circa maximū passi sunt dolorem qui sanctam dicti Pontificis mentem & intentionem sciebant. Semper enim incubuit reformationi peruersorum morum Urbis & totius Reipublicæ Christianæ. Et verè habitum fuit, quod si à suis in multis non fuisset deceptus & præcipue ingerendo bellum perniciosum, non solum Dominio Ecclesiastico, sed etiam multis extraneis populis, fuisset reputatus sanctior propemodū quàm ullus alius qui fuerit à Diuo Gregorio usq; ad suum Pontificatum. Tamen negari non potest, quin semper optimam & sanctam intentionem habuerit, & ostenderit in cunctis suis actionibus, & præsertim in persequendo Hereticos, Usurarios, Blasphematores & alios facinorosos homines. Mortuus Pontifex, in eadem camera in qua obierat fuit scissus, munda-

tus

tus, indutus, atque paratus ordinarijs, ac consuetis paramentis; & hora secunda delatus in Capellam Paulinam, ubi stetit per totam diem sequentem, usque ad vigesimam horam: & in mane illius diei, Cantores dixerunt circa Corpus consuetum officium. Deinde fuit aperta Capella prædicta propter aduentū Cardinalium venientium ad Congregationem & tunc infinitus Populus ingressus fuit in ipsam Cappellam ad osculandum pedes sanctissimi Pontificis. Canonici Basilicæ sancti Petri tulerunt corpus Pontificis & associarunt illud omnes Cardinales creati ab ipso Pontifice cum cappis violaceis. Canonici dixerunt consuetum officium iuxta Corpus positum antè Cappellam sanctissimi Sacramenti. Postea fuit delatum dictum Corpus in Cappellam Xysti, & hæc facta fuerunt circa horam xxii. Hora deinde secunda noctis sepelierunt Pontificem prope Altare Vultus sancti, nemuli commoti ad procuranda omnia possibilia in dedecus dicti sanctissimi Pontificis, aliquid contra ipsius personam machinari auderent.

Ita Firmanus breui rem digessit. At Flavius, ille inquam Flavius, cuius eruditionem atque eloquentiam Paulus Manutius aliiq; cum laude memorant, multò disertius ac prolixius sanctissi-

O

mum

mum Pontificem coram Amplissimis. S. R. E. Cardinalibus & confertissima concione laudauit. Ipsum audiamus.

JOAN. PAULI FLAVII ORATIO
HABITA IN FVNERE PAULI IV.
PONT. MAX.

Ad S. R. E. Cardinales.

ET si apud vos Patres amplissimi, viri q; ornatiss. de Paulo IV. diuinæ sanè recordationis, Pont. M. verba factururus, haud omnino diffiderē, me vestræ expectationi, meoque officio aliqua saltem ex parte, pro rei magnitudine satisfactorū: idque non modò funebri oratione de more habenda; sed etiam diffusa maximarum rerum gestarum, actionumue quasi historia recensenda: Hoc tamen tam arduo, ac difficili munere obeundo magnam quandam breuitatem omnibus de causis mihi sequendam duxi. Atque in primis, quoniam sentio Christianæ R. P. summam execratis hæreticorum, impiorumque hominū sceleribus conuulsam passim, ac labefactatam, nouique summi Pont. futuri delectum vestra illa mirifica vigilantia, singulari charitate, atque admi-

admirabili sapientia nunc vt cum maximè indigere. Vt si quis vel tātulum temporis è vestra grauiissimarum rerum tanta occupatione detraxerit, magnum aliquod crimen commisisse iurè sit estimandus. Accedit & illud, quòd singulæ tanti Pont. memorabiles, diuinæque actiones, singula volumina, & ea bene longa certò desiderare videantur. Omittam igitur, quod in hoc genere oratores principio tractare consueuerunt: Multa scilicet, quæ mihi in hanc sententiam de Generis origine dicenda essent. Tum quoniam satis notum esse arbitror, Carafiorum familiam antiqua, ac perillustri nobilitate decoratam: Atque insuper ex ea tot Proceres, tot titulis; tamque multiplici, ac iusto dominatu insignitos, vel in rebus agendis, vel in bellis gerendis præclaros iampridem extitisse, & nostra ætate potissimum florere. Nonnullos item ex eadem familia honestissimos, magnaque veneratione dignos Antistites, quorum egregia adhuc opera, non sine ingenti gloria, & splendore conspiciuntur. S. R. Ecclesiæ fidelissimos, deque hac ipsa longè omnium præstantissima Vrbe benemeritos prodiisse. Tum quoniam

O 2 tanti

tanti Pont. laudes, ac virtutes non esse sunt; quae eiusmodi adminiculis inniti oporteat. Summos enim viros non ex rebus externis, sed ex animorum propriis dotibus satis dignè admiramur. Ad quod maximè pertinet ipsum Educationis genus, quasi altera Natura. At Jo. PETRVS Carafa puer à patre viro clarissimo tam diligenter, tam piè fuit educatus; Vt vix credi possit, quanta præter egregiam indolem, ac propè incredibilem ingenii celeritatem in puero eximia virtutis significatio apparuerit. Nullum vnquam is verbum insolens effudit: Nihil vnquam nobili puero indignum egit. In omni actione castè, & continenter, vti ferè in perpetua vita, se gessit. Quid illud? quòd iam inde ab extrema pueritia semel, atque iterum à parentibus, apud quos percommode, atque honorificè vitam ducebat, clam discessit ad religiosos Patres quorum sanctis moribus, ac doctrina institueretur? Quasi diuino quodam instinctu futuræ Religionis fundamenta iacerentur? Et enim quantopere is fuerit optimarum artium studiosus, nihil attinet recensere. Sed illud vnum non præterierim; Quòd dum operam daret nunquam satis laudato Cardinali Oliuero Carafæ, cuius

cuius domus semper doctissimis viris referta erat (quod Cato admodum senex in Senatu, & Cleantes in seruitute constitutus factitarunt) quàm sæpissimè in angulis libellum aliquem raptim, furtimue inspiciebat Adolescens. Vt qui intelligebat, vel exiguum in adolescentia laborem, vberrimos afferre fructus in senectà. Quid item illud? quòd perbenignè sibi à suis oblatum Episcopatum, tantum abest vt prænsarit; vt non modò apertè recusarit, verum etiam (quod in maxima laude ducendum est) suo præceptori, non sine magna quadam charitate, conferendum curarit. Is præterea dignus habitus est, qui adolescens Catholicum Regem summi Pont. nomine ac iussu exciperet, in Neapolitanum Regnum aduentantem. Ad Episcopatus autem gradum cum ascendisset, ita se præbuit, vt nihil vnquam (sicuti verum Episcopum decet.) in eo deprehensum sit; quod repræhendi posse videretur. Quam deinde dignitatem Clementis VII. concessu tranquilla diuinarum rerum contemplatione ductus sua sponte deposuit: Victisq;e omnibus humanis cupiditatibus sui tituli cognomento nuncupatam, nouam, omniq; laude dignam Religionem

instituit: Ex quo egregiam consecutus est laudem. Quandoquidem inter alia, quæ quis præclare in vita præstare potest; Illud vnum est amplissimum ad veram gloriâ promerendam; recti, sanctiq; alicuius instituti authorem appellari. In sacrosanctum deinde Collegium cooptatus est à Paulo III. Pont. Max. non modò semel, atque iterum, verum etiam, & tertio, ad indignationem vsque, quâuis nonnulli fucata illa ratione id dissuadere omnino conarentur, acersitus; Cui quidem maximas is semper gratias agebat; cuique se plurimum debere, omnemq; suam dignitatē acceptam referri oportere planè fatebatur; Idq; iurè, ac meritò. Nam præter alia fermè omnia, quæ ab illo Pontifice felicissimæ recordationis, benignè, sapienter, ac piè gesta sunt; cum summa omnium admiratione, ac celebritate, lectissimos viros Cardinales creauit. Quodq; magnopere obseruandum, valdeq; mirandum est: Ex iis, tres summi viri, summi Pont. continenter euaserunt. Vt hinc magistratū viris, potius quàm viros magistratu ornasse; suæque illius præstantissimæ virtutis, quoddam quasi seminarium, posteris reliquisse videatur. Tum verò hic postremus quàm diu

diu Cardinalis extitit, quam plurima grauitè, ac præclare gessit, pro huiusce S. Sedis dignitate tuenda, & authoritate amplificanda: Ne dilatem orationem meam, quæ posset esse infinita; neuè illa longius repetam ex instituto meo, quæ vel in Britannia, vel in Hispania, vel alibi variis, magnisq; muneribus obeūdis singulari integritate, ac prudentia perfecit. Quantum verò illud est? quod in summo Pont. deligendo nihil, aut certè parum de iis laborans, quæ ad se ipsum separatim attinerent, publicæ vtilitatis studiosissimus, deterrima quæque constanter, ac seuerè confutauit; optima verò syncerè, omniq; conatu semper comprobauit. Decet profectò in tanto viro incredibilem propè animi firmitudinem, & summum quoddam in hac Sedem studiū maximopere admirari. Hinc enim illud est; quòd magnos illi honores tot summi Pont. habuerunt. Eundemq; quàm libentissimè, quàm sapissimè, quasi diuinum quoddam Oraculum, exaudierunt. Quod Marcelli II. sanctissimi viri, de cuius virtute, ac meritis nemo satis dignè vnquam loquetur, grauissimo testimonio confirmatum est. Quandoquidem is cum primum PONTIFEX MAX. renuntiatus esset,

hunc vnum præcipuè in grauissimis rebus administrandis cum honorificentissima authoritate sibi tanquam socium delegit. Hunc consulebat; Hunc plurimi faciebat. Cumque (quod maximè memorandum est) ipsi Marcello iam Pont. Max. significatum esset, hunc Cardinalem domicilium (vt fit) non ita commodum sortitum fuisse: Cedemus nos (inquit) ex hoc loco, vt ne tanto viro desit locus: Quasi ita futurum diuinus ille sanè animus prælagiret. Itaque omnes vno ore, vno consensu assueverabant, hunc Decanum esse vestri ordinis singulare quoddam columen, atque ornamentum. Quare vniuerso cætu comprobante, propter maxima eius merita, legitimo ritu, pontificia potestate tandem exornatus est. In cuius quidem decursu, nisi fortè in difficillimam, ac turbulentissimam temporum, quæ vix medicinâ ferre possent, iniquitatem incidisset, multò sanè plura ac præstantiora suæ summæ virtutis monumenta Orbi Christiano reliquisset. Nullis tamen vnquam conditionibus; nulla temporis angustia, nullo vel vitæ ipsius discrimine, nullo deniq; humano affectu adduci vnquam potuit; vt quæ ad S.R.E. Catholicæ dignitatem, ac maiestatem pertinere

tinere intelligeret, vlllo pacto imminui pateretur. fuit enim ita obfirmato, constantique animo in rebus honestis conficiendis; Vt neque illum vlla vnquam ambitio, neque libido, neque voluptas à proposito consilio abstraxerit, aut à re inchoata, quam ipsemet rectam esse arbitraretur, persequendam auocarit. Iam notum illud est; quod in summa rerum omnium inopia constitutus; cumque sui milites ipsi, quoniâ promissa iis stipendia solui non poterant, de magna quadam defectione cogitarent, nunquam eorum, quæ antea ritè, sanctèque decrerat, quidpiam reuocauit. Quando Paulum IV. præter cæteras summas virtutes, quibus insigniter præditus erat, detestabilis auaritiæ studia omnibus patet, non modò aspernatum fuisse, verum etiam supra quàm dici possit, ab iis abhoruisse, & in re quàm vberrima turpe illud compedium semper effugisse. Atque adeò, quod quidem consequens est, execranda Simoniacæ lucra, quibus Christianæ fidei cultores passim, indies magis pessimè corrumpi videbamus, is semper vehementissimè detestatus; præter alia multa, quæ vt notissima de industria prætereo, in antiquis sanctorum Patrum vestigiis, ac muneribus insistentes ad veram,

P legiti-

legitimamque formam sapientissimè redegit. Id-
 que præcipuè, vt diuinum Christianæ Religionis
 decus conseruaretur; Et nullus propterea hæreti-
 cis hominibus iustè laceßendi, aut in simuladilo-
 cus relinqueretur. Nemo enim est, quin norit,
 quàm diligens, quàm vehemens fuerit Paulus IV.
 in hæretica prauitate reiicienda, atque opprimē-
 da. Quanta porrò vigilantia, ac seueritate, qua
 tūc maximè opus erat, in eos vsus fuerit, qui à suis
 Religionibus impiè desciuerunt. Quàm mode-
 stè, ac fraternè Episcopos hortatus illis edixerit,
 vt suum quisq; gregem, qui tam diu suo legitimo
 Pastore caruisset, libenti animo (vti par est) viseret
 tandem, ac diligentissimè curaret. Quantam præ-
 terea cum iustitia charitatem adhibuerit, in plu-
 rimorum querelis publicè exaudiendis. Vt sæpè
 (ne tã sancto instituto exercendo deesset) vel gra-
 uiter affectus publicæ vtilitati suam ipsam salutē
 posthabēdam putarit. O quantò sublimiora, atq;
 vniuerso orbi Christiano vtiliora consilia, atq; in-
 stituta in animo habebat? Nanq; nihil fermè ali-
 ud, noctesq;, diesq; iā postremò præcipuè medi-
 tabatur; nisi, vt à nostra Religione alienos ad verū
 Dei cultum induceret; Atq; impios homines vel
 ad

ad veram pietatem reuocaret; Vel (vt ne alij vene-
 nata illorū doctrina coinquinaretur) ab hominū
 cōmercio prorsus, iustissimo exemplo, extermi-
 naret; Ex quo huiusce S. Sedis & authoritas reti-
 neretur, & maiestas amplificaretur. Quæ omnia
 adeò patere arbitror; vt neq; meo, neque alterius
 testimonio ad rem confirmandam apud vos præ-
 fertim amplissimi PP. opus esse existimem. Illud
 vnum tamen ita rem se habere, magno cuique ar-
 gumento esse potest; Quòd, cum primum sibi de
 Pace inter supremos Europæ Reges omni laude
 dignos conciliata iam, & constituta renūtiatum
 esset, incredibili propè lætitia affectus, omnia san-
 ctæ gratulationis, cum priuatim, tū publicè signa
 demonstrauit. Atque ipsos Reges ad bella contra
 Christiani nominis hostes inferēda vehementer,
 non minus, q̃ piè sæpius cohortatus (vt alia omit-
 tam, quæ longū esset recensere) Sabaudienfium
 præstātissimo Duci postulata prolixè admodum
 cōcessit, quum ad Pacem confirmādam maximè
 id pertinere arbitraretur. Ita enim fore sperabat,
 vt quod in votis semper habuisset, facilius multò
 persequi posset. Sed præter reliquas eius actio-
 nes, ac virtutes, quæ sunt propè innumerabiles;

Illud vnum in eo maximè vigit, atq; vigebit memoria seculorum omnium summa admiratione dignum: Quòd annum cum peregisset octogesium circiter tertium, sine vlla suæ vitæ labe, sine villo aperto, aut graui crimine in perpetua vita ipsa constàter versatus est. Atq; illud ipsum, quod obstupescences nos ipsi toties experti sumus; toties exaudiuimus, admodum senem eloquentiæ viribus florentem, tenacissima memoria, sine vlla doctorum, prudentiumuè reprehensione de quauis proposita materia aptè, ornatè, ac copiosè differentē. Quin (quòd multò admirabilius est) nullum verbum penè proferentem, vel Italicè, vel Hispanicè, vel Græcè, vel Hebraicè, atque in primis Latinè; quòd pro Oraculo nō haberi posse videretur. Sed illud omnium longè maximum; quòd is summis honoribus non minus, quàm interioribus literis insignitè præditus tantā cū grauissimo, acerrimoque iudicio coniunctā rerum sacrarum peritiā tenebat; Vt nihil ex iis cōmemorari, nihil significari potuisset; quin illico tanquam rem valdè tritam, pleneq; notā, ex tempore, ac distinctè repræsentaret. Ecce autem amissimus tantū Virum in medio rerum maximarū decursu quàm vehementissimè

infi-

insistentem; Eaq; omnia, quæ vel temporum iniquitate, vel quibusuis aliis de causis antea minus rectè, præterque opinionem cecidissent: pro illa maiorum suorum perenni, contestataq; virtute, ac splendore noua quadam ratione, sanctauè industria, diuina ope in primis fauēte, cumulatè cōpensaturum. Quamobrè debemus profectò summi, atq; Opt. Pont. Pauli IV. vicem, nostra potius, quàm ipsius causa vehementer dolere. Sed contra illud nos mirificè solari debet; quòd is (quantum ex humanis actionibus suspicari licet) in coelum cum migrarit; Deū Opt. Max. pro vniuersæ Christianæ R. P. salute; quo sibi nihil antiquius habuit, sit assiduè deprecaturus. Reliquit præterea treis præter alios ex sua nobilissima familia Cardinales, quorum magnam erga vos beneuolentiā, ac fidē indies magis re ipsa agnoscetis. Nihil enim est verendum, eos vnā, & S. Sedi apostolicæ quàm fidelissimos, & sacrosancti Senatus vestri quàm obseruantissimos fore. Atque idcirco (vt ponam iam in extrema oratione mea, quod ipse in extrema vita pronuntiauit) equidem nihil despero, optimum quenque tria illa, quæ vos amplissimi P. P. syncerè, non minus quam piè, iam decessurus rogauit, li-

P 3

benter

benter illi, atque officiosè præstaturum. Vt cōtra hæreticos homines sanctæ Inquisitionis (quod nostra ætate peropus est) authoritas accuratissimè conseruetur: Vt eius animam piis apud Deum precibus, & gratissima ac perpetua (qua decet) memoria prosequamur: Id, quod multos iam dies, hodieque in primis tam amanter, tam honorificè, tam religiosè illius celeberrimas exequias, vel lachrymis, vel funebri pompa, vel vestro amplissimo confessu cohonestantes; & vanā, miseramq; humanarum rerum conditionem contemplantēs, quàm diligentissimè peragendum curastis. Tum verò tertium illud, quod plurimi est; cuius ué mirifica quadam expectatione vniuersus fermè Christianus Orbis tenetur; Vt diuini spiritus opè implorata ad publicæ utilitatis commoda, & nostræ Religionis decus omnia vestra sanctissima studia conferentes, nouum successorem, Deo, ac piis hominibus gratum, acceptumque summum Pont. optimumque Pastorem, qualem præsertim hæc tempora deposcunt, vestra illa singulari sapientia, veraque in Deum pietate opportunè deligatis. Itaque Pauli IV. Pont. Max. memoriam retinentes, coelesti animorum tranquill-

quillitate in terris, cum S. Sedis Apostolicæ integritate, & summo illo Bono tandem cum Christo Jesu, diuina beneficentia perfruamur.

D I X I.

Dixit Flauius, & non nisi vera inter dicendum attulisse; quin etiam in angustum potius grandes Pauli actus coarctasse, quam Rhetorum more amplificasse, plerique omnes qui eum dicentem audiuerunt, planè fatebantur, vt idem Flauius ad Alphonsum Carafam scribens, his ipsis verbis testatus est. Quocirca, vt ea quæ Flauius per angustè retulit, aut temporis breuitate omisit, aliqua ratione significantur, commodum sanè peruenerunt nuper ad meas manus, Phyrri Ligorii, & Antonii Cardinalis Carafæ Tractatus, quorum altero ille de Pauli IV. liberalitate: altero autem iste de eiusdem Innocentia, Magnanimitate, Religione, Temperantia, & virtutibus ceteris egregium testimonium tulit. His te, sincere Lector, fraudare nolimus. Habe igitur.

D E

DE PRÆCLARA PAVLI QVARTI
PONTIFICIS MAXIMI BENEFICENTIA
& liberalitate Pyrrhi Ligorij
Testimonium.

Ex Ita-
lico.

ERat felicissima memoria Paulus Quartus Pon-
tifex Maximus, tam propensa in nobiles quos-
cumq; artifices voluntate, ut omni in eos liberalitate
gratiq; animi testificatione uti semper sit solitus. In
quare erat adeo ab omni vanitate atque ostentatione
alienus, ut si qui quod in ijs rebus, quarum desiderio
tenebatur, aliquid præclari ad suum sensum, ac vo-
luntatem effecissent, ipseq; vicissim illos singulari ali-
quo beneficio esset prosequutus, ita id alios latere vo-
luit, ut neque eos ipsos gratias agentes libenter audi-
ret, & verbis insuper, sæpè etiam minis deterreret, ne
quod ab ipso percepissent, id ullis unquam indicijs cui-
quam patefacerent.

Memoria teneo Baptistam de Petra sancta,
cui Camera Apostolica stipendium annuum per-
soluebat, cum Pontificis iussu columnas quatuor
ex marmore Tiberiano viridis coloris permixti
albo, & forma nova eaque perpulcra affinxisset, quas
in altari Capellæ quam Paulus edificauerat locari o-
portebat,

portebat, non tantum iustam sui operis mercedem,
sed etiam centum amplius aureos nummos gratuito
percepisse, quam tamen ipsam donationem non ita
multo post, aliâ auxit Pontifex vberiori. Nam cum
munus quoddam ferēda ante Pontificem claua, quod
octingentis aureis aestimari solet, morte fungentis ad
Pontificem redisset, non ad alium quam ad Baptistā
illud detulit, idq; gratis & cum iucunda amoris sig-
nificatione: nam postquam malas homini utraque
manu leuiter pressisset, frontemq; osculatus esset, ad-
didit dicens; Bonos animo, atq; a me impofterum
ampliora expectato. Has columnas ex Cappella Pon-
tificia, adeoq; ex Palatio sublatas, Pius Quartus o-
ptimati cuidam dono dedit.

Mandauerat Paulus Pyrrho Ligorio sacri
Palatij Architecto, ut daret operam archety-
pum ligneum ad figuram templi confici, ad cu-
ius similitudinem aliud ipsemet argenteum for-
mandum deinceps curaret, ut in eo sacrosanctum
Christi Corpus, quoties iter longius Pontifici facien-
dum erat, deferretur: fingeret præterea laternas quas-
dam grandiores, quæ illud antecederent. Cumq; li-
gnarius in hac re (sicut & in similibus antea) lucu-
lentam & laudabilem suam operam posuisset, volens
Q eum

eum Paulus remunerare, premium laboris constituit duo (ut cum vulgo loquamur) Officia, Presidis nimirum *Annonæ* & *Militis Pij*. Et quia renunciatum ei fuit, artificis opus illorum officiorum mercede longè superari, Respondit, Nos, quod ex aquo & bono, illius studio ac labori debetur, libentissimè ei contulimus; quæ autem superant, ideo illi volumus cedere, ut nobis deinceps alijs in rebus ea qua cupimus, & qua par est, cura ac sedulitate inseruiat. Deinde verò ipsi lignario gratias multas agenti, non solum quod tanto beneficio eum ornasset, sed etiam quod operis pretium (quod alio tempore non solet sine nonnulla molestia, procrastinatione pendi) tam citò persolui curasset, benignissimè respondit: Existimare se, muneris sui in primis esse, operam benè ac diligenter sua causa nauatam pari celeritate compensare, & quod ultra, quàm erat debitum adiunxerat, Velle ut id totum ab illius bonitate agnosceret, qui est, atq; erit sempiternus remunerator, quiq; suæ misericordiæ exemplo docet in omni creatura adhibendam esse misericordiã: quare tu, inquit, filijq; tui sancto eius nomini hoc acceptum feretis, Deumq; orabitis benefactorem, ut, quod nobis potissimum conducatur, id clementer concedat. sed ante omnia caute, ne de hac re verbum.

Joannes

Joannes quidam scriptor Græcus in peruigilio Sancti Petri obtulit ei sacra Christi Euangelia, tam accommodata symmetria elegantique charactere, græcè conscripta, ut admiratus Pontifex ijsq; mirificè delectatus, primum Deo Optimo Maximo gratias egit, cuius benignitate tantam in Christiano scriptore præstantiam comperisset, deinde præcepit ut liber ille * operculo pulcherrimo (quod, phygio acu insignitum, margaritisq; ac gemmis contextum à Principe Doria paulo ante acceperat) inclusus, in scabello propè capsulam (in qua pecunias ad secretas eleëmofynas destinatas seruabat) collocaretur. Inde vocato ad se Joanne atque extento supra scabellum sudario pergrandi (tali enim uti solebat) tantum nummorum in illud imposuit, quatum ex capsula, coniunctæ manus unica compressione extrahere poterat, sicq; in gyrum complicatum sudarium proprijs manibus in Joannis sinum intulit. Joannes verò qui ob alia plurima percepta prius ab eo beneficia, se deuinctissimum sentiebat, de nihilo minus quàm de huiusmodi premio cogitabat. Quare velut re inopinata percitus, dum se parat saltim gratias habere, præuentus à Pontifice est: qui digito ori admoto, silentium omnino illi imposuit. Deinde ordiens ipse loqui,

Q 2 Dona

* est nunc libellus iste in Bibliotheca Canonorum S. Petri.

Dona eiusmodi, inquit, esse oportet, ut neque is qui ea percipit, inde invidiam contrahat, neq. Princeps, qui confert, charitatis praesertim intuitu, talem admittat in se gratiarum obligationem, maxime ab ijs, quos ex miserijs eripere, & suis subleuare facultatibus aequum esse sibi statuatur. Postquam Pontificis cubiculo exierat Joannes, nihil illi longius videbatur, quam dum aurum, quod acceperat, videret, secedensq. cum solo Pyrrho sibi amicissimo, in cellam propter Pontificis Capellam, aureos nummos quingentos numeravit.

Et quia sudarij mentio facta est, addamus etiam hoc. Alterum simile sudarium aureis plenum, dedisse Pontificem huic Rugerio Cursori, eo quod conquestus esset, non habere se tantum in bonis, quod foret satis (etiamsi totum dotibus distribueret) multis, quas susceperat filiabus, elocandis.

Accidit forte per eosdem ferme dies ut Prothonotariatus officium quod Participantium vocant, luculenti sane reditus, vacare contigerit. Quo audito, Pontifex probe quibusdam mandat, ut nulla interposita mora ubi, ubi esset Guilielmus Syrletus (tunc Bibliothecarius Palatinus, nunc Cardinalis) inuestigarent, & ad se adducerent, velle enim & commodum illud, & honorem primo quoq. tempore in eum conferri.

Pari

Pari itidem modo cum aliud mox eiusdem generis officium alienandum occurrisset, Joannem Franciscum Sansonium delegit, quem singulari illa liberalitate sibi deuinciret. Praeterea Camera Apostolica clericatum, qui magni aestimari solet; D. Bozzuto gratis concessit.

Verum quia aliena haec sunt ab ijs muneribus, quae opificibus in sua arte excellentibus solebat distribuere, ad ea conuertamus orationem nostram, quibus fabricatores, cementarios, & lapicidas suos compensabat. Duobus enim ex his, quorum diligentiam probauerat, posteaquam ad denarium, omnia, quae collatis hinc in derationibus, deberi illis ab Apostolica Camera constaret, persolui curasset; ipsemet praeterea eorum singulos singulis donauit officiis.

Habebat penes se arculam eburneam affabre certe & singulari artificio factam. Huic Christophorus quidam Germanus seram aptauerat tanta paruitatis, ut humani unguis magnitudinem haud multum excederet: attamen confertam tam multis machinis atque obicibus, tanta tenuitatis, gracilitatisque, ut cum summa admiratione intuentes afficerent, tum omnem quasi oculorum aspectum non obtusum quidem, sed acutissimum, ita fugerent, ut nec Lynceus ille ex Argonautis, nec qui Iliadas Homeri in gladiis unius

2 3

puta-

putamine conscripsit, dinumerare illa, aut à se inuicem distinguere ac diiudicare potuisset. De huius ergo peritia, & in arte sua excellentia, eam voluptatem cepit Paulus, ut illi (admonito prius ut ad se alio tempore minus impedito rediret) numerari statim aureos viginti quinque publicè iusserit. Deinde verò post aliquot dies reuerso, tantum auri imperitiuit quantum vnâ manu tollere è capsâ sua potuit.

Iterum cùm Pater Hieremias ex familia Conuentualium, quos dicunt Sancti Francisci, Numisma quoddam plumbeum, quod in eius manus peruenerat, Christi q̃ saluatoris nostri faciem pulchrè representabat, ad suâ sanctitatem detulisset, donatus ab ea centum aureis latus discessit. Rursus haud longo interuallo idem Hieremias cum alterum egregium Numisma D. Petrû exprimens, eidem obtulisset, tot nûmos aureos domû reportauit, quot Pötifex vno pugno potuit cõprimere. Interrogatus igitur Hieremias à Pyrrho Ligorio si ad animi sui sententiâ natura ac liberalitas Pontificis satis respondisset, hæc subiunxit, Pauli Pötificis dona pergrâdia esse, siue illa ad numerû siue sine numero penderentur: Excedere. n. estimatione bis tantum, & ultra. Ex quibus verbis colligens Pyrrhus

rhys summam pecuniarum quam perceperat Hieremias, superaddidit, Ergo accepisti pro effigie Christi centum nummos; pro illa verò Petri bis centum. Assentit Hieremias, utrasq̃ summâs ad tercentum & decem aureos ascendisse.

Pyrrhus Ligorius sanctiss. Presuli exhibuerat lineamenta cuiusdâ Tabernaculi, quod in ipsius Cappellâ ad Sacramenti Eucharistie custodiâ super colûnas illas quarum ante mentione fecimus collocari debebat. In cuius circulo circûducta vitis diuinâ representabat æternitatē, vitisq̃ palmites, fideles omnes, qui sunt Iesu Christi Saluatoris nostri germina: Exprimebatur etiâ humanitas eiusdē Saluatoris à natiuitate vsq̃ ad passionē & resurrectionē suâ. Deinde Apostoli duodecim apparebant quasi colûne firmissimæ & custodes Sanctissimi Corporis Christi: Hic eminebat sanctissima Trinitas cū infinita sua pietate: Illic Cherubini inter faces supra candelabra accensas, circûbant loca tēpli rotundi, q̃ cõplectebatur vniversum Orbē, expletum & cumulâtū diuini Motoris opera: quinimò & cœlum ibi stellis, ac splendore illustratum manifestò cernebatur. Primam hanc delineationē ipsamq̃ Pyrrhi inuentionem adeò probauit pijsimus Pastor, ut illud Tabernaculū, quasi exemplar voluerit proponi, ad quod

quod reliqua omnia per Urbis Parœcias, tabernacula fabricarentur. Quocirca vix iam primum inchoauerat Pyrrhus Archetypum eius ex cera confingere, cum Paulus mandauerat mille nummum ad illum deferri, cui iterum, ac sepius postea dixit, quod iam dederat, arrham tantum, ac præludium esse eius, quod dare ei cōstituerat: Habere nempe se (ut eius verbis utar) in manica sua Officium tale, quod in posterum tempus, omni illum cura, molestiaq; liberaret. haud enim conuenire, ut Architectus Christianus & talis (qualem eum esse ipse optime nosset) necessitatis causa alteri o aliquando Principi seruire cogeretur.

Idem dicere solebat Pius V. P. M. profusa etiā liberalitate Princeps.

Cum die quodam Religiosissimus iste Præsul, qui dies noctesq; de re Christi, & Religionis cogitabat, sermonem institueret de ornatu tabernaculi illius, quo Christi Corpus in solemni publicæ supplicationis festoque die deferri ex cōsuetudine debebat, ac typi aliquot in medium proferrentur, illud in primis placuit, ut ad vitis speciem exornaretur, cuius racemi smaragdis ac saphyris, folia ex auro integro & puro intexerentur. Vnde prolato canistro, quod in suo cubiculo custodiebatur, eduxit eo inter alias res charas, quæ ibi adseruabantur, numismata quedam aurea, in quibus
erant

erant & Traiani Imperatoris, dicens; Hac fortè in nostros vsus non malè transformari possunt. Tum Pyrrhus cui res antiquæ erant cordi; Rectius, inquit; Ni fallor, faciet sanctitas Vestra, si, quæ Traiani sunt, sollicitè custodiat, Fuit enim Princeps ille in Christianos miris ac beneuolens, & vir, ut inter infideles, summa pietatis, adeo ut vniuerso Italiae populo simul ac semel victum vestitumq; ministrauerit. Ad cuius similiter exemplum Annia Faustina Augusta, magni illius Antonini Pij Vxor, omnibus Italiae nostræ (ceterarum certè Prouinciæ Regine) puellis dotes elargita est: Vnde cognomen adhibitum, Faustianas illas puellulas celebravit. Quarum rerum mentio cum in pij Pontificis mente altius insedisset subinde dicere solitus est, Tu mihi Pyrrhe aure quod aiunt, pulicem. Etenim augustissimus Pontificis animus horum memoria vehementius cōmotus, nullo sibi modo poterat satisfacere, nisi heroicā hanc in Principibus infidelibus beneficentiam, ipse, summus Christianæ Religionis Antistes, aliqua insigni & verè Christiani pietatis opera emularetur. In has igitur voces prorumpbat nonnunquam; Et nos hoc anno, ante quàm Octobris mensis fuerit elapsus, centum aureorum millia in eos distribuemus qui

R

tale

tale quicquā nec à nobis expectant, nec facile credunt. Neque profecto tres iam integri ab eo tempore menses exierant, cum illi satis magnum auri cumulum ad id quod animo suo destinauerat, coaceruasset. Sed morte praeceptus ante finem Augusti è vita cessit. Pecunia autem illa in bonum pauperum congregata, sedis vacantis sumptibus sunt addicta.

Assumpto in eius locum Pio Quarto, simulatque manus ultima imposita fuit Tabernaculo illi imperfecto adhuc (nondum enim as fufum in illius formam abierat) illud Pius, ut in Principe Ecclesia Mediolanensi collocaretur, concessit, atque ut eò quàm primum transferretur curauit. munus certè non cōtemnendum, & tanta Ecclesia dignum, in quod explicatis omnino rationibus, constat non pauciora, quàm quinque aureorum millia fuisse in sumpta, ut de reliquo, quod priuatim eius Tabernaculi fabris largitus est Paulus, taceamus.

Hec sunt quae Pyrrhus Ligorius familiaris Palatij Pontificij Architectus, qui praesens ea optimè nouerat, de eximia in hoc genere Pauli Quarti charitate animaduertit. Quin & simili modo in alios infinitos suae liberalitatis fontes permanasse, nō est quod quisquam dubitare possit. Nam pro certissimo est, sex aureorum

aureorum millia, quae singulis mensibus ad eum delata per Datarium fuerant, plerumq; omnia occultis ac priuatis eleemosynis in homines indigentes & virtute praeditos fuisse collata.

Huc usque ex Pyrrho. Porro quod attinet ad sacra & vetusta Numismata, cum vulgò notum esset, iis apprimè delectari Paulum Pontificem, pertentaui aliquando quispiam adulterinis Petri Apostoli Nummis, veluti nuper in arca Basilicae Vaticanæ, sub terram repertis, profusam eius beneficentiam dolo malo in se deriuare. Sed non successit, ut putarat. Nam fraus simul & cognita, & reiecta est.

Cæterum, quod Paulus neq; sui vnquā tenax, neq; alieni fuerit appetēs, disertè Onuphrius memorat his verbis: quæ, quod huc faciunt, his quæ Pyrrhus dixit, attexere non grauabor.

Pecunia Paulus minimè cupidus, Clericatus, Secretariatus, & Protonotariatus magni pretij Officia liberalissimè donabat.

Osio antiquo familiari Datario declarato (quem postmodum suffecto illi Francisco Episcopo Gebennensi, magistratu amouit) Datariatus redditus suspendit, eumq; seuerè admonuit, ut nihil pecuniarum

R 2

pro

pro impetrandarum rerum, quæ concessione parum digna viderentur compositionibus acciperet; quousq; à Cardinalibus nonnullis, quibus id munus demandauerat, quæ illicita essent, corrigeretur: ratus scilicet multum nummorum in eo Magistratu contra ius cogi. Complures igitur super ea re egregiorum Theologorum ac Jurisconsultorum responsa audiit; An videlicet, eiusmodi pecuniarum solutiones, quæ Compositiones vocantur, legitimæ essent, & à sponte offerentibus licite capi possent. Dum omnium sententias audit, grauiter aliquando in eos inuectus est, qui accipendas probarent, ab omni auaritia alienum animum præseferens.

Vrbis penuriam, quæ molestissima inceserat, bis leuauit; semel antequam bellum cum Hispanis gereret, iterum, sedato bello. Antea enim ad subleuandam annonæ caritatem triginta millia aureorum censum instituit: cuius fideiussioni bona domus Hospitalis sancti Spiritus subiecit, quæ pecunia frumentum inopi plebecule pascenda compararetur. Postea verò, Alteram vrbis egestatem, quæ proximo bello inualuerat, magnopietatis exëplo leuauit. Triticum namq; octonis aureis pro Rubro emptum, quinis plebi vendidit. quæ liberalitate quinquaginta millia aureorum absumpsit.

Hæc

Hæc ille. Ex quibus apparet verissimè ac lepidissimè dictum de Paulo, Illum neque timorem vnquam neque auariciam sensisse.

Egregia verò eius liberalitas eò fuit iucundior, quò præter spem aut expectationem inopinatò ingerebatur. Id solummodo Paulus spectabat, vt ea in egenos meritosque promanaret. Hoc modo Antonium Augustinum, Vgonem Boncompagnum, Bernardinum Scardæonium, Iacobum Herculanum, Franciscum Sorinium, Joannem Gropperum, Guilielmum Peytoun, Stanislauum Hosium (quos viros?) honoribus auxit. Guilielmum verò Sirletum, de quo Pyrrhus Ligorius breuiter retulit, tota Vrbe conquistum, cum in Lateranensi Basilica, quam ille pietatis ergò inuisere singulis solebat Sabbathis, Pontificis Cursores reperissent, non modò nescium futuræ prouectionis, sed improviso supremi mortalium vocatu non nihil etiam territum, Pontifex cum eximiiis ante laudibus extulisset, protonotariū renūtiavit: postea & Cardinalem creaturus, si mors, ea quæ egregiè coeperat, aut concoeperat, siuisset absolueret. Itaque ex his liquidò patere arbitror, Cōsilio illum (vt cum Seneca dicam p) tribuere solitum,

R 3

non

p De Vita.
bea. c. 24.

non casu & impetu spargere. Hunc promereri, illi reddere, huic succurrere, huius misereri, illum instruere; dignum scilicet, quem non diduceret paupertas, nec occupatum teneret: quibusdam offerre, quibusdam etiam inculcare. Quemadmodum Groppero fecit, quem honores summos detrectantem, & Purpureum Pileum remittentem, Romam acciuit, ut quem litteris non inflexerat, facundiâ emolliret, vel auctoritate cogeret. Itaque itineri se extemplo ille dedit; sed vi diræ ægritudinis interceptus, Romam semimortuus intrauit, ubertim cōplorante Pontifice, bonisq; omnibus tãti Viri obitum, qui paulò post in Vrbe contigit. Pauca hæc ex plurimis huc adduxi, ut palâ fieret, Liberalitatem PAVLI extitisse eiusmodi, qualem Stoicorum ille disertissimus q probat, scilicet quæ nunquam in turpes indignosq; impingitur: nec unquam ita defatigata est, ut non quotiens dignum inuenerit, quasi ex ple-no fluat.

Sen.
ibid.

ANTO-

ANTONII CARAFÆ S. R. E. CARDINANALIS, IN B. N. NARRATIONEM de Pauli IV. Vita, ad Senatum Venetum, Notæ Apologeticæ.

I. *N*stituit scriptor iste Narrationem de Pontificis Romani eligendi vario modo: sed planè ostendit, se ultra crepidam: adeò crasse hallucinatur, in historicis rebus cum antiquis, tum rectioribus, plurima ex vulgi errore assueverando.

Ex Italico ipsius Carafæ autographo, apud Ill. V. Ferdinandum à Marra.

II. *Q*uem Joannem Cardinalem appellat, Philippum appellare debuisset, uti ex Epitaphio eius Bononiæ, apertè patet.

III. *M*onacha, quæ Sapientie Monasterium fundavit, fuit Pauli IV. soror germana, femina eximiâ sanctitate. Hæc sua sponte Monasterium sancti Sebastiani olim ingressa, postea ad alterum à Sapientia nuncupatum, quod peste post Lautrechi obsidionem, grassante, Sacris Virginibus destitutum erat, ipsa sola, unica famula ex ijs, quæ Conuersæ dicuntur, comite, nihil secum præter sacrarum, precum Breuiarium gerens, studio seruienti Deo arctius atque obseruantius, migrare ausa est: fundavitq; ibi Monasterium, ob præclaram sanctioris vitæ institutionem iam satis celebre.

IV. Pre-

IV. Prasagium summi Pontificatus hoc modo contigit. Victoria Joannis Petri mater, cum pietatis votiq; causa ad Templum B. Mariae in Virgineo monte situm, oppidoq; sancti Angeli, ubi is natus est, vicinum pergeret, Eremita quidam ex multis qui in eo monte degunt, obviam se illi fecit, monuitq; ut sensim progrediretur, quod Papam utero gereret. Ipsa proinde Victoria sanctis Matrona moribus, dicere solebat suum filium fore summum Pontificem.

V. A Margarita Austriaca quae à Maximiliano Casare, Belgio summa cum potestate praefecta fuerat, requisitus, ut ad eam venire ne gravaretur, libenter adiit. Id accidit postquam triennium transegisset in Britannia apud Henricum Regem, cui fuit Charissimus; narrabatq; vicissim de eo Rege Carasa, egregia virtutum semina, & quanta sibi is rebusq; suis semper fauerit. Charus admodum fuit & Ferdinando Catholico Regi, quem Neapoli novit cū ad illum Julij II. Pont. Max. nomine excipiendum, Neapolim adisset. Dicebat postmodum Carasa, se tum primum Pontificale publicū munus exercuisse, cum scilicet toto Clero praeeunte, celebri pompa Regem excepit. Eximia de eius Regis pietate ac prudentia narrare solebat exempla. Ipsius verò adeo Rex fuit studiosus

diosus, ut ultrò scripserit suis ministris, Rectoribus civitatum per quas Carasa in Angliā ituro transendum erat, illum splendide exciperet hospitio. quod ij profectò praestiterunt egregiè. Inde etiā orta est Margarita Austriaca habendi apud se Carasa, studium, & petitio.

VI. Vita Carasa reformata, quam N. memorat, fuit Clericalis instituti, fundato scilicet à se unā cum tribus aliis Viris, Clericorum Ordine, quos vulgò Theatinos appellant, nuncupatisq; solennibus Votis ad Vaticani Templi primariam Aram.

VII. Cardinalis à Paulo III. hoc modo creatus est. Bis per Pontificias litteras vocatus Romam, bisq; se excusans detrectansq; tertio tandē iussus obtemperavit. Romam cum venisset adiissetq; Pontificē, primo aditu, breui auditus est, prae monitus quippè Pontifex fuerat à non nemine, ut si vellet eum Cardinalium numero adscribere, ne sineret longa oratione suam causam tueri. alioquin sibi persuaderi & vim quodammodo sensisset inferri à disertissimo Viro, ne eum ab incepto dimoueret. Interea gravissima pressum egritudine, cum nihilominus statuisset Pontifex Cardinalem creare, nonnulli, quibus vitæ eius sanctitas seueritasq; metui ac probro erat, dexterè

S

Pontifici

Pontifici suggerebāt, frustra se eā dignitatē in mortuū collaturū. Quibus Pontifex, se vel mortui virtutem eximiā debere extollere. Pileum igitur purpureū ad se delatum Carafa, ubi ijs qui detulerant, breui respōdisset, gratias agerent suo nomine Sanctissimo Christi Vicario, ut ad clauum quēdam appenderent, iussit. adeo in magna domestica rei angustia, cū ille, tū alij ex Theatino instituto Patres, vitam transigebāt.

VIII. Admiranda, inquit N. pollet Vir ille auctoritate ac maiestate. Verē id asserit: eiusmodi quippē oris animiq; grauitatem ostendit in omni vita sua decursu. Hoc unicum satis esto exemplū. Jam in Theatinum Ordinē se se receperat Carafa: cumq; aliquādo Verona apud Gibertum Episcopum, sibi amicissimū, diuersaretur, Venetus quidam Patritius Urbis illius Praefectus, excommunicationis absolutionem, in quā nefarijs actibus inciderat, in domo Episcopi, aut in Aede sacra, petere, & solēni ritu obtinere, detrectabat. immo vix in animum induxerat, ut quocunque loco Episcopo per Urbem eunti occurrisset, absolutionem flagitaret. Contigit autē ut eo loco publicē occurrerint, quo Carafa rei conscius intererat. Hic igitur aduentanti Praetori obuiam factus, terribili obtutu voceq; Heus tu, inquit, flecte hic genua: & ab Episcopo tuo veniam pete. quibus ille territus verbis extēplo paruit.

Solebat.

Solebatq; postea fateri, se Episcopi Theatini perculsum imperio ad eam demissionē petēda venia deuenisse. Idē postea iā Cardinalis, tantū habebat auctoritatis atq; pōderis, ut Sūmis ipsis Pontificib. in pretio atq; estimatione esset maxima. In Conclauibus, quae sede vacante, acta sunt, ipse ceteros Purpuratos adeo auctoritate, & grauitate, maximē cū Decanus fuit, superabat, ut Pontificē se habere, etiā Pōtifice orbatis, videretur; tā liberē & ingenuē redarguebat publicē prauas quorundam artes captandi Pontificatus. Quocirca palā aliquandō & prolixē dixit Cardinalibus, sibi significatū fuisse, qd inter fratres surrexisset quidā Simō magus: illi itaq; se denuntiare irā Dei. Neq; verō de dicēdi libertate remittebat timore vllō maleuolētia inuidiaq; q̄ in se eā ratione cōcitaret, aut ne sibi his modis aditū ad Pontificatum summum pcluderet. Eo. n. erat zelo diuini honoris imbutus, ut prae illo quamlibet magnam dignitatem nihil propemodum faceret.

IX. Erat corpore benē sanus ac firmus; & quoad vixit (vixit autem diutissimē) numquam potione medica, aut sectione venae, aut aliquo eiusmodi subsidio vsus est, sola cibi potusq; parcitate salutem sibi seruans, aut (summum) aliquo lenissimo pharmaco ērosis herbisūe qbusdam confecto: nouerat. n. herbarum stirpiūq; vim optimē, qd Auicenna opera & Salerni-

tana scholæ libellum memoria teneret; Galenum verò græcè legisset à capite ad calcem. Quocirca horum doctrinis instructissimus, sæpè cum medicis & libenter disceptabat. Quin & festinè dictitabat, se quidè à nemine superari in Medicis honorandis æstimandisq; his argutè significans, se ijs non uti; ut videlicet sit de preciosissimis gemmis, quæ quòd magni æstimentur, perpetuo in arculis clausæ custodiuntur. De caseo Placentino quod dicitur, videri certè poterat Paulus, eo libenter vesci ob distillationes compescendas, adeò magno apparatu suis ipse manibus, casei varia frustra scindebat. Reuerà tamen nihil aut pauxillulum casei comedebat. Erat is certè ex crebro catarrho grauedinosus, ob id dicere solitus, grauedinem quam excreatione purgabat, esse sibi vice podagræ.

X. Humanioribus litteris erat egregiè excultus & græcè latineq; scientissimus. Philosophiam ac Theologiam, eam maximè quam S. Thomas Aquinas scriptam explicatamq; reliquit, probè quidem nouerat; sed antiquorum Patrum doctrina præcipuè delectabatur. Sacra Biblia ad verbum edidicerat, ex ijsq; grauissima sua dicta condire consueuerat. Memoria erat adeò tenaci preditus, ut in extrema etiam senectute integras è M. Tullio, aut è Virgilio alijsq; auctori-

etoribus paginas inoffensè recitaret. In conuentu quodam Cardinalium atque Episcoporum, cum Hispanus quidam Episcopus ut suam sententiam elegatius proferret, è Verrina Ciceronis, benè multa mutuatus, longiusculè procederet, Carafa interpellans hominè, Satis, inquit, Verrinarum. Si quem vel secretò vel publicè coargueret, correptionem eiusmodi semper sententia aliqua sacre scripturæ veluti fundamento fulcroque firmabat. Non rarò etiam si cum eruditis ageret, ex Homero, cuius carmina multa edidicerat, mutuabatur. Itaque reprehensiones monitaq; eius insignis eruditionis plenæ erant. Ut ad Theologiam reuertamur, solebat appellare ciuem suum B. Thomam Aquinatem, Baculum suæ senectutis: dicebatq; Neapolim dum illum pareret, obiisse. ijs verbis acutè significans, numquam alterum illi similem parituram. Eloquentia fuit incredibili, maximè dum latine diceret: latine enim eloquebatur tã facile, promptè, nitide, ut Italice. Quocirca, qui eam linguam probe callerent erant ei admodum chari. Cuius rei argumentum est adsciuisse illum in Aulam quatuor extraordinarios Secretarios & latine disertissimos.

XI. Vita puritas innocentiaq; fuit in eo Viro admirabilis. Assueuerat à tenera ætate (ut purum se

S 3

à vi-

Hi fu-
re Casa,
Baren-
gus, Bi-
nius, &
Flore-
bellus.

à vitiorum cōtagione seruaret) corpus tractare rigide atq; asperè. Honestissimo fuit eloquio: nihilq; obscœnum vnquam ex eius ore auditum est. Itaque quod græcè τὸ πρῶτον, latinè, decorum dicitur, in omni gestu actusq; adeò sanctè seruabat, vt nihil in eo ineptum, insolens, incōcinnum notari posset. In potu atq; pastu adeò continens & moderatus, vix vt vires aliquantulum reficeret. Nam etsi Pontifex summus lauto & magnifico apparatu, pro dignitate scilicet amplissimi Præsulatus, mensas vicenis quinis dapibus instructas sibi inferri voluit, nunquam tamen quicquam petijt quod sibi iucundius saperet, sed ex ijs quæ apponebantur, parcissimè sumebat. Quòd importuno adeò tempore pranderet, idè somni conditione oriebatur. parum quippè dormiebat: & quacunq; hora somniculus irreperet, tunc captand⁹ erat, ne fugeret. Quocirca dicere solebat, posse, vt libet, somnum capere, non in hominis situm facultate, sed ~~esse~~ Dei esse donum. Noctum cum obdormire non poterat, surgebat è lecto, neminem tamen è famulis excitabat, neq; omnino alicui molestiam afferebat, ne scil. somno, quem donum Dei appellabat, quempiam priuaret. Cum itaq; adeò difficile Pōtifex somnum caperet, meridiari interdum solebat, non lecto decumbendo, sed in sellula sedendo. Hinc variè eum surgere, nunc nascente, nunc adulto iā die. Hinc & prandere nō statā hora, sed mutabili, &

incōstanti. Comedebat verò, vt iam dixi, parcissimè: & mirabantur famuli, eum tenui adeò cibatu vitam tolerare posse. Vini item parcissimus fuit, cyathos usus tam exiguo, vt auiculis propinari crederes, ipsoq; non nisi bis, aut summum, ter hausto. Vinum, ne ad crura infirma descenderet, hauriebat atrum & crassum, aduectum scil. è Tarracinorum vineis, q̄ in agro Pausilypico. Numq̄ vti iste dicit, à prandio vinum Creticum bibit, satis ducens eo os abluere; arbitror, vt dentes firmaret senio vacillantes. Extendebat sua prandia satis diu, quòd identidem inter comestionem derebus etiam serijs differere soleret, propalabatq; interdum nonnulla, q̄ fortassis reticere eo loco oportuisset. Sed vt erat ingenuo ore & libero, ac natura etiam biliosus, edicere non verebatur quadam q̄ animo concepisset. Paucis mensib. anteq̄ vita excederet, non iam publicè, sed priuatim interiore cubiculo comedit, ob ægritudines videlicet, quibus in precipiti senio infestari cœpit. Altera, inedia fuit, ob stomachi fastidium nihil appetentis. Altera, Hydrops, quo & interiit. Inedia, in vernis Quadragenta dierum ieiunijs vt plurimum vexabatur, tum ob ciborum qualitatem, stomachum relaxantium, tum etiam quod ijs quadragenta diebus, continenter ieiunaret. Itaque tantam inde debilitatem contraherat, vt aliquando contigerit, vix tantillum ei superesse virium die sancto

Pascha, ut solenne sacrificium quod inchoauerat ad exitum perducere posset. Tempore item (quod dicunt) Aduentus Christi Domini, ter in hebdomada, hoc est, diebus Mercurij, Veneris, ac Sabbatho, sancte ieiunabat. alijs autem diebus ab esu carniū saltē abstinebat. Id exemplum tātam vim habuit, ut verē dici queat eo Pontifice restitutam fuisse obseruationē solennium ieiuniorum. antea enim passim publiceque violabantur. Neque enim inter Aulicos quisquam propemodum ieiunabat, prater paucos quosdam sacrificulos, ad quos solos eius sanctę institutionis obseruatio reiecta fuerat.

XII. Quod Cardinales, ut inquis, paruifaceret, illuderat in causa, cōperisse eū, dum Cardinalis esset, nonnullos illorum ludis atque voluptatibus emolli-
tos, licentius viuere, quā, ut eis postmodum credere aut honorem deferre deberet. His ipsis tamen, si verum fateri velimus, multo Paulus, quā alij retro Pontifices benignior atque beneficentior extitit, sępē eos ad audientiam ritē atque ordine admissos conui-
uio humanissimē excipiens, & suam in eos beneuolen-
tiam reapse magis quā verbis expromens. Cardi-
nali Mediceo Mediolanensi, illi in quā, qui Paulo
succedens Pius IV. appellari voluit, grauiter agrotātī
atque

atque ob id Aquas Lucenses adire cupienti, misso
Cardinali Alphonso Carafa, qui illum suo nomine
inuiseret, mille nummos aureos subsidij gratia elar-
gitus est. Ij profectō, quos Paulo probitas inte-
gritasque commendasset, mirum quantum apud eum
in rebus omnibus gratia atque auctoritate poterant.
Ex ijs fuere Cardinalis Sancti Jacobi, Carpen-
sensis, Pa-
cecus, Sabellus, Nobilius, atque nonnulli id genus a-
lij. Cardinales, quos conuiuium dignabatur, ij erant
propemodum, qui cura Pontifice loqui postularent.
hos audire solebat à prandio, admodum comiter.
Præfecti item Officio signature, post obsignata Di-
plomata crebrō cum eo conuiuabantur. Semel verō
singulis annis, Lupercalibus scilicet, uniuersum Car-
dinalium Collegium. Cuius instituti eam reddebat ra-
tionem, decere se interdum unā cum suis fratribus fi-
lijque recreare. Inito Pontificatu, rogatus quam ra-
tione vitam instituere vellet; Munificē, respondit,
& more Principum. nunquam enim ipsi sordida,
& Cynica vitæ ratio placuerat. Postulare vero, aie-
bat, Summi sacerdotij Magistratum, ut magnifi-
cē ac splendide ob Christi Regis gloriam geratur. Ut
videlicet amplitudo illa, ac dignitas, quam munda-
nus sibi fastus vendicat, ea omnis, ad Christi maie-
statem,

statem exaugendam, iustiore titulo Ecclesie Rectoribus, moderatè tamen atque decenter tribuatur.

XIII. Non solum ingerendo Sancte Inquisitionis Magistratu, zelo fidei permotus, in Hereticos quosq; vehementius efferebatur, sed etiam in tria alia hominum genera, Hebræos, Apostatas, Simoniacos: suiq; sancti odij in eiusmodi pestes atq; pernicies Christiani Orbis egregia, quoad vixit, edidit exēpla; quippe qui vel tūc cum priuatam vitam Venetijs ageret, Hereticos insectatus est acerrimè; monuitq;. Veneta Reipub. Moderatores, nulla propemodum alia ratione posse eam Remp. ruere, quàm prouocata in se Dei ira, si ad Hereses conuiuerent. Itaq; cum cuiuspiam Heresis detegeretur, protinus ad Carasam, priuatum licet hominem, accurrebatur; nimirum ut in Heresis postulatum inquireret, puniendumq; Magistratibus traderet. Cum aliquādo Patauij degeret, sua auctoritate effecit, obtinuitq; ut Hereticus quidā insignis e Ciuitate pelleretur. Paulo III. P. M. auctor fuit, ut Tribunal Sancte Inquisitionis, in Vrbe cum amplissima potestate institueretur. Quæ res quàm faustè ac salutariter Vrbe Romæ, Italia, atque Orbi vniuerso cesserit, nemo non videt. Supremus Inquisitor is ipse factus est, habuitque Collegas Cardinales quatuor,

quatuor, videlicet S. Jacobi, Carpenssem, Cortesium, & S. Crucis. Quamquam autem pauperrimus Cardinalium erat, suo tamen sumptu, Domū, atq; instrumentum, quod Magistratus administris opus esset, cōparauit. adeo sacram hanc in hostes Hereticos expeditionem accelerabat. Julio III. Pont. Max. nunquam assentiri voluit, ut fraterculus quidam Hereticus, vel vadimonio dato, carcere dimitteretur. iubenteq; identidem Pontifice, ut id permitteret, Cubiculario q; sibi eiusmodi mandatum significauerat, respondit, Dic meo nomine Summo Pontifici; Nisi Sanctū hoc Officiū ritè, ut par est, & legitimè exercendū curet, præter iniuriā quæ Deo infertur, non posse deinceps se, in ea Cathedra sedere, vbi nunc sedet. Cum Neapolitanā Ecclesiam Archiepiscopus regeret, sectam illam Valdesianā, quæ Capanis populis exitiū importatura timebatur, funditus deleuit. Iudeos, ut à Christianis glauci coloris signo distingueretur, salubriter sanxit; eorundē usuris modū imposuit: & vilissimo Urbis loco, certis septis, ne ceteros cōtaminarent, cū antea Christianis mixti degeret, cōclusit. In Apostatas, lata lege, cauit, ut ad Monasteria, vnde quacunq; ex causa exiisset, protinus reuerteretur; Indicē eiusmodi hominū, singulis Ordinū Prefectis

T 2

confi-

conficere, sibiq; exhibere iussis. Ne quis verò excusationem moramq; pratexeret, abrogauit privilegia omnia à superioribus Pontificibus, ijs concessa. Ji qui non obtemperauerunt, pratoriano satellitio capti, in carceres, aut in triremes coniecti sunt. illud pro certo habens, nullum id genus hominem, qui fidem suo Ordini ac Deo pollicitam violassent, probum esse virum aliquaratione posse. Siquis ex ijs veluti antea notus carusq; sibi presentatus fuisset, reijciebatur auersante eos Paulo, dicenteq; Non noui vos. Quis verò superiorum nostri seculi Pontificum adeò rescauit Simoniacorruptelam ut Paulus, qui à Dataria etiam, quodcunq; compositionis genus longè remouit? Ipse, si quem vellei indicio odoratus fuisset hac labe infectum, sua protinus gratia necessitudineq; perpetuò excludebat. Ipse, hoc immane crimen, utpote Hæresi, impietatiq; conterminum, à Judicibus Sanctæ Inquisitionis cognosci atque puniri voluit; illud semper in ore habens: *t* Gratis accepistis, gratis date. Ipse, Regressus (ut vulgo loquimur) eorumq; compositiones, vel flagrante bello, & exhausto Aerario, constantissime sustulit. Ipse, vel tunc cum Theatinus esset Episcopus, cavit, ne pro collatione cuiuspiam Ordinis, aut alijs Sacramenti administratione quicquam,

t Mat. 10

quam, ne Notario quidem aut Secretario, pro litterarum Episcopaliū scriptione solueretur. Ipse, postmodum Summus Pontifex, edita lege, sanxit id ipsum quod S. Gregorius Magnus, olim sanxerat, ne scilicet Archiepiscopi pro Pallij susceptione, quod ante pendere solebant, deinceps penderent.

XIV. Solennes preces, quas Canonicas vocant, quotidie unâ cum alijs miscere consuevit; postremò, etiam cum Cardinali Alphonso, fratris sui nepote, ut scilicet pijs iuuenem exercitationibus assuefaceret. Recitabat verò adeò grauitè, piè, compositè, atq; si à Deo se conspici, audiriq; semper aduerteret. Fuit quippe Paulus, ut omnes norunt, religiosissimus. Ac nemo tam sedulo, apparatè, ea quæ ad Diuinum cultum pertinerent obibat, atq; ille. Videbaturq; decora quadam aptitudine venustaq; grauitate ad hæc factus. Sæpe in Sacello Pontificio errata, quæ in sacris Cerimonijs committebantur, corrigebat. Ipse verò cum rem Diuinam ageret, mirum, quanta cum maiestate, quam etiam profunda ac sonora vox exaugebat, se se gereret! multos sacros ritus vetustate corruptos reformauit; amplo instrumento Sacellum instruxit: quippe harum rerum peritissimus singula prudenter, appositeq; disponebat. Sacrum manè fa-

T 3

cturus

eturus, vesperi incipiebat sese totum ad rem tantam disponere, enixe Deum rogans, ut suum administrum pijs affectibus imbueret. Hinc postmodum sacrificati perpluebant in ora lacryma: adeoque Deo plenus videbatur, ut adstantes mirifice afficeret. A solenni sacro ad prandium usque expletum nihil prorsus admittebat, nisi ea quibus Spiritus in pietate proficeret. Is fuit primus qui Palatinas conciones instituit, quas audiebat clanculum, inclusus lignea cellula, uti hodieque Summi Pontifices faciunt. B. Petro Apostolorum Principi, eiusque veteri Basilica à Constantino Cesare exstructa erat addictissimus, dolensque ut noua fieret, fuisse eversam, dicebat, Destructo Templo materiali, destrui cepit et spirituale: quod scilicet ob Diploma recentis fabrica à Pontifice editum, Lutherus hareses suas cepisset euomere. Ad ingentem verò imperfecti Aedificij molem illud è Virgilio intorquebat. Pendet opera interrupta, minaeque Murorum ingentes. Aene. 4.

XV. Ut Francisco Momorantio, Annae Magistri equitum filio primogenito, liceret in matrimonium ducere Dianam Valesiam, Henrico Galliarum Regi ex nobilis matrona contubernio nata, id verò abnuitt concedere Paulus: quippe quod ipsemet Franciscus fatebatur, se iam antea Pienna Haluinia nobili puella fidem dedisse.

dedisse. Itaque coram Pontifice instituta ea disputatio est, an ipsi fas esset dirimere matrimonium ratum (quod dicunt) non tamen consummatum. Paulus quidem egregie eruditus, et veri iustique cultor eximius, nonnullosque veluti auctoritati Pontificiae blandientes, affirmabant, acriter obiurgavit. In ijs Magistrum Franciscum Barbam Neapolitanum, Sacratio Pontificio Praefectum nunquam in pristinam restituit gratiam, nisi antea serio promississet, se Durandi libros, cuius temerariam quandam et precipitem sententiam de Sacramento Matrimonij inter disputandum retulerat, protinus è suo cubiculo longius remoturum, ac nunquam deinceps lecturum. Porro Pontifex non solum rebatur matrimonium clandestinum esse verum matrimonium, verum etiam non debere se huiusmodi clam inita et rata matrimonia dissolvere. Dum verò hac in conventu Theologorum presente Pontifice, agitarentur, finita aliquando disputatione Paulus Cardinali Pisano venustissime dixit, Mane huc intrauimus cum septem Sacramentis; nunc verò si horum aliquot audiamus, cum sex tantum egredimur, quasi unum nobis per viam è sacculo exciderit.

XVI. Publicè audiendo respondendoque erat profecto prolixior. Inde factum, ut non admodum crebro

crebrò audientiam praberet. Consistoria item diuturna. Admirabili enim illa sua & strenua eloquentia diu & longissimè differebat. Neque facile est reperire, qui tam disertè, appositè & copiosè diceret. Vitia vehementissimè obiurgabat, atque insectabatur, ad eò, ut auditores metu consterneret. Contrà, in rebus latioris argumenti iucundè ac festinè versabatur, decorè tamen & cum dignitate: neminem irridens, neminem ledens, nihil ineptiarum effutiens aut nugarum. Tametsi verò (ut diximus) in vitia atque scelera, acerbius inueheretur, verborum tamen erat illa asperitas, non imi cordis: quippè alienus prorsus à seuitia, immò & benignus admodum fuit. Quocirca erga illos ipsos quos asperius appellasset, mitem se postmodum exhibere, & cuncta qua iuste petissent, concedere. Nullius unquam vel debita necis aut auctor fuit, aut conscius. Neque enim suggerentibus de quoquam capite plectendo, aurem aliquando praeiuit, neque capitales causas ad se deferre Urbis Praetorem passus est, priusquam lege ageret. Dedecere namque dicebat Pontificem Maximum immiscere se vel iustis cedibus, & fundendi fontium sanguinis à se veluti licentiam sumi. Ut suspecti criminum aut de-

lati

lati carceri truderentur, id quidem facile permittebat, inbebatue. Videri, aiebat, id satis fore, & hastam intentare, non etiam insigere oportere. Id què non verbo magis quàm facto ostendit. Quippe qui, vel cum bellum illud exardesceret, tam multos nobiles viros praelio captos nullo unquam eiusmodi supplicio animaduertit, quod retractari non posset, etiam si iure licuisset.

XVII. Longè à vero abest, Paulum Pontificem ab adulatoribus se unquam laudari sinisse, aut assentatoribus libetius, quàm veri delatoribus iustitiae suatoribus aurem praeiuisse. Id equidem haud inuitus concesserim, Virum illum utpote qui tandiu vitam semotam à turbis, mundi què flagitijs duxerat, difficile credere potuisse ijs qui homines existimatione innocentiae apud se florentes criminis cuiuspiam aut vitij detulissent. Immo, quos semel probos existimasset (ut erat ipse probus, atque ex se, alios facile dimetiens) miris extollebat laudibus: neque inducere in animum optimus senex poterat, se illos unquam decepturos, spe què sua atque opinione fraudaturos. Accedebat, quod Pontifici natura bilioso, atque iracundo, nemo audebat id quod ei commodum atque honorificum fortasse fuisset, expromere. Itaque quod veri delatio-

U

nes

nes aliquando non admiserit, id ei vitio non est vertendum, sed ad eas, quas nuper diximus causas referendum. Eius rei clarissima exstant exempla. Multa. n. de quibus certò sciuit incommoda, ex templo sustulit, eiecit domo atq; Urbe vel carissimis suis propinquis, fratris scilicet filijs, eorūq; affeculis. solebat autē de ijs illud Evangelicū usurpare; Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te: differebat q; Christum Dominū nostrum his verbis sub vocabulo oculi intellexisse, quicquid homini est carissimum; quippe nihil luce oculorum carius esse potest. Summa est. Qui de Paulo secus opinatur, planè fallitur, & leues vulgumusclos inaniter captat.

Restat nunc tandem id quod precipuum est inter Pauli IV. gesta bellum scilicet illud & belli causas edicere. Inde liquidò, opinor, cuiq; patebit, nullam fuisse in eo Sanctissimo Pontifice pravam affectionem, sed rectum solummodo zelum diuini honoris, & tuenda Pontificia dignitatis, quam non Reges Catholici, Cæsaresue inclyti, sed alij quidam suis artibus violare pergebant. Patebit item quàm proteruè mundus oderit seruos Dei, & quàm impense nitatur Satanas Diuini Numinis cultum & gloriam impedire. * * *

Hæc

Hæc & alia multa habet Carafa: ille inquam Cardinalis quem Billius, Bencius, Baronius, aliiq; insignes Scriptores tanto operè laudant. Ego autem sisto hic calamus, Lector, & desino de industriâ, exscribere in hunc librum ea, quæ Cardinalis ille Optimus ingenuè & fusè disserit de eius funesti belli causis. Verum enimuerò ne tibi ista penitus surripi conqueraris, verba in compendiū conferam, vt saltem aliquot capita rerum habeas.

Enumerat igitur Carafa, Episcopi Theatini gesta quædā, dictaq; liberiùs, ob quæ in se Aulicos, Regiosq; Administros cōcitauit. Recenset item quæ Ferdinando Regi Catholico, quæ Carolo eius Nepoti cōsuluit. Dehinc delatorum criminationibus dimissum ab Aula, & specie honoris, Brundusina Ecclesiæ Archiepiscopum fuisse designatum, vt relictā Hispania in Italiam concederet. Post multos annos à Paulo III. Romam euocatum, & inter Purpuratos Patres adscriptum refricasse offensæ causas, non alia sua culpa, quàm nimis ingenuæ virtutis. Nam quia multorum dedecora, vitæ suæ exemplo redarguit, hoc est, tenebrionum oculos luce clariore perstrinxit, odium (vt fit) atque inuidiam reportasse. Narrat

V

2

deinde

deinde Christiani Orbis, quâ ab Hæresibus, quâ à flagitiis, vitiisq; incurfantibus, deformationes. Ex his colligit, quàm valde indigeret Catholica Respub. Pontifice, qui non sua quæreretur, sed quæ Jesu Christi. Aduenisse autem Paulum omnibus virtutibus imbutum, atq; eo tempore, quo hinc peccatis hominum Dei iram prouocantibus, hinc Proceribus quibusdam sese opponentibus, minus sperabatur. Insedisse eum Petri Cathedræ, nihil minus tunc cogitantem, quàm arma aut turbas; utpote senio pressum, & ad Vniuersale Concilium, uti statuerat, Romam cogendum, & Ecclesiæ reformationem instituendam, pacis indigum. Verùm hæc omnia tam sapienter cogitata, tam salubriter incepta, quorundam hominum, sibi ab eius integritate metuentium studio atque artibus fuisse corrupta, hinc scilicet exasperato ob conspirationes Pontifice, hinc aliorum etiam, prospera cuncta promittentium, persuasionibus allecto.

Non narrat belli historiam Carafa : Neque ego narrabo. nihil enim opus; cum tot scriptores, quicquid in eo gestum est fusè & diligenter exponant: Et licet nonnulli ex eis, acerbius de Paulolo-

lo loquantur, tamen ex his quæ toto hoc libello dicta sunt, satis patere arbitror, se vel suos affectus, vel fatuæ plebeculæ susurros, in consilium condendæ Historiæ aduocasse. Legimus & Sanctum Leonem ix. immeritò apud quosdam malè audiuisse, quòd cum Nortmannis, Catholicis scilicet hominibus, ut eos Italia pelleret, bellum infelicitè gesserit. Tanti est ab rei euentu, animi scopum atque sententiam iudicare. Et tamen Paulus noster, neque prælio captus, neque Beneuentum abductus, ut ille, est. immò pacis conditiones sibi Ecclesiæque valdè honorificas à Catholico & piissimo Rege Philippo oblatas, accepit.

Porro obitum tanti Viri, per se tristè ac funestum satis, illæ quæ secutæ sunt furiales turbæ & immania in eius statuam scelera magis magisque funestarunt. Ea consultò omittit Carafa; & nos silentio obuoluimus non inuiti. Infanda enim atque execranda quo bono narrentur? Non reticebo tamen, quod & te obseruare Lector, velim, ea ipsa die, qua Christi Vicarii simulacrum foedo ludibrio confractum, deiectum, dein verò raptatum est, raptatos olim in eadem Vrbe Roma fuisse Hermã, Serapionem, ac Poliaenum martyres.

ut Latinæ Græcæque Ecclesiæ Fasti memorant. Adeò verum est, quorum vita conueniat, & mortis quoque genus diemque sepe numero conuenire. Neque equidem dubito propiorem Sanctis Martyribus locum Pauli spiritum in coelo reperisse, cuius vitam ipsam atque nomen homines insignitè improbi, per insanam rabiem extinctum cupiuerunt. Quam verò ob rem id cupiuerint, Declamator quidam verè explicat & liberè: u *Quia*, scilicet, *Dei honorem, zelatus est ad Christi formam: Quia de medio sustulit impios: Quia flagris cecidit blasphemos: Quia à predonibus tutatus est negotiantium merces: Quia flammis dedit Hereticos & predicones: Quia in ergastula coniecit Apostatas: Quia neminem permisit impunè mœchari: Quia Iudeos conspicuo signo distinxit à Christianis: Quia quosdam immeritos indignosque noluit in Senatum Purpuratorum Patrum adlegere: Quia Aula mores à recto tramite deuios corrigere studuit: Quia Orbem legibus salutaribus coërcuit: Quia fratris sui filios ipsemet eiecit: (è qua vel unica re cognosci potest, caròne an spiritus in eo vim habuerit.) Denique, ut finiam, quia sanctis prorsus moribus, quoad vixit enituit.*

Plura

Extat
Decla-
matio
hec M.S.
apud Il-
lustrissi-
mum
Decium
Carafam
Cardi-
nalem.

Plura Declamator ille habet; sed non plura ego nunc subiicio. est quippè dicendorum & tacendorum modus: præsertim cum ex his quæ protulimus satis argumenti desumi possit ad deprædicandam Beatissimi Præfulis inclytam virtutem, atque ad illustrandam felicem Viri sortem, qui quod in clade Borbonica non potuit obtinere, tunc scilicet, cum ipse & Sodales eius undecim flexo ante CHRISTI Aram poplite, ictum barbarici gladij cupidè expectabant, ipsemet diu post, passus est mortuus, saltem in lapide martyrium. Leguntur quidem & Constantino & Theodosio, Magnis atque Optimis Principibus deiectæ contractæque Statuæ: at probum huiusmodi neque illis, neque PAULO nostro nisi gloriam cœlo terraque peperit. Itaque & de PAULO dici poterit id quod Nazarius, disertus ille Orator, de Constantino Cæsare dixit. *Quid tandem assequeris cæca dementia? aboleri hic vultus non potest: bonorum omnium peccatoribus infixus est; nec commendatione marmoris, aut pigmentorum fucis renitet, sed desiderio efflorescit animorum.* Una denique Pauli obliuio est, humani generis occasus.

Et verò

Et verò quis vnquam proborum hominum Pauli IV. magnanimitatem, innocentiam, liberalitatem, zelum, iustitiam poterit obliuisci? Nil opus est igitur vltra addere. Quocirca de Sanctissimi Præfulis vita atque obitu, ex aliorum verbis quascentonē quendam Historicum hactenus consuisse, sit satis.

FINIS.

I. Machab. II.

*Elias dum zelat zelum legis receptus
est in cælum.*

BIBLIOTECA
COMUNITATIVA
DI BOLOGNA

Epitaphium Pauli IV. P. Max. Lateritio
tumulo conditi, Inc. Auct.

*Situa non pendet Parijs innixa columnis
Paule, nec est titulis urna superba tuis:
Sat tibi pro tumulo cælū est. nam maxime Virum,
Non alio poteras marmore Paule tegi.*

In S. Mariæ super Mineruam,
Ad quam Ædem, septimo post anno, celeberrima
pompa translatum est Pauli IV. corpus.

IESV

BIBLIOTECA
COMUNITATIVA
DI BOLOGNA

JESV CHRISTO, *Spei & vita fidelium.*

PAVLO IV. CARAFÆ PONT. MAXIMO, ELO-
QVENTIA, DOCTRINA, SAPIENTIA SINGVLARI,
INNOCENTIA, LIBERALITATE, ANIMI MAGNI-
TVDINE PRAESTANTI, SCELERVM VINDI-
CI INTEGERRIMO, CATHOLICAE
FIDEI ACERRIMO PROPV-
GNATORI,

PIVS QVINCTVS PONT. MAX. GRATI ET
PII ANIMI MONVMENTVM
POSVIT.

VIX. ANN. LXXXIII. MEN. I. DIES XXI. OBIIT
CI. D. LIX. xv. KAL. SEPTEMB. PONT.
SVI ANNO. V.

X

VITÆ
CAIETANI
THIENÆI,

BONIFACII A COLLE,
PAVLI CONSILIARII,

Qui vnà cum Paulo IV. tunc Theatino Episco-
po, Ordinem Clericorum Regula-
rium fundauerunt.

Eodem Auctore R. P. Antonio Caracciolo
Clerico Regulari.

COLONIÆ VBIORVM, 100

Ex Officina Joannis Kinckij, Anno M. DC. XII.

PAVLI IIII.

173

DE CAIETANO THIENÆO

Variorum Scriptorum Elogia,

I. Diarium Vicentinæ Sodalitatis Sancti
Hieronymi, Ad Annum
M. D. XIX. fol. 9.

*Caietanus Thienæus, Protonotarius Apostoli-
cus, Canonici iuris Doctor, Deuotissimus vir, & di-
uino plenus Spiritu, atque adeo vita moribusq; San-
ctissimus.*

II. Et fol. 23.

*Reuerendus Dominus Caietanus Thienæus de-
uotus seruus Jesu Christi inijt Sodalitatem S. Hiero-
nymi V. Idus Januarij M. D. XIX. Ipse fuit lu-
men, & splendor nostræ Societatis, ac beneficentiæ co-
lumen. Porro quacumq; dixero, minora sunt eius Vi-
ri merito.*

III. Jo. Petrus Carafa tunc Presbyter Regularis,
postea Pont. Max. Paulus Quartus nomine,
in Epistola ad Mariam Sororem scri-
pta, pridie Kalend. Octob.

M. D. XXXIII.

*Inter meos charos fratres precipuus est ille, quem
X 2 in oculis*

*in oculis fero, meus inquam Caietanus. Deus ipse
nouit quàm difficile eum à me auelli passus fuerim.
Spero autem fore ut per Dei gratiam noscas quàm sit
bonus Christi seruus, & quàm meritò illū ego diligā.*

IV. Idem Episcopus Theatinus, Epistola ad
Mariam Franciscam Longam, eximiam
illam Matronam, De qua Tursel-
linus, Histor. laur. lib. 2.
cap. 10.

*Ego vicissim, Domina, cognoui, non frustra nos in
te fidem habuisse, quia non excepisti iam dictos meos
fratres (Caietanum Thienensem, & Joannem Mari-
nonium) ut homines ab hominibus missos, sed ut
Angelos sanctos diuino numine delegatos.*

V. Onuphrius Panuinius, In Vita Pauli IV.
citra medium.

*Caietanus Thienensis, nobilis Vicentinus, vir
Sanctus.*

VI. Index M. S. Sanctorum & Beatorum Eccle-
siæ Vicentinæ, Apud Fortunatum
Cassinensem.

VII. Idus Augusti, B. Caietanus Confessor, fun-
dator Ordinis Theatinorum.

VII. An-

VII. Andreas Schottus Antuerpiensis
In Itinerario Italiae,
fol. 62.

*Quibus (Illustribus Praesulibus) adnumerandus
est. D. Caietanus Thienensis, unus ex institutoribus
Patrum Theatinorum.*

VIII. Jacobus Marzarius lib. 2. Historiæ
Vicentinæ, Ad Annum.

M. D. XXIV.

*Caietanus Thienensis II. Protonotarius Aposto-
licus, sacris humanisque litteris eruditissimus, vita
Vir innocua, Ordinem Theatinorum, una cum E-
piscopo Theatino, cui postea ad Summum Pontifi-
catum euecto nomen Paulo fuit, per hac tempora
fundauit.*

Vniuersè autem, quàm sint Deo chari ij qui
Ordinem aliquem Religiosum fundauerūt, eiq;
viuendi leges atque instituta tradiderunt, docet
CHRISTVS ipse, Dominus noster, & Summus ac
Sapiētissimus Legislator, qui cū S. Franciscum
eiusque Instituta laudasset, subdit hæc verba à B.
Brigitta relata.

X 3

Lib. 7.

*Ita etiam omnes alia Regula, quas amici mei in-
cæperunt, & ipsi personaliter tenuerunt, & seruaue-
runt, aliosq; eas efficaciter docuerunt, non fuerunt di-
ctata & composita ab ipsorum intellectu & sapientia
humana, sed adspiratione eiusdem Spiritus sancti.*

CAIETANI THIENÆI.

VITA.

CAIETANI Thienæi inter IV. Viros nostri Or-
dinis Conditores, post Carafam, præcipui,
gesta aliquot, quæ tempus atrox, & seuera nostra-
tium incuria obruere non potuit, scribere aggre-
dior. Opus, ut mole perexiguum, quod eius Viri
actus, maiorem longè partem, cum damno poste-
riorum lateant, ita difficili rerum, conquisitione,
quæ me diu tenuit, planè laboriosum. Illud verò
mihi interim persuasum habeo, his licet paucis
virtutum exemplis, nō inuitari modò, sed etiam,
quibusdam quasi stimulis incitari posse eos, qui
ad hæc legenda audiendaue studiosè accesserint.
Adeò luculentam perfecti Viri imaginē vel pau-
corum gestorum lineæ, si non ad viuum referunt,
inducant nihilominus arguūtque veluti Leonem
vnguis.

vnguis. *Habet quippè hoc, ille ait, a omnis celsa vir-
tus, ut tametsi non æquè appareat ac niteat, sibi ta-
men eadem sit, & more solis obscuri vim suam exer-
ceat in occulto.* Ex abdito enim virtutum eius the-
sauro promanasse arbitramur, Vicentinorum, (ut
alios præteream) in eum reuerentiam ac religio-
sum cultum, qui adeò iam excreuit, ut imaginem
eius, quam privato saltem cultu venerentur, pas-
sim exquirant, & meam hanc de sanctis eius mo-
ribus rebusque gestis lucubrationem, breuem li-
cet, ac multis hiantem lacunis, summis votis ef-
flagitauerint, & penè conuitiis extorserint.

Natus est CAIETANVS Vicentiæ, quæ Italiæ in-
Venetis Vrbs est ornatissima; Genus ei ab utroq;
parente illustre admodum, & cum paucis
comparandum. Porro nos & si maiorum decora
(nam aliena videri possunt) non maximi facimus,
nequaquam tamē ducimus prorsus prætereunda:
quippe prosapiæ claritudo præsentem virtutem
si non maiorem, longè certè clariorem facit. Ita-
que raptim memorabimus è Thienæa stirpe Hu-
gotiones duos, alterum ante ccccxx. annos Cœ-
lestino III. Summo Pontifice S. R. E. Cardinalem,
eundemque ab Innocentio II. in Picenum ad-
uersus

Sen.
Epi. 166.

uersus Marcuualdum Tyrannum summa cum potestate legatum: Alterum Gregorij XI. primùm ad Venetos, mox ad superiores Pannonios Oratorem: Joannem item, cognomēto Taurum Hugutionis Cardinalis fratrem, qui Consiliorum Caroli III. Andegauensis conscius particepsq; & primarius administer fuit. Is ipse multorum ab eo Oppidorum Urbiumque dominio auctus, Aladislao Rege Caroli filio in Tuscos ituro, Neapoli Prorex constituitur. Neque ea dignitas, postrema illi obtigit, nā paucis post annis Mediolanum accersitus, Insubriæ excelsa cum dignitate præficitur, donec Philippus Maria Vicecomes, cuius tū pueri tutela ipsi delata fuerat, adolefceret. Et verò nostrorū propemodum ætate patrum inclauit Caietanus Thienæus III. qui Cortis nouæ in Pannonia Dominus, apud Ferdinandum I. & Maximilianum II. Augustos, Dux Alæ Equestris, & Pannonici Regni magnus Vexillifer, post militiæ egregiè nauatam operam, anno 1560. fato concessit; Neque armis solū, sed etiam litteris ea gens claritudinem famæ promeruit. Nam Caietani nostri patruus magnus (vt alios taceam) qui Caietanus & ipse vocatus est, quòd Caietæ apud

Ladislauum

Ladislauum Regem natus esset; solidâ eruditione adeò excelluit, vt publicum à Patauina scholâ habuerit testimonium, quod in sepulchro eius hodieque in hæc verba legitur: *Caietano Vicetino ex clara Thienæa familia Canonico Patauino, Viro integerrimo, Theologorum sui æui facile Principi, Philosophoque eximio, cuius doctrina cuncta Orbis Gymnasia illustrantur, locus hic datus est.* Mitto alios complures præclaros viros, qui Frederico III. ac Maximiliano I. Cæsaribus, Franciæ Regibus, Reip. Venetæ, Ferrariæ Ducibus, aliisque Dynastis operam suam militari gloria conspicui, atque eximiis Præfecturarum insigniti nominibus probauerunt. Mitto intimos Regum Consiliarios, Cameræ, & Rotæ Romanæ (vt vocant) Auditores, eadem stirpe prognatos. Prætereo quòd Thienæo Cunix; Estensi, Malatestæ, aliisque eiusmodi nobilissimis familiis per legitima innexi cōnubia, inter Italiæ Proceres locum, & lucem eximiam tenuerunt. Hæc volui recensere, vt Caietanus dicere posse videatur, se non tam quòd hæc mundi decora habuerit, quàm quòd hæc pro Christo reliquerit, lætari. Venio ad Gasparem Caietani nostri parentem,

Y de quo

de quo ambigo, præstantior ne domi, an belli extiterit, adeò dum domi esset, prudentia ac pacis artibus; dum sub signis Cataphractorum turmā duceret, animo impiger, manu strenuus, industrius, fortis fuit. Ex eo Viro & ex Maria Portia pari nobilitate, ac virtute matrona Caietanus nascitur. Quo autem anno, nō admodum clarè liquet. Sed si arbitrari licet, quandoquidē, vt postea dicemus, superioris sæculi XLVII. haud decrepitus senex obiit, arbitror (nisi me coniectura fallit) illum circiter annum à redempto Orbe MCCCCLXXXV. in hanc vitam editum. Porrò Caietani vocabulum illi Parentes indiderūt, vt senioris Caietani patris sui magni, de quo diximus, & nomen & virtutē repræsentaret. Educatum verò fuisse liberaliter & ingenuè, nefas est ambigere, vtpote apud nobiles parentes & morum probitate ac ciuilitate conspicuos. Nihil tamen audiui aut legi de eius pueritia, adolescentiaque. Id solummodò tradunt Romam migrasse iuuenem, & firmo iam ingenio atque ætate. Ibi Summo Pont. Julio II. honesto gradu inseruisse; postea verò inter Sodales Diuini Amoris adscitum piis operibus vacasse diligenter. Huius Sodalitii, quòd celebre cum-

cum primis atque illustre per id tempus in Vrbe extiterit, quodque ex eo tanquam è Schola virtutum prodierint IIII. Viri nostri Ordinis Conditores, hi videlicet quorum nunc vitas scribimus, operæ equidem pretium facturum me arbitror, si hoc loco originem atque institutum, quantum ad rem satis erit, exponam. Exortis auctore Luthero monstro illo flagitiorum atque scelerum immanissimo, foedis hisce Hæresibus, quæ Aquilonares plerasque Prouincias nostrorum æuo Patrum miserrimè infecerunt, in media etiam Italia, atque in ipsa Vrbe Roma, (vt malum ex malo feritur) prauis in dies pullulabant mores, quibus non solum populi, sed Clerici etiam atque Religiosi homines passim contaminabantur: atque adeo ij qui imperitæ & infirmæ plebi ad virtutem præire debuissent, suo eam exemplo inflectebant ad vitia. Nonnulli igitur, qui Romæ erant solida probitate Viri, vt tantis malis aliqua ratione pro sua virili parte possent occurrere, & labantem Ecclesiasticum Ordinem ad pristinā puritatē, dignitatēq; reuocare, Leonex Pont. Max. Sodalitium in signe fundauerunt

Y 2 in ipsa

in ipsa Vrbe Roma, ei que à Diuino amore, nobile cognomentum imposuerunt. Primi & precipui Sodales Gaspar Contarenus, Jacobus Sadoletus, Matthæus Gibertus, Joannes Petrus, Carafa, Caietanus Thienæus, Aloysius Lippomanus, Latinus Juuenalis, Tullius Crispoldus, & Julianus Dathius memorantur. Accessere postmodum, ut fit complures alii, ad quinquaginta scilicet Aulæ Romanæ Proceres. Tanta est in vtramque partem vis exemplorum. Locus, quo ad conciones sacrasque preces conueniebant, erat Ædícula SS. Siluestri & Dorotheæ in regione Transtiberina, propè illam meritoriam Tabernam, quam veteres Christiani, Alexandro Imperatore pro ipsius aduersus Ethnicos rescribente, in Templum vero Numini dedicatum, Callixto I. Summo Pont. mutauerunt: non longè item à Janiculo colle, vbi Apostolorum Princeps Petrus cruci fuerat affixus. Itaque libenter eò secedere Patres, & quâ Numini laudibus celebrando, quâ hominibus salutari doctrina imbuendis sese certatim exercere: vbi & Apostolum Petrum (quippe Judæum, degere cum Judæis solitum, & primitiuos illos Christianos hæc eadē pietatis officia obiisse scie-

sciebant. Accedebat (commodum) quòd ea Ædícula cum attiguis domibus, in cura esset iā dicti Juliani Dathi, qui tunc eius Sacerdotij & Paræciæ Rector, atque apud Lateranensem Basilicam presbyteris Pœnitentiariis Præfectus, magna Vir auctoritate, & prudentia probitateque conspicuus in Vrbe erat. Quocirca cum eius hortatu optimi ij Præsules statis diebus illò concederent, reuiuiscere paulatim coepit pristinus penè intermortuus Christianorum calor: ab eoque postmodum Sodalitio, circumquaque increbrescente fama eandem rituum morumque formam: sumpsere, alia quæ plerisque Italiæ Urbibus à Romano isto deriuata, eidemque subdita passim conflabantur. In quorum numero Hieronymianum, quod Vicentiæ constitutum est, cum virorum, qui in illud adlecti præstantia, tum officiorum, quibus ij assiduè vacabant utilitate, dignum profectò fuit, in quod & Caietanus noster, Vicentinorum faciliè piissimus adscisceretur. Igitur reuersus Roma in eam ciuitatem, horum quoque Hieronymianorum Sodalium numero adscribi petiit & impetrauit. Inferam huc ipsissima verba è Diario Vicentiæ Sodalitatis excerpta, ut quàm

alta ac solida ad virtutum ædificium fundamenta Caietanus præiecisset, Lector agnoscat.

Exceptus in societatem Caietanus est per humaniter, anno Sal. M. D. XIX. Is verò efficaci verbo, sedulo obsequio, beneficentia in pauperes, & insigni vitæ probitate præire cæteris, & Sodalitati bonæ famæ odorem in dies parere. Multa ab eo Viro egregiè patrata memorantur. Referre libet nonnulla. Primum sodales induxit, ut qui antea quater tantum in anno Eucharistiam sumebant, deinde duodecies minimum, id facerent. Suo illo suavi alloquio cæpit paulatim corda Sodalium commouere, atque igne Charitatis accendere, idque præcipuè inter communicandum. Sua enim ipse manu panem cælestem dum Socijs porrigeret, identidem alloquebatur, afficiebatque adeò, ut de frequenti Sacramentorum usu instaurando consilium cæperint; multiq; eorum qualibet hebdomada, multi festis etiam diebus, qui intra hebdomadam inciderent, ac sextis insuper quibusque ferijs sanctis Christi epulis alerentur. Statuit deinde Caietanus Societatem locupletare Romani Pontificis Privilegijs, & piacularibus Diplomatis, quibus per D E I gratiam

gratiam nunc fruimur. Ea ipse sua industria ac solertia non difficile obtinuit, utpote in Romana aula diu versatus, & rerum gerendarum apprimè gnarus. Præcipuè verò postquam nos insanabilium ægrotorum curam suscepimus, eius opera impetratum ab Vrbe est, ut S. Jacobi Augustano, uti vocant, Nosocomio, quod aliorum per Italiam princeps est, Vicentinum istud uniretur, ab eoque veluti à capite dependeret. In hunc itaque modum firmata iam Sodalitate atque Nosocomio cæpit is aggregare huc inopes, mendicosque complures, quibus quotidie suis ipse manibus ferebat opem, eosque ignitis planè verbis inducebat ad tolerantiam ærumnarum. Postremo is qui Sodalitatem iam constituerat, legibusq; muniverat, ipse idem se sponte sua subdidit Baptista Cremensis è Dominicano Ordine Religiosi viri nutui atque imperio. Hic diuino, reor, instinctu in animum induxit suum, Caietano præcipere, ut relicto lare familiari, propinquis agnatisq; omnibus, deserto ite Nosocomio, quod nuperrimè fundauerat, abiectaq; cura nostri Sodalitij, quod tum rerum gestarum claritudine celebre esse incipiebat, Venetias concederet. Reputabat quidè secum Caietanus tot Sodales eosq; fere omnes pauperie pressos, & vix suarum

*suarum manuum labore, vel collectitia ad Templi
fores stipe vitam tolerantes, si ipse discederet, se pessimè
habitueros: verum tamen fide nixus eximia, & obe-
dientia atque obsequela virtutem ceteris omnibus an-
teponens, cum omni sua suppellectili & domestico in-
strumento Venetias commigravit, ibiq; Xenodochiū,
quod Nouum appellant, egregiè sanè, qua erat pru-
dentia reformauit, vigetq; eius institutio ad hanc vs-
que diem. In eam et Vrbe excitauit animos virorum
feminarumq; nobilium, atque plurimorum è plebe.
denique igniculi ab eo iacti ardent in dies magis ma-
gisque. Ea, opinor, opera pijsimè instituta causa exti-
terunt placandi irati Venetae vrbi Numinis.*

Hæc in eo Commentario de Caietano legun-
tur. & verò postrema ista verba attentius confide-
randa sunt; innuunt enim calamitosa illa tempo-
ra, quibus tota penè Europa exitiali bello miserè
afflicta fuit, tunc scilicet, cum capta Rhodo, &
Ierosolymitanis militibus aut occisis, aut inde fu-
gatis, in Cretam, Cyprum aliasque vicinas Vene-
torū prouincias Turcicus furor inhiare videba-
tur: cumque Italia Gallis, Hispanis, Germanisque
inuadentibus diu quassata direptaque, Veneto-
rum nihilominus ditioni, fortunisque vsque eò
fauit

fauit Deus, vt & Turcaè Rhodo in Pānonios ar-
ma conuerterit, & aliis Italiæ Regulis extremo
discrimine implicitis, Veneti soli inter tot diras
Europæ clades non tantum incolumes tutique
steterint, verum etiam Oppida atque Vrbes quas
pridem amiserant, felicissimè recuperarint. Quos
tam prosperos euentus tametsi alij aut Columnæ,
aut Liuiani Ducum fortitudini industriæque at-
tribuant, sanctiùs tamen atque veriùs iam dicti
Diarij Scriptor, pijs operibus, atque assiduis pre-
cibus, quæ, Caietano auctore, per ea tempora Ve-
netiis institutæ Deum placauerunt, adscribit. Ad-
eò verum certumque est non facilè à barbaris ho-
stibus posse eos lædi, qui intra suos fines habeant
insignes aliquot Diuini cultores Numinis ami-
cosque, quorum rogatu atq; innocentia reliquis
vel noxiis Rex ille coelestis parcat. alioquin Deo
sceleribus violato atque infenso, valida vis copia-
rum, commeatuumque & humanæ potentia aut
prudentia fulcra, quid tandem sunt nisi vani fa-
stus nutriculae, & certæ pignora calamitatis? Sed
Caietanus fundatis iam, aut firmatis Romæ, Vi-
centia, Veronæ, Venetiisque Sodalitatibus sacris,
ac Xenodochiis, Romam rediit superioris seculi

Z

anno

anno circiter XXI. versans animo qua potissimum ratione illud re ipsa præstaret, quod diu antea concæperat, & sodali suo Dominico Xaniuellio probatæ pietatis viro fidenter Vicentiæ dixerat in hæc verba. *Non desistam erogare in egenos quicquid habeo, donec pro Christo adeo pauper euadam, ut nec sepulturam mortuus nisi precario obtineam.* Et vero suo eiusmodi voto, abundè ille potitus est. nam Romam, vti diximus, reuersus postquam aliquandiu pijs sese operibus, vnà cum Diuini Amoris sodalibus exercuit, amplissimo in pauperes, propinquosque tenuiores distributo patrimonio, atque opulentis Sacerdotijs, non, vt plerique faciunt, in suorum commodum, sed in Summi Pontificis manus liberè dimissis, Clericorum Regularium factus parens & auctor, ad extremum, vti cupiebat, se rededit inopiam. Quod quemadmodum gestum sit, locus iste postulat, vt exponam. Caietanus, exerto quippe vir ingenio, & ad Dei gloriam procurandam exaugendamque semper intentus, sensim animaduertit illam morum atque animorum corruptelam, quæ Christianos populos longè lateque peruaserat, maius omnino esse malum, quàm vt vnus Secularium Clericorum Sodalitij,

nec

nec perpetuò duraturi ope aut industria posset fanari; & venenum quod tam altè radices fixerat, excutiendum non nisi perpetuo & præpotenti pharmaco videbatur. Accedebat, quod ij sexaginta Viri, qui ad B. Dorotheæ societatem inierant, neque Romæ degere, neque dum Romæ essent, assiduè salutaribus iis officiis, vtpotè suis quisque priuatis rebus impliciti, incumbere poterant. Ipse itaque Diuino, vti par est credere, motus instinctu, in eam venit cogitationem, si primæuum illud atque Apostolicum institutum sua ætate instauraretur, Sacrorumque ac solèniū Votorum nuncupatione perpetuò firmaretur, non ineptam eam fore reparandæ Christianæ Reipublicæ rationem. Clericos quidem Sacrorum ministros egregiam olim laboranti Ecclesiæ tulisse opem: sed vt sunt res mortalium pronæ casibus, iam eos mole sua atque senio defetiscere. Excitari igitur oportere mortalium animos nouo atque Apostolico spiritu, & Clericis, quos ingenti populorum exitio improbitas inscitiaque corrupisset, Clericos alios atque alios debere suffici, quorum opera, damnum quod illi per prauum exemplum Christiano Orbi intulissent, sarciretur. Sciebat.

non secus olim euenisse, cum aliàs sæpè, tum verò potissimùm, quando Augustinus, Pastor ille eximius, Clericorum Ordine ad Apostolicam formam restituto, Africam Europamque penè vniuersam hæresibus perpurgauit, & Ecclesiæ Catholicæ egregium ornamentum addidit. Adhuc ferè modum Caietanus ratiocinabatur. Neque eius profectò votum elusit euentus. quippè nostra primùm Sodalitas, Italiam, intra quam hactenus consistere libuit, verbo atque exemplo excoluit, deinde verò post sexdecim annos, ea quæ à Jesu faustè appellata est, & aliæ atque aliæ toto penè Orbe diffusæ, breui, cogitata in opus, spem in rem, propitio Numine deduxerunt. Caietanus igitur ea quæ secum aliquantisper, molitore Deo, agitauerat, cum Bonifacio à Colle Viro integerrimo amicè communicat. Probat ille, & Sancto correptus Spiritu se tam præclaro facinori sociū offert. Hanc rem non multò post olfecit Joannes Petrus Carafa, Episcopus Theatinus, is videlicet, cuius iam gesta retulimus: & qui diu cupiuerat è mundi fluctibus in portum aliquem emergere, ubi primùm percoepit instituendi Ordinis rationē atque scopum, exarsit illicò vehementi desiderio

incundi

incundi Instituti, quod Monasticæ simul & Clericalis vitæ munera laudesque coniungeret. Itaque ut nunquam ferè non erat ad virtutum ardua cæpessenda optimè animatus, Caietanum liberè conuenit, & maiorem in modum ab eo petiit, ut se eiusdem voti compotem faceret. *Esse sibi si non meritum, certè studium par atque ceteris, & similem propemodum Sacri Sodalitij imaginem se concepisse animo, quam non fuerit ausus cuiquā patefacere. proinde sibi & amico, & Episcopo, & auidè cupienti non esse saltem postremum in eo optimo facinore locum denegandum.* Ille admiratus viri animos & nulli præclaro operi angusta pectora, gratias primùm agere, quòd tantus Antistes pauperum Clericorum vitam adeò cupidè vellet amplecti. deinde verò (ut Carafæ impetum ardoremque reprimeret) excusare se multis modis, atque difficultates, quæ multæ & grauissimæ certè inerant, opponere; *scilicet per sacros Canones, quos Carafa ipse probè nossset, non licere Episcopo, deserto suo & Christi grege, ad Clausura secedere. Videret tempora fortium exemplorum valde indiga. proinde ne se intra muros absconderet, qui oppositus esset à Deo murus pro Domo Israel aduersus huius temporis Philisthaos. Pergeret*

potius cum alijs Episcopis ducere Christianas acies, se verò aliosq; priuatos homines sineret sub signis cōtineri inter gregarios milites. His aliisq; eiusmodi dū Carasam Caietanus dehortari nititur, ille, vt erat ingenio præferuidus, & recti consilij quod semel apprehendisset, tenacissimus, nihilum his dimoueri difficultatibus, imò magis magisque inardescere. Denique multis verbis vtrò citroque habitis, Carasæ ardor eo processit, vt fixis repente humigenibus, vultu subirato ac propemodum minaci protestatus fuerit Caietanus, se in die Iudicij de sua anima ab eo rationem coram Christo Iudice reposciturum, nisi protinus se è seculi turbis ad quietam Religiosæ vitæ stationem admitteret. Tum Caietanus obstupescens Viri constantiam, facundiam, grauitatem, procubuit & ipse in genua, eumque complexus amantissimè, *Ego te*, inquit, *mi Domine nunquam deseram*. Iunctis itaque animis viribusque sedulò vestigant, quam ratione, maturè cum Deo id quod proposuerant, perficerent: mutuisque cohortationibus sese inuicem accendunt. Antequam autem ad rem aggredierentur, Quartum adsciscunt Socium, Paulum videlicet Con-

filia-

filiarium, fidum Carasæ amicum, & antiqua stirpe ac probitate conspicuum. His quatuor veluti basibus ædificium omne nostri Ordinis superstructum est. atque adeò has quatuor Rosas inter medios humanorum pectorum hiemes, B. Dorothea, vt Cæsareæ quondam, tunc Romæ iterum protulit. Cæteri, qui ad triginta octo fuisse referuntur, & si ad primum noui instituti nuncium incaluerāt, & se quisq; Sociū ineundo Clericorum Ordini promptè obtulerant, difficultate tamen rei, & arctissimæ Paupertatis voto quod ij quatuor conceperant perterrefacti, refrixerūt. Igitur anno redempti Orbis M.D. XXIV. festo die Inuentæ Crucis à quatuor iam dictis Viris res coepta est apud Clementem VII. Pont. M. sedulò agitari. Magnis primùm difficultatibus impediabatur, plerisque Romanæ Aulæ Proceribus nouum id fore pronunciantibus, *Clericos à Monachis, habitu, nuncupatione, nonnullo etiam instituto distinctos, ad instar nihilominus Monachorū, septis Clausuri rigide contineri, & solennibus Christo nuncupatis votis obligatam vitam ducere. Præterea, non videri, posse eos sese tolerare, nisi aut stipem emendicatò quærerent, quod fermè inusitatum Clericis,*

aut

aut certos census prouentusque sibi compararet, quod nullo modo sibi Patres persuaderi patiebantur. Apostolicam verò illam rationem viuendi ex ultioneis oblationibus, haud prosperè his temporibus successuram, in queis virtutum cultus & charitas potissimè, in egenos, adeo refrixisse cernitur, unoquoque prope modum qua sua sunt quarente, non qua Iesu Christi. Neque etiam facile impetratu fuit à Summo Pontifice, aut Carafæ liceret, relicto Episcopali munere, ad priuatam vitā emigrare. Nouerat enim Pontifex quantum præsidii in eo Viro reperire posset Respub. Christiana, iis maximè temporibus, quibus præstantes virtute, consilio, pietate homines operæ pretium esset ad gubernacula adhibere, non autem in Claustra aut in solitudines ablegare. His itaque res implicata nodis vix vnquam fuisset expedita, nisi Caietanus in primis, & focij etiam alij strenuè respondissent, Nihil, se, nihil posteros, modo Christo fiderent, Dei que Regnum sedulo quarerent, de victu cultuque corporis vnquam fore sollicitos. Illud vnum agerent: cetera Christo sponse adiicienda neutiquam se ambigere. Apostolos, primosque Euangelij Sectatores longè infestius pietati, ac Charitati seculum incurrisse, neminem.

neminem tamen eorum aut fame aut algore consumptum, nisi si quando persecutorum rabies ijsce modis diuites simul & inopes cruciauit. Census prouentusque perpetuos quod plerique alij Ordines retineant, se quidem nequaquam improbare; at inficiari non posse, illud esse perfectius institutum, quod Euangelicā paupertatem impensius seruat. Diuitias saepe esse seminarium litium, & perniciem libertatis. Itaque rogare se Purpuratos Patres Sanctissimumque Pontificem, ut faueret instaurationi Clericalis Instituti, quod Apostoli dedicassent, virique Apostolici longa serie suo exemplo firmassent. De Theatino Episcopo, sperare se non minus illum Reipub. Christiana fore utilem Clericorum Ordinis parentem, quam Theatina Ecclesie Præsul extitisset. Neque illum tuenda Christiana causa sese reddere ineptum, quod Religiosum iniret institutum: sed ipsummet qui antea in acie dimicauerat Primipilus, postmodum veluti de sacra quadam Turri, memorando posteris exemplo, unā cum socijs, propugnaturum.

His aliisque rationibus ea que obiecta fuerant diluebant Patres: quibus magnum profectò robur addidit Matthæus Gibertus, celeberrimus ille Veronæ Episcopus, qui quod apud Clementem

Aa

gratia,

b Lege
S. Tho.
Opusc.
17.

gratia, apud Cardinales plurimum auctoritate valebat, Nostros magnoperè iuuit. Et quidem, eò diligentius incubuit Gibertus expediendæ rei, quod percuperet se ijs aggregare, adeoque earatione ex Aulæ se subducere strepitu, atque turbibus. Verùm sui is laboris fructu votoque potiri non potuit. Abnuerunt enim Patres tantum Præsulem sibi socium adiungere, quocum Pontificiæ rectionis curas Clementem partiri probè nossent: atque adeò nunquam illum permissurū, vt se destituto rebusque publicis, ad alia se conferret vel optima studia. Ex Episcoporum numero satis sibi fore Carafam, cuius auctoritate, consilio, ope iuuaretur. Itaque cum Inuentæ Crucis festo die res agitari coepta esset, in Crucis itidem exaltatæ solenni luce faustè confecta est; vt proinde non immeritò Crucis insigne nobis assumpsisse videamur. Erit autem fortassis pretium operæ, si quo modo Quatuor ij Viri ad B. Petri in Vaticano colle Deo sese votis obstrinxerint, breuiter hoc loco narrauerō. Clemens VII. cuius iam sæpè meminimus è Medicea Stirpe Pont. Max. vt renascentem Clericorum Regularium Ordinem Apostolica protectione foueret, & sibi, hoc est,

Chri-

Christi Vicario proximè subijceret, iussit Joanni Baptistæ Bonziano Casertæ Episcopo, & Apostolico Datario, vt Pontificio nomine iam dictorum quatuor virorum solennia Vota exciperet, atque Apostolica auctoritate roboraret. Accesserunt itaque eo festo die Nostri Patres, vnâ cum Bonziano ad Ædem augustissimam Vaticanam, vniuerso Clero, ac maxima omnium Ordinum multitudine prosequente; & celebrato à Casertano Episcopo ad Altare Sancti Andreæ solenni sacrificio, ac coelesti pane profecturis Patribus ritè porrecto, Aram Sancti Petri, quæ eius Templi est primaria ac sacratissima bini adeunt: ibiq; Clemētis VII. Diplomate per Notarium clara voce recitato, primus Joannes Petrus, tum Caietanus, deinde alii duo solennia Religionis vota Summo Numini deuotissimè nuncuparunt: quorum formulas singulis autographis descriptas Bonzianus Sūmi Pontificis nomine recepit, probauitq; Post hæc, quoniā iam dicto Diplomate concedebatur Nostri, vt Præpositū sibi quem vellent eligere, idcirco, secedēter ij Quatuor Viri parumper ab adstantium coetu, cum

de ea re inter se aliquantisper deliberassent, in Joannem Petrum cunctorum suffragia conuerunt. Ipsum igitur iam designatum electumq; primum Clericorum Regularium Præpositum, Casertanus Episcopus, quæ pollebat potestate roborauit atque firmavit. His rebus ingenti ipsorum religione & adstantium plausu lætitiæque peractis, abeunt Patres in pauperem domunculam, quam Bonifacius Via Leonina ad Campum Martium possederat. Eam inhabitauerunt Nostri ferme biennium in summa omnium egestate, illud scilicet Apostolicum institutum religiosè seruantes, ut nullos census possiderent, nihil à quoquam peterent, si quid vtrò deferretur id solum cum gratiarum actione reciperent. Placuit Patribus, & Caietano in primis paupertatis amantissimo eo modo vitam instituere, ac factò potius exemplo, quæquam lege aut præcepto præire posteris, maxime cum probè scirent, Christum Dominum eiusque Apostolos, hoc est primæ Ecclesiæ Clericos, eadem & ipsos ratione vixisse. Tuti igitur tanto exemplo Patres, vitam eiusmodi nulla adacti præceptione, sed pro libitu ineunt, eò magis admirandam, quò rarior per id tempus virtus vel

in.

in Clericis visebatur. Porro, ut ipsa virtutis initia nunquam propemodum aduersario carent, detrudere Nostri multi, & inuidiosissimè obtrahere, veluti nouo hominum generi, & è Clericis Monachisque permixto. alij tamen quibus probitas, & religio grata atque armata, quòd probè ipsi & cum virtute viuerent, suspicere eos, & magnis laudibus exornare. Denique, ut de priscis illis Sacerdotibus vel ab Ethnico *c* scriptum est, *tenuitas edendi potandique parcissimè, vilitas etiam indumentorum, & supercilia humum spectantia, perpetuo Numini, verisque eius cultoribus, ut puros eos commendabant & verecundos.* Inde vsus manauit in vulgum quemque castigatius seueriusque viuientem non aliter appellandi, quàm *Theatinum*. Et sanè quanquam à Nostri ea agnominatio nunquam aut rarò vsurpata est, placet nihilominus vocabuli vel à vulgo impositi decora significatio, quæ à spectando siue contemplando utcunque deducitur. *d* Tamen si, ut verum fatear, non adeò contemplationi rerum coelestium vel tunc dediti Nostri, ut actuosæ vitæ opera, præcipuè ea quæ dicuntur spiritalia negligerent. Rari quidè egressus, sed siquādo aut habenda cōcio, aut

c Marcellin.
lib. 27.

d Fauet
huic ety-
mo S.
Gregori⁹
Nissenus
lib. Quod
non sint
tres Dii.

Aa 3

ægro-

In Vita
Pauli IV.

ægroto quispiam inuisendus cohortandusque ad patientiam ceterasue virtutes foret, vidisses Nostros promptè excurrere, vt igniculos Diuini amoris in proximos spargerent, æmuli scilicet Angelorum, quibus mos est ita se ad homines profundere, vt Deum interim amare non desistat. Postea verò, anno scilicet eius seculi xxvi. è iam dicta Domo Martiana, ad aliam sub monte Pincio sitam, & Monasterio B. Mariæ à Populo attiguâ migrarunt Patres. Istam, vt Onuphrius ait *e* neque amœnitate commodam incoluerunt vsque ad anni xxvii. Junium mensem, quando scilicet, vti mox dicemus, clade Borbonica dirius diuexati, Vrbe excedere coacti sunt. Interim ab rerum humanarum cura semoti, ad spiritualem cœlestēque vitam sese aliosque quos poterant instituerunt. Et licet procul à cōspectu hominū, nēpe ad Urbis mœnia secessissent, egrotis nihilominus in Nosocomio, vti pridē cœperant, assiduè inservire; iis aliisque labes suis fatentibus aurē prębere; agentibus animam ad vltimum vsque spiritum adsidere; Languentes egenosque, verbo, re, quā poterant subleuare; Sacramentorum vsum, qui insolens ea ætate erat, modis omnibus instaurare studebant. Porro

VL

vt eiusmodi salutaria officia præstare possent cōmodè, auxit illorum numerum Deus: quippè nōnulli alij & eorū exemplo, & Numinis instinctu agitati, ijs aggregati sunt. In his, Bernardinus Schottus Sabinus, Hieronymus Confiliarius, & Andreas Versus Romani, Jacobus Yuannius Hispanus, Thomas Guerrerius Siculus, Marcus Pasqualinus Venetus, Mattheus Serauallensis, & Petrus Laicus Perusius, duodecimum numerū cōpleuerunt. quorum octo postremorū Indices Diariaque nostra vix nomina nuda significāt, seuero nimirum veterum more, vt plurimūm facerent, minimum de se loquerentur aut scriberēt. Sed ea certè seueritate silentij malè posteris consultum est, orbatis videlicet domestica exemplorum luce, & efficaci incitamento virtutum. Scimus quidē vniuersè Joannē Petrum Carafam, tunc iuuenē & Apostolicum Protonotarium vnā cum Hectore Vernacia B. Baptistæ Genuēsis genitore fundasse Romæ Nosocomium Insanabiliū, atque inservisse Patres nostros, & Caietanum maximè, frequēter ægrotis: quidnam verò egregij in eo præstiterint, aut quandiu rebus ijs studuerint, id verò clam nobis est. Accepimus item eos non rarò habuisse

fer-

sermonem ad populū, Carafam præcipuè & Thienæum, quibus promptior inerat dicendi facultas, atque cū instante Barbonica irruptione, tū capta iam Vrbe, cunctos ad constantiam tolerantiamque fuisse cohortatos. Hæc tamen aliaque eiusmodi de plurimis quæ ij fecerint, per pauca, nō tam è Nostrorum, quam ex alienorū potius scriptis, aut traditione, fortuito atque ieiunè notata desumpsimus. Secesserant igitur Patres, ut iam diximus ad Pincianam Domum, ibique sacram Aediculam pro opibus instruxerant. Puto, nisi me coniectura fallit, extitisse propè veterem illam S. Felicis Aedem in eo colle sitam, vbi S. Gregorius Magnus tertiamdecimam Homiliam ad populū habuisse legitur. Ibi itaque Nostrum modum cum ad alios instituendos iuuandosque prodeundum, ut semetipsos spiritalibus documentis imbuerent, domum secedendi, facilius liberiusque seruabant. Dum autem his studiis in summa tranquillitate incumbunt (ut est omnis vita mortalium ad miseras ærumnasque procliuis!) ecce Reginam Urbium & sacratissimam Petri Sedem Cæsareus exercitus, Ductore Borbonio, nefariè capit atque diripit. Erant in ijs copiis pleræque acies Germanorum,

norum, qui natiuam ferociam hæretica immanitate cumulauerant. Reliquæ ex Hispanis Italisque conflata, Ecclesiastico auro, (quod Tholosanum iis certè extitit) iam dudum sceleratissimè inhabant. Igitur in Urbem pari furore irrumpentes, impietatis & libidinis execrandam rabiem exaturare coeperunt. Emersisse ab inferis Arrianorum atrocitas videbatur, eius temporis scilicet cū (ut Lirinensis ait) *f. temerata coniuges, depopulata* f. Cap. 6.
vidua, profanata virgines, Monasteria demolita, disturbati Clerici, verberati Leuitæ, oppleta Sanctis ergastula atque carceres. Eadem enim in sancta Vrbe scelera strages atque funera passim edebantur. & quod extremum impietatis est, neque ipsi (pronefas!) Sacerdotum Principi, & Vicario Christi pepercerunt. In tanta autem rerum acerbitate, Nostrum, qui iam ad duodecim creuerant, posteaquam veluti ad publicum restinguendum incendium cum propriæ etiam vitæ periculo accurrentes, se parum proficere perspexerunt, in Pincianam Domunculam se ea fini includūt, ut assiduis precibus lacrymisque vel Romæ irata placarent Numina, vel sibi saltè ipsis Lutherianum gladium propediem expectatibus martyrij Lauream obtineret.

Bb

Interea

Interea verò vitā martyrio ppiorē degere; nam improvisa clade intercēpti, nulloq; cōmeatu instructi, ægerrimè vitam ducebant: pressis videlicet infanda calamitate, aut fugatis Vrbe amicis beneficiq; omnibus. traduntq; contigisse non semel, vt vnicum cibariū panem inter duodecim Sodales partiri oportuerit. Sæpè quidem in eam domum irruptum est à Barbaris: sed vnica Patres armati pauperie, semper hostes prædonesq; impavidè repulerunt. Bis tantum in eos ii q; auaritiā non poterant, sæuitiam exercuere; semel Hispani; Germani iterum. De Hispanis postea dicemus. Inter Germanos autē erat miles quidam, quem Caietanus, cum diues esset, hoc est, antequam pro Christo se mundo atq; opibus abdicasset, inter gregarios famulos diu habuerat. Is verò, vt è domo Thienæa, atque Vrbe Vicentia discessit, militiæ se dedens, ad suos Germanos Lutheriana hæresi infectos reuersus est: indeque Georgium Franispergium, impiissimum illud hominis monstrum sectatus, in Italiam atque adeò Romam venit. Dum Romę igitur esset, quam tum Urbem, cæde, direptione, vastitate Borbonicus exercitus magis magisque perditum ibat, olfecit nefarius miles Caietanum.

Thie-

Thienæum, herum quondam suum locupletum ad montem Pincium delitescere; ratusq; habere eum secum nummos atque opes suas pristinas, spe prædæ illectus, eò vnâ cum aliquot impiis grassatoribus cōuolauit. Nō fuit opus perfringere ianuā aut domum diruere, indeq; protrahere abditos. patuit illicò humiles ea casa prædonibus, & Nostri vtrò præcessere, nō diuite ornati infula, sed habitu vti decebat pauperiē ex voto professos. Obstupuerunt Barbari Saxones primo adspectu: mox latibula opum suspicati, extorquere aurum vi tormentorum parant. Caietanum igitur, cuius imaginarias opes iā animo deuorauerāt, semotis, reuinctisq; Sodalibus ceteris, adoriuntur; ex eoque primum quærunt, quò retruserit suas opes. Instabat reliquis molestior is qui Caietano olim fuerat famulatus, & morē impatiēs, iniecta in mitissimum senem impia manu, nisi reuelet aurum, sæua supplicia comminatur. Is lenissimis verbis extemplò quod verum erat prodidit; *fuisse quondam se, vt vulgò dicunt, diuitem: sed quartum iam annum, quòd mutato vite instituto, abiectisque fortunis omnibus, religiosam inopiam pro CHRISTO amplecti maluerit, quā incerto diuitiarum stultè niti.*

Bb 2

Ad

Ad hæc illi frementes, furentesq; , & prædam sibi præreptam indignantes, diris & infandis illigatū modis Caietanum in fontem variè torquent; cōpressis scilicet artubus inter arcarum labra, totoq; corpore funibus in altum sublato. Truci eiusmodi supplicio quid præterea carnificinæ adiecerint, nusquam ego legi; sed animo comprehendere, ex parte saltem, vnusquisque poterit. Legi autem (quod porrò ad Caietani nostri laudem facit egregiè) B. Augustinum in hanc rem grauissimè docentem: (iuuat ipsa eius *g* verba hic ponere)

g lib. 1.
de Ciu.
Dei,
Cap. 10.

Eos qui olim in irruptione Gothica, sub Alarico Rege, etiam non habentes quod proderent, dum habere credebantur torti sunt, profectò inter illa tormenta paupertatem sanctam confitentes, Christum fuisse confessos. Quia propter & si non meruerunt ab hostibus cadi, non potuisse tamen sancta paupertatis confessores sine cælesti mercede torqueri. In quem Augustini locum insignis ille Theologus Franciscus

h Schol.
ad lib.
de Ciu.
Dei, Vc
lib. 11.

Mayronius scribens, *h* mirificè laudat eos, qui pro Christo pauperes facti, sanctam paupertatē liberè passi, strenuè pro ea tormenta sustinuerint, asseritque martyres dici posse, si pauperiem profitendo, mortem subierint. Et meritò quidem has excru-

ciata.

ciata Paupertas laudes habet: simili quippe nomine Titum Diaconū, Elphegum Episcopū, Deus dedit, & Suranum Abbates in Sanctorum Fastis celebratos lego. Huic verò rei firmandæ possem, & alia adducere, nisi meminissem non Disputationes me nunc texere, sed breuē Historiam. Interim autē arbitror, nequaquā ambigi posse, ista ad Caietanum nostrum vtcunq; pertinere, qui nō vt innumera hominum mendicabula, extrema adactus necessitate, sed promptissima voluntate inops fuit: ac proinde sanctam paupertatē inter sæua etiam tormenta professus est. ideò enim illū impij prædones rabie adacti excruciarunt, quòd sua bona pro Christo prodegisset, sanctamq; inopiam liberè atque hilarè fateretur. In iis Vir ille tormentis certè non obijt, nihilominus tamen in eum iam dicta verba Augustini probè quadrare existimo, *Non potuisse sancta Paupertatis Confessorem sine cælesti mercede torquere.* His itaq; Caietanus noster perfunctus ærumnis suppliciisque terribimis, *gratias egit*, vt S. Marcella quondā egisse legitur, *i quòd pauperem se non fecisset captiuitas, sed inuenisset, quod & voce & opere loqueretur, Nudus exiui de utero matris meæ, nudus & redeam.* Sed nō

i Apud
Hi. 1. m.
Ep. 84.
ad Primit.
cip.

Bb 3

hic

hic fuit ærumnarū finis. quippè post aliquot dies, etiam ab Hispanis illuc vsq; irrumpētibus, Patres nostri capti, vexati, ludibrio habiti, vincti, abrep- tiq; in diuersos fuere carceres. Insignis autem ex- titit oris vultusq; habitus, atq; ad martyrium ap- paratio, qua Viri illi prædones teterrimos excepē- re. Ad sacram Ædiculam omnes vnâ descendunt, eamq; pro tēporis opumq; angustia diligenter ex- ornant: lampades omnes accendunt tanquam fe- stiuiſſimum diem celebraturi: ante Aram maxi- mam ad ornandum præſens Numen figunt humi genua, & vultu ad pietatē composito, atq; inflexa ceruice (vt victimas crederes) prædonum impetū præſtolantur. Mirum dictu! Vidiffes eos inter pe- ricula extremi exitij, clamoresq; ac gemitus, qui ex immani cæde vndiq; personabant, corpore im- motos, animo impavidos vnâ spirātes sperantesq; cœlorū beatā sedem, humana hæc interim, bona, mala; quasi origini suæ, id est, Deo proximos, de- spicientes. Porro spectaculū istud adeò præclarū, si non amorem aut reuerentiā, certè admirationē aliquā à nefariis illis militibus elicit. quippe vbi irrupere in Ædiculā, nemo ipſorū ausus est sacras eas victimas, tametsi neci vtrò expostas, neci da-
re.

re. Sed posteaquàm aliquantisper attoniti substi- terunt, ab vno ex eis præciso fune quo lâpades de- pendeabant, lychni pensiles in subiectorum capita deciderunt: ab altero autem iacto in pronam Bo- nifacius ceruicem lato gladio (quem ille ictum in- trepidus excepit) per summum ludibrium diue- xati fuere. Ast vbi viderunt impij Sacrorum deri- fores nihil eos qui mori pro Christo cupiebant, e- iusmodi terricula expauescere, cōprehenſos vin- ctosq; & foedis cōuitiis oneratos in diuersas cu- stodias rapiunt. Primū enim ad B. Jacobi, cui attiguas Ædes Hispanicarū acierum Primores oc- cupauerant, dein verò ad Vaticani Palatij angusta quædā cubicula, supra Horologiū sita, pertrahūt, diutino & tetriore carcere macerandos. iis locis dū hostiliter haberētur, mirè eluxit veluti noctu stel- læ excelsa nostrorū virtus, & constantia. nā & Bo- nifacij tolerantia, & Carafæ magnanimitas, atq; incredibilis zelus, & omniū simul nō victa aduer- sitatibus pietas, inflexit tandē immanē militum feritatem ad mitiora consilia. Caietanus autē licet lōgè minore q̃ Carafa esset apud Hispanos aucto- ritate, nō desisteſſe tamen in loco eos admonere, arguere, inq; eorū animis religionis igniculos, sce-
leribus

leribus penè iam obrutos, excitare. At nihil aliud cōsecuti sunt ipse, Carafa, ceteri, nisi vt quos libere increpantes sustinere non poterant, interiorem custodia à se longius abegerint. Igitur è Jacobæis Aedibus extractos, in Vaticanum carcerē amandarunt; arbitror, vt tandiu squalore, fameq; vexarent, donec ab Episcopo, ceterisq; nummorū aliquid exculperēt. Ii tamen nihil prorsus, nisi sacram precum Breuiarium habebant. Sed faciente Deo, res benè, vtcunq; vertit. Nā quod diuitibus pecunia cōferre solet, id pauperibus Clericis vnicum quod iam dixi Breuiarium egregiè contulit. Res hoc modo gesta est. Inuitauerat aliquādo Cēturio ille, qui Nostros conclusos carcere tenebat, Tribunum militum Hispanorū (vt mutuò muli scabunt) ad lautum conuiuīū, quod in Vaticano, supra Horologiū apparauerat. Accedit itaq; inuitatus, ad condictā diem atq; horam. Et dum mēsa instruitur, ecce audire sibi videtur è proximo cubiculo (id clautum, quia carcer, erat) fufurrū quēdam mutuò psallentium hominū, & Diuinum Numen exorantium. Tum ad hospitē cōuersus quærit, quina hominum illi sient. Hospes, spernētis in modum: *Sunt Clerici, inq̃t, aliquot, pars nostra p̃da.*

Rogat.

Rogat Tribunus, vt secernere eos faciat. Ille morem gessit: & reſerato carceris ostio, videt iste matura ætate ac moribus viros adeò compositè & grauitè preces Deo soluentes, vt sanctorum cœtum sibi aspicere videretur. Et reuerà Paulum, opinor, atq; Sylam referebant, itidem in custodia Philippensi, laudibus Deum celebrantes. Hoc adeò præclaro spectaculo commotus Tribunus, indignatusq; homines eximiè probos in tanta mala proiectos, petiit enixè à Centurione ne eos diutius detineat. videri sibi prorsus innoxios, qui religiosos ritus, pietatemq; diuini cultus etiam in carcere tuerentur. Cum autem Cēturio obstinatio rem in tēpus aliud differret, multis vltro citroq; habitis super ea re verbis, *Ego inquit Tribunus, nihil profectò apud te cibi sumam, nisi hos extēplò liberos, quò volunt, abire sinas.* Tandem igitur Centurio, partim ne subrusticæ asperitatis notaretur, partim quòd nulla spe lucri, pauperes Christi seruos, vinctos ibi haberet, reſeratis foribus, educit atque dimittit. Patres, gratiis Centurioni, & Tribuno in primis actis, è Vaticano ad Tyberinam ripam rectà abeunt. Hęc omnia Bernardino nostro Schotto, qui post

Cc

Car-

Cardinalis fuit, palàm narrante, comperta sunt; atque pauca istæc solummodò è multis quæ ipse cum aliis in ea clade passus referre solebat, nunc posteri memorant; cetera, vtpote nequaquã scripto tradita, perierunt. Interim tamen ex his vel paucissimis, quæ sciuntur, id ipsum de nostris his fortissimis Patribus dici posse, arbitror, quod de Sanctis Christi Confessoribus Vincentius Lirinensis scripsit. *k Eos à defensione fidei Maiorum nulla vis depulit, non mina, non blandimenta, non vita, non mors, non palatiũ, non satellites, non homines, non demones.* VIII. itaq; Kal. Junij ereptos extremo periculo duodecim illos viros, per medias Urbis flamas, mediosq; armatos hostes, Deus ipse, quasi nube tectos ad Ostia Tyberina perduxit incolumes. Inde, ductore Augustino Amulio, inclytæ Venetiæ amantissimè suscepere, vti Magius in Narrariũcula de Vita Carasæ superius retulit; eã quippè hic longius repetere nõ est opus. Venetiis autè antequã firmè Domiciliũ Nostri figerent, primò in Æde S. Euphemix, mox ad B. Gregorii paulisper substitere. Hic verò die Exaltatæ Crucis eiusdem anni M. D. XXVII. coactus grex parvus sibi Pastorem Caietanum elegit, dignum utiq; Theatini Episcopi

Episcopi successorem. Et strenuè quidem se gessit in eo munere Caietanus, partesque omnes boni præfulis expleuit. nam industria, labore, constãtia, præire cunctis: suauitate morum, modestia, misericordia, nulli non obsequi: contigitq; quod est rarissimum, vt illi nec facilitas auctoritatem, nec seueritas amorem deminuerit. Deniq; spectatissima Viri exempla magnam certè vim habuere ad omne virtutum genus suorũ animis instillandũ. Accidit autem, dum essent Venetiis, pestilitas illa, & quæ perpetua eius est comes, siue subsequa, famemes, ex incredibili annonæ exorta caritate, quæ anno XXVIII. Supra sesquimillesimum Italiam atq; Europam penè vniuersam depopulata est. Et tēpestate plurima nostrorum Patrũ, & Caietani in primis benignitas in pauperes, qui Venetias miselli & palabundi turmatim confugerant, enituit. Miram Nostri vicissim Dei prouidentia, & nullo mundi æstu arescientē charitatis fontē sunt experti. Quippè quòd vrbe Roma extrusos, venetias petere oportuit, aduersitas visa est, sed beneficium fuit. Venetiæ enim eo anno longè minus quã reliquæ Italiæ vrbes annonæ caritatē famēq; senserũt. Nostri itaq; qui nihil à quoquã petendo, nihil ipsi

certorum censuum habendo victitare decreuerāt, & magna profectò si Romę perstitissent, premendi rerum inopia fuerant, iidem, moderatè re Numine Venetias hoc est in tutam ab his calamitatibus Ciuitatem destinantur, vt Summo Parēti deinceps liberè fiderent, *& sollicitudinem omnem* (vti Princeps nostri Ordinis Petrus monet) *in Deum projicerent; quoniā ipsi cura est de nobis.* Māsit verò Venetiis Caietanus quinque propemodū annos, qui quod nobis argumento vacuis excurrat, non Caietani remissa virtus, quæ nunquam non acerrima fuit, sed Nostratium taciturnitas, qui diligentius viuere, quàm scribere maluerunt, in culpa est. Anno autem M. D. XXXII. ab Episcopo Theatino, qui tum Ædi S. Nicolai Præpositus erat, Caietanus, & Joannes Marinonius Neapolim ablegantur. Persæpè quidē & diu petierant à Carafa Neapolitani Proceres, vt Neapolim, hoc est, in patriam suam ipse reuerteretur; ibiq; vti Venetiis fecerat, Clericorum Regulariū Ordini à se recens fundato domicilium figeret. Sed Carafa, vel quòd à Patriā libenter abesset; vel quòd Campaniæ regionem, & Neapolim ipsam Lautrechi obsidione, & insequentibus ærumnis miserè

miserè afflictam sciret, eiusmodi petitioni ægrè assentiebatur. Interea Joannes Antonius Caraciolus Comes Oppidi, Vir munificentia & ceteris virtutibus ea ætate clarus, cellulas quasdam ad Monasterii formam suo sumptu ædificatas propè Ædem S. Mariæ de Misericordia, Benedicto Titonio, eiusq; Sodalibus, qui religiosam vitā meditabantur iam concesserat incolendas. Contigit autē vt Benedictus adhuc anceps quodnā institutū sibi suis seruandū præfigeret, excitus sanctitatis nostrorū Patrum fama, quæ Neapolim vsq; peruenerat, Venetias ire, & paucis diebus (vt quondā S. Hilarion apud B. Antoniū fecisse legitur,) *m o-* *m Hiero. in eius Vita.* mnem eorū vitę rationē discere, eamq; postmodū Neapoli in iam dicta Æde Misericordiæ seruare statuerit. Sed Benedicto postquā Venetias peruenit, adeò placuit Tolentinatis domus secessus, & nostri Ordinis institutio, vt mutato repente cōsilio, non iam Neapolim redire, sed Venetiis cū nostris Patribus degere, & Clericus Regularis fieri optauerit atq; impetrauerit. Hic est ille Benedict⁹ Titonius, qui postea Seuerus vocatus est à seuerā scilicet vitæ ratione, quam, in se piē sæuiens, ad orbitū vsq; tenuit. Comes itaq; Oppidanus, spe sua quam

quam de Titonio eiusque sociis conceperat frustratus, enixè petiit à Carafa, ut aliquot è suo Ordine Neapolim mitteret. Sed cum ille rem longius differret, Caracciolus, Primoresque alii Neapolitani, à Clemente VII. Pont. Max. quod cupiebant obtinere. Opportunè enim accidit, ut per idem tempus, Patres de abeundo Neapolim ancipites, Christi Vicarium super ea re consuluerint; ut quid facto expediret, ipse perscriberet. Itaque supremi Pastoris sacri Diplomate iussi sunt Patres Neapolim proficisci. Debeo hic ponere integra Summi Pontificis verba, ut eius in nostrum Ordinem amor, & nostrorum Patrum erga eum vicissim, fides atque obseruantia patefiat.

CLEMENS PAPA VII.

VENERABILI FRATRI JOANNI
PETRO EPISCOPO THEATINO, ET DILECTIS
filiis Caietano Presbytero Vicentino,
aceorum sociis Clericis Regularibus nuncupatis.

Venerabilis Frater, & dilecti Filij, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecistis, vos per hoc ferme quadriennium, à nonnullis deuotis, etiam nobilibus laicis ex ciuitate Neapolitana,

politana, crebros pulsatos precibus, ac demum ab ipsa Ciuitate publicis litteris vehementius fuisse rogatos, ut illuc aliquot ex vestris Clericis mitteretis, qui locum in eadem ciuitate iam nomini vestro constructum recipere, atque inibi Domino famulari valerent: Vosque itineris longinquitate ac difficultate deterritos, simul & de vobis ipsis humiliter sentientes, nec ad satisfaciendum illorum expectationi vos idoneos cognoscentes, hactenus, illorum precibus acquiescere distulisse: sed cum hinc tam deuota Ciuitatis vel preces contemnere, vel deuotionem fraudare, vel certè liberalitatem aspernari durum, & inhumanum; illinc tanto vos itineri credere, tam longè posita loca recipere, & quod maius est, tantam opinionem expectationemque sustinere audax nimium, & supra vires vestras vobis esse videatur, hæc in ancipiti, nec omnino vel quid statuatis, vel quod petentibus respondere detis inuenire potestis. Quapropter diuino auxilio assiduis orationibus inuocato, ad nos tandem confugiendum putastis, nobisque pro vestra in nos, & in hanc sanctam Sedem pietate humiliter supplicare fecistis, ut quodcumque nobis super eo videretur, vobis paternè consulere, de solita sedis Apostolicæ benignitate dignaremur. Nos igitur deuotioni vestra satisfacere,

cere, quantum cum Domino possumus cupientes, consultationi ac petitioni vestra taliter respondemus. Quod cum ex Domini precepto, nos omni petenti tribuere, atque angaranti mille passus, alia duo simul pergere debeamus: Cumque nos Paulus Apostolus non quæ nostra, sed quæ Jesu Christi sunt querere doceat: quemadmodum ipse non quod sibi esset utile, sed quod multis, ut salui fierent, se quassisse testatur, debetis et vos aliquid laboris assumere, ut iuxta Domini preceptum valeatis proximorum utilitatibus inservire. Quod si qua vobis exponi contigerit, quæ vires gravare videantur, non debetis in virtute vestra confidere, sed in eo qui dives est in misericordia, et qui dat omnibus affluenter, et non improperat, et dat verbum Evangelizantibus virtute multa. Quare ne ulterius sub ambiguitatis velamine latitantes perplexa cogitationis astuetis angustijs, vobis in virtute sanctæ Obedientie precipiendo mandamus, ut aliquos ex vestris Clericis ad eandem civitatem Neapolitanam quam citius destinatis, qui loca quæcunque oblata recipere, atque in ijs Divino cultui, et humane, salutis se uniendo iuxta clericalia instituta, et vestras laudabiles consuetudines Altissimo valeant in virtutum exercitio famulari; ne illius fidelissimæ Civitatis quæ

fidem

fidem Catholicam ab ipso Beatissimo Petro Apostolorum Principe, ut pie ibi creditur acceptam semper constantissime fidelissimeque servavit, devota desideria diutius differantur; Nec tu frater Episcopo patriæ tuæ amanti et roganti defuisse videaris. Volumus autem ut ibi omnibus ijs privilegijs, et gratijs gaudeatis, quibus alibi vobis per hanc sanctam Sedem et per nos aut concessum est, aut concedetur in posterum, uti et potiri et gaudere, contrarijs non obstantibus quibuscunque. Datum in Civitate nostra Bononiæ sub annulo Piscatoris, die xi. Februarij. M.D.XXXIII. Pontificatus nostri anno decimo. Blofius.

His acceptis Carafa, permotus etiam, et Patriæ iteratis precibus, et Mariæ Sororis, quam ut matrem venerabatur, assiduis postulationibus, Caietanum Thienæum, et Joannem Marionium Neapolim misit, non adhuc certus illic Domicilii firmè constituendi, sed ut aliquantisper experiretur an res succederet, atque ut istis eò missis, et Patriæ desiderio, et Summi Pontificis placito aliqua ratione satisfaceret. Decora autem et memoranda extitit in procinctu eius expeditionis Caietani responsio: cui cum à Carafa dictum esset, ut ipse sibi Socium quem cuperet eligeret;

Dd

geret; *Egone, inquit, Socium eligam quem malim? Immo oro atque obsecro hunc quem cernitis Christum confixum Cruci, (aderat quippè Crucifixi imago) vobis ut inspiret, illum mihi iungere Socium, qui mea maximè omnium aduersus sit voluntati.* Hæc ille digna prorsus quæ posteri animo imprimant. Veruntamen contra quam precatus est tunc semel euēnit; faciente nimirum Deo, ut is eligeretur, nō qui eius aduersaretur placitis, sed qui omnium promptissimus obediret: nam illi à Patribus datus est socius, Joannes Marinonius Venetus, vir adeo virtutum omnium ornatus insignibus, ut neminem profecto eo præstantiorem Neapolim mittere potuissent. Anno igitur M.D.XXXIII. iv. Non. sextiles Caietanus & Joannes Venetijs discesserunt. Romam cum peruenissent, illicò Clementem Pontificem adeunt, qui ut eos vidit Solis ardore torridos, *Quò, inquit, abitis filij cum tanto vite discrimine in rabido hoc Canicula estu? At satius nobis est,* Caietanus respondit, *vitam hæc negligere, quàm tua iussa vel momento, Pater sancte morari.* Miratus simul & delectatus obsequelæ promptitudine Pontifex, ac benignè eos contuitus, dimisit, Crucis signo abeuntibus benè precatus.

tus. Ij Neapolim profecti, in Cellulas quasdam Sacræ Ædi B. Mariæ de Misericordia attiguas, Joannis Antonii Caraccioli Oppidani Comitissumptu, ut dictum est, coemptas apparatusque officiosissimè excipiuntur. Placuit Patribus loci Deiparæ dicati sanctitas, læta item amicentitas & solitudo: quippè qui extra Portam Januariā longiusculè à mœnibus Urbis dissitus, infrequēs per ea tempora erat, & raris cultus accolis. Et verò solenne propemodum fuit ijs qui Religiosos Ordines fundauere, locis vulgo abiunctis, seuera spiritus dedicare primordia: ex iisq; post inita beneq; firmata cū Coelitibus fœdera, ad humana & turbida hæc, veluti Elias aut Joānes alteros prodire. Itaque significauit Carafæ Caietanus, *Nostros opportunum quidem contemplationi nactos esse locū. mitteret igitur quamprimum alios, quibuscum unā possent Religionis officia obire. Sperare se ijs adiunctis, Neapolitanos ciues, quibus adhuc vix de vocabulo cogniti essent, in dies magis magisque ad audiendū DEI verbum, atq; ad virtutū imitanda exempla illuc usq; allecturos. Sin minus; aut mutato domicilio, aut certè alia quapiam ratione prestituros, ut nihil à se diligentia, atq; religiosi officij iure à quoquā desiderari posset.*

Carafa igitur extēplò sex alios veluti subsidiarios milites Neapolim ablegat, videlicet Marcū Venetum, & Petrum Veronēsem, Michaelē Monopolitanum, & Laurentium Sacerdotes; Duos itē clericos, Hieronymū Consiliarium, atq; Andrēā Versum Romanos. Hi circa finē Octobris, inuitāte nimirū adulti iā Autumnī tēperie, Venetiis profecti, Neapolim incolumes peruenerunt: quibus omnibus, Comitiorū decreto Venetiis Septēbri proximo celebratorū, datus est Præpositus Caietanus. Sequentis anni Februario, die S. S. Faustino & Iouitæ martyribus dedicato, Petrus Veronēsis, is qui Doctoris Laureā, ob spectatā eruditionē iā olim Parisiis acceperat, & postq̃ Cācellarius fuit, Ecclesiæ Baiocēsis, Episcopatū à Francisco I. Gallorū Rege oblatū strenuē recusauerat, vir scilicet gemini Juris, ac Græcæ linguæ peritia, & q̃ maius est, probitate morū eximius, sese Deo solenni formula, Religiosis Votis obstrinxit; Sacrū faciente Caietano Præposito. Deinde verò ix. Kal. Aprilis eiusdē an. xxxiv. supra sesquimillesimū, Patres ad vnum oēs, è Domo S. Mariæ de Misericordia discessere. Discessionis causæ hæ fuisse perhibentur. Prima, quòd tametsi loci solitudo, vti iā dictū est, non nisi grata dicatis Deo mentibus, & contēpla-

tioni

tionī rerum cœlestium contigisset, auentib. tamē Diuini verbi semina cum spe fructuū spargere, & Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ (q̃ propriū Clericorum est munus) administrare, nequaquā opportunus videbatur loci à turbis abiuncti diuturnior incolatus: experiebaturq; quotidie, q̃ tametsi ad ipsos videndos fouendosq; vis sanctitudinis paucos aliquot iam antea etiā notos, illuc vsq; pertraheret, reliqui tamen plerique omnes vix de nomine, aut ne vix quidem nostros Patres, nouiq̃ Ordinis institutum nouerant: tantum abest vt ad ipsos Diuinum verbum audituri, & cœlestia Sacramenta percepturi, atq; Altari seruiētes, debitīs alimentis futuri accurrerent. Accessit causa altera, quæ eos extēplò inde abire compulit. Ea fuit quotidiana ferē Oppidani Comitīs cohortatio, qua Patres sollicitabantur, vt ad instar aliorum multorum Ordinum, certos prouentus, censusq̃ perpetuos sibi præberipaterentur. Neque id verbotenus agebat Caracciolus; sed oblata eis non spernenda vi pecuniæ, è qua postmodum legitimè foenerata perpetuos census exigerent, magis ac magis urgebat, propositam à se conditionem consiliūque

Dd 3

ne

nerecufarent. Atq; vt id facilius perfuaderet, adiunxit sibi Religiosos aliquot, qui dicerent, *male* *Nostri consultum iri, nisi relictā pristina viuendi ratione ē sponte oblatis, maturē suorum securitati cōmodoq; prospicerent.* Patres contrā & Caietanus maximē Apostolicæ Paupertatis eximius amator, in itam semitam insistere, in animum induxerant. Quocirca eadem propemodum Religiosis illis & Caracciolo respondēre, quæ nostri auctores Ordinis, Romæ de hac ipsa re ambigentibus quibusdam iam pridem responderant; videlicet, *tutius sibi perfectiusq; videri, Christi exemplo hac eadem ratione viuētis, quā incerto diuitiarum niti; & cum Apostolis sanctē desipere, quā ex humana prudentia tametsi non illicitis legibus vitæ modū inire.* Neq; iam honorificum sibi fore in re tam graui, mutato repente, quod pridem pro libito cœperant, cōsilio, lubricis censibus, & terrenis spebus velificari. *Quod ad me attinet,* inquit Caietanus, *Nolo ego qui mea omnia pro Christo dimisi, nunc copioso prouentu, aliena recipere:* Conuersusque ad Religiosos illos; *Dicite vos mihi,* ait, *Patres, Redditus hos vestros, quorū securitatem tantopere predicatis, vndenā exigitis?* & prædijs, inquiunt, atque agris;
quos

quos annuo prouentu vectigales habemus. Benē est, ait Caietanus. *At quam ratione certi estis colonos, promissos census vobis quotannis soluturos?* Ex pacto responderunt, in scriptum relato, tabulisq; publicis, quas cum illi vectigalia pendere abnuunt, aut procrastinant, proferre possumus, & in ius vocatos ad soluendum adigere. *At ego,* inquit Caietanus, *longē certiores habeo facultates, & firmiores tabulas. Si enim vos prædijs chartisq; nitimini, habeo ego Christi Chirographum, & obsignatæ eius sanguine paginas, quæ mihi meisq; certissimē pollicentur, nihil unquam nobis Christo famulantibus defuturum:* *Querite,* inquit, *primū Regnum Dei & iustitiā eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* Itaque de hac una re meritō sum sollicitus, num scilicet regnum Dei queramus, & iustitiā eius, hoc est, an æternorum bonorum acquisitioni & Christianæ legis obseruationi strenuē ac seriō incumbamus. Hoc unum si adfuerit, nihil ambigo de eo quod sequitur, omnia videlicet terrena hæc quæ ad sustentandam mortalem hanc vitam faciunt, adiicienda, hoc est absq; nostra anxia procuratione fore præbenda. Huius certē promissi veritatem, longo hætenus experimento cognouimus: toto etenim hoc decennio re ipsa comperimus, nihil nobis
vel

vel in maxima ea annona caritate, qua ante sex annos contigit, siue ad corporis cultum, siue ad Templi ornatum, per Dei gratiam, Venetiis defuisse. Ad postrema hæc Caietani verba, Oppidanus Comes, *At aliud, inquit, Venetia sunt, aliud Neapolis. Si ibi eiusmodi institutum successit, vereor, Neapoli non succedet.* Tum Caietanus magno animi impetu, *Mihi quidem, ait, certum est, illum ipsum DEVM qui est Venetiis, esse & Neapoli.* atque his dictis vtrunque discessum est. Post aliquot verò dies, cum vidisset Caietanus adhuc persistere Comitem in sua sententia, & vix eum velle Patres in ea Domo de Misericordia degere, nisi quam proposuerat certorum reddituum conditionem acciperent, conuocatis manè fratribus, iussitque vt quisque sumpta veste extrema, Breuiarioque Sacrarum precum se sequeretur: è Domo illa, ad vnum omnes egressi sunt, obseratisque Templi, atque domus ianuis, claves ad Comitem cum his verbis Caietanus remisit. Caietanus aliique Clerici Regulares, tibi Comes, significant, se domo tua abire, æramētis, quæ dederas omnibus, aliaque suppellectili tibi relictis, atque

atque experiri se hoc modo velle, an DEVS Venetiarum sit & Neapolis DEVS. Profecti igitur inde Patres alacri animo, & in Apostolica paupertate constantissimo, in Nosocomium Insanabilium, hoc est, in Christi domum recepti sunt ab eximiæ virtutis Matrona Maria Laurentia Longa, quæ se suaque omnia pauperum atque ægrotorum seruitio addixerat, ei que Nosocomio summa cum potestate præerat. Comes autem Oppidi ob rei nouitatem, Christianamque Caietani libertatē, primū stupore defixus est: postea verò vt se collegit (erat quippe Vir pius, & veræ virtutis idoneus æstimator) abrupto discessu, non est indignatus Patribus, alienatusque, & nihil prorsus de amore erga eos obsequioque deminuit. Jam enim multò ante nouerat Caietani sinceritatem & ingenuam indolem. itaque rogare eum etiam atque etiam, vt æramenta saltem, & ceterum domesticū instrumentum, quod Patribus iam donauerat, recipere vellet. id verò tandem obtinuit. Diuersabantur igitur Patres apud iam dictam Mariam Franciscam Longam, vt quondam Romæ apud Paulam S. Epiphanius. Illa viro suo Joanne Longo, nobili Iureconsulto, & Ferdinando Regi Ca-

Ee

tho-

n Lege
Turfell.
Hist.
Lauret.
lib. 2.
cap. 10.

tholico à supplicibus libellis, de mortuo, cum insanabili paralyfi in Æde Lauretana n diuinitus sanata fuisset, tanti beneficii probè memor, Insanabilibus curandis fouendisque piam nauabat operam. Ex eo autem die, quo Joannem Petrum Carafam, & Bonifacium à Colle Neapoli viderat, (fuere namque hi duo Patres Neapoli anno Sal. M. D. XXX. ut Mariæ Carafæ ad Monasterium S. Mariæ de Sapientia emigrare meditantem opem ferrent) magno desiderio capta est, ut Nostri, & in iis Carafa præsertim, Neapoli domicilium figerent. Caietanum itaque aliosque à Carafa Venetiis missos ingenti cum lætitia atque humanitate excoepit. Quocirca illi Carafa scripsit in hæc verba.

Littera tua, Domina satis virium habere potuissent, ad nos hinc permouendos, ut istuc veniendo, Diuinæ voluntati per te nobis ostensa obsequeremur. Sed quoniam id equidem nunc præstare non potui, visum est ad Septembrem usque differre, & videre interim, an DEVS mihi istuc veniendi vires & facultatem tribuat. Porro de mea in hac re voluntate debes tu quidem esse extra omnem dubitationem,

nem, non solum ob patriæ meæ beneficium, cui seruire debeo, sed etiam ut tuo desiderio per nos satisfiat. Inde ortū est, ut exigentibus id à nobis Urbis istius Rectoribus, coacti simus mittere fratres nostros Caietanum & Joannem, quos ab initio tuæ potissimum fidei commisimus, tibi quæ uni præcipue commendauimus, nulla aliorum amicorum aut propinquorum facta mentione. Quapropter ex ea re cognoscere potuisti, quam egregie erga te affecti simus, & quam fidenter in te una, DEO id nobis inspirante, spem habeamus. Ego vicissim apertissime cognoui non frustra nos in te fidem collocasse: quia non excepisti iā dictos meos fratres, ut homines missos ab hominibus, sed ut Angelos sanctos à Diuino Numine delegatos: & pergis insuper fouere eos eximia charitate, nostrumque meritum & opinionem longè superante. Itaque cum nihil ambigere debeas de meo in hac atque in omni alia re quam tibi gratam nouero, prompto animo, illud solummodò est reliquum, ut assiduis orationibus à Deo impetretur lumen, quo diuinam eius voluntatem dispicere atque exequi valeamus. Venetiis IV. Non. Maias. M. D. XXXIV.

Ec 2

Litteras

Litteras hasce huc inferere volui, vt & sanctæ illius mulieris virtus, & eiusdem de Caietano ac Joanne, quos tam honorificè exceperat eximia existimatio cognosceretur. Ædes autem quibus excepti fuerunt, erant eo ipso loco, vbi postea illis dirutis fundatum est Monasterium mulierum Poenitentium, quæ vulgò Conuertitiæ appellantur. Quoniam autem tanta erat Domicilij angustia, vt nullâ ratione possent Nostri inibi liberè degere, & Regularis vitæ obire officia, quin etiam Mariæ Longæ non parum incommodi (quod tamen illa libentissimè tolerabat) sua præsentia præbere viderentur, idcirco Patres Prid. Kalend. Sextiles eiusdem anni, iterum mutatis sedibus ad aliud huic penè contiguum Domicilium commigrarunt: ad illud videlicet, quod deinceps vulgò nuncupatum est, Paruum Stabulum, eo quòd Stabulo in Sacram Ædiculam conuerso, formam referret Bethleemitici Templi, quod S. Hieronymus, aliiq; cum eo Regulares Clerici ad Christi cunabula, prope Paulæ & Eustochij Monasterium, incoluerunt. Et pulchram quidem cernere erat ex illo Bethleemitico exemplari expressam Sacelli faciem, Ara videlicet maxima eo ipso stabuli

buli loco, vbi præsepe iumentorum fuerat, constituta. Visum est nequaquam alienum ab instituta narratione minuta hæc persequi: quandoquidem ista certè Domus Parui Stabuli vocabulum sortita, Ordini nostro Neapolim incolenti rudimenta atque incunabula spectatissimæ virtutis exhibuit. Cum enim Patres inibi degerent, & puriore cultu Deum honorare pergerent, atq; ægrotis qui proximo Nosocomio detinebantur, incredibili charitate ac diligentia assiduâ opè ferrent, ecce Caietani virtute atque precationibus patratum est insigne illud miraculū de luxati fractique cruris sanatione, quod frequenti & constanti seniorum relatu ego aliiq; Nostrum complures sæpissimè audiui. Id ita gestum esse tradunt. Erat in ea familia frater è Laicis quidā Clericorum ministerio additus. Hic cum fortè domo exiret infigit alterum pedem in clathratā subterraneæ cellæ fenestram: dumque eluctatur, vt extrahat, crus prope talum miseris confringit modis. Domum reportatus triste spectaculum facit mœstis fratribus, & Patri ipsorum Caietano. Aduocatur è proximo Insanabilium Nosocomio Chirurgus, qui vbi multa adhibuisset suæ artis subsidia

dia, sed incassum omnia, tandem sæuiente in dies vulnere, fractus crus redintegrari non posse pronuntiat. Secandum igitur consulit, ne reliquo corpore extremum exitium creet. Id ipsum & alij medici asseuerant. Chirurgus itaque lenitum crus & pedem cataplasmatibus, atque obligatum fasciis, vesperi deserit, mane ut secaret rediturus. Caietanus (qua erat charitate) misertus hominis miseram vicem, acerbos adeò dolores ea sectione subituri, profunda nocte, cum ceteri omnes dormirent, lucernam quandam ferream, & rudem sibi ipse gerens, miserrimum ægrotum, sensum, ne expergefaceret, adit: Sed repperit vigilantem, quòd, uti credere par est, & præsens fracti cruris dolor, & imminentis cruciatus repræsentatio omnem ab eo somnum excusserat. Ipse primo aditu salutat: mox longiusculè suauissimis verbis affatus consolatusque hortatur, ut se Beato Francisco fidenter commendet, certoque speret, illum, potentissimum apud Deum Patronum, sibi neutiquam defuturum. Poscit deinde ut sinat se fascias resoluerè, & crus fractum inspicere. Annuit ille; & Caietanus leniter crus atque pedem palps, ut

vidit

vidit cruris ingentem tumorem, & vulneris acerbicatem, figit genua ad Lectuli spondam; monet ut & ipse secum ægrotus preces fundat: Post breuem precationem, impresso vulnere Crucis signo, atque osculo, crus fasciis obligat, atque abscedit. Manè Chirurgus, uti pollicitus fuerat, reuiscit ægrotum: rogat (ut fit) quo modo se habeat. Ille, nihil propemodum doloris se amplius sentire. fasciis igitur resolutis, repperit medicus (mirum dictu) crus integrum, & plagæ adeò atrocis vix vestigia. Ne mireris, sincere Lector, nos ignorare nomen ægroti & diem qua res tanta accidit. Ea est veterum, & nostrorum maximè, gestorum conditio, ut non nisi aliqua ex parte, corrosa temporis dente, ad posteros peruenerint. Adde his solenne sanctorum Virorum studium celandi res suas, quæ cognitæ plausus parerent: *quia* (ut ille ait) *o laudem ab hominibus non requirentes, quantum in ipsis fuit, omnes virtutes suas latere voluissent.* Et ut simile prorsus, habeas exemplum, obserua Lector, neque iuuenis illius, cui Beatus Antonius Patavinus crus amputatum consolidauit, vocabulum sciri. Non ideo tamen aut grauissimi etiam Historici p indignum reputarunt quod

o Sener.
in Prol.
ad Vitā
S. Martini
Epi-
scopi.

p Surius
To. 4.

quod scripto traderent, aut eiusmodi narrationi mutilæ, fidem posteritas abrogavit. Ad Caietanum redeo, qui cum iam biennium domum Stabuli summa cum laude rexisset, anno M. D. XXXVI. Octobri mense vnâ cum Petro Veronensi, & Michaeli Monopolitano, ad celebranda Comititia Romam abiit. Sub idem fermè tempus Venetiis profecti sunt Joannes Petrus Carafa Episcopus Theatinus, Bonifacius à Colle Alexandrinus, Paulus Consiliarius Romanus & Nicolaus Veronensis, Romam & ipsi petentes. Cùm enim Carafa à Farnesio Pontifice iâ tertio fuisset Romam accersitus, atque paulò post adlectus in Cardinalium numerum, id causæ fuit, vt nostra Comititia, in ea Vrbe, Decembri mense (loco scilicet & tempore Nostri tunc insolito) haberi necesse fuerit. Electis igitur Bernardino Schotto Venetæ, & Petro Veronensi Neapolitanæ Domus Prepositis, Caietanus Neapolim reuersus est. Ibi is Proceribus multis, atque Petro Toletano, Proregi iâ notus gratusque, Christianæ prudentiæ, atque eximiæ probitatis crebra exempla, vt pridem coeperat, edere deinceps perrexit. Interea Maria Francisca Longa in sui ipsius, mundi que contèptu
magis

magis magisque proficiens, quemadmodum diu antè, nempè anno Sal. M. D. VI. adiuuante Concionatore quodam Monopolitano è Dominicana familia, Insanabilium Nosocomium construere coeperat, ita nunc hortatu Caietani, qui eius Confessiones excipere solitus erat, Monasterium Sacris Virginibus, ex instituto S. Claræ, quæ Capucinæ dicuntur, exædificare, eo que constructo, seipsam ex Voto, Diuinis obsequiis perpetuò tradere meditabatur. Id consilium, quod Diuinitus (vti par est credere) afflata conceperat, cum Caietanus modis omnibus cuperet vt operi mandaretur, ab hac etiam Æde Stabuli, ei que attigua Domus abscedere constituit, vt Nostri inde abeuntibus, Mariæ Longæ inibi Monasterium construendi daretur opportunitas. Nam iam diu antea, eo fine, stipe piorum aliquot hominum, qui nostrorū Patrum erant amantissimi, coëmpta illa domus fuerat, & Nostri ea conditione tradita, vt quandoque Clerici Regulares, aut ad aliud Domicilium intra Neapolim migrare, aut Neapoli prorsus abscedere contingeret, ea Domus Mariæ Longæ, & Sacris Virginibus extemplò cederet. Dum discessionem igitur, ex ea Æde parui Stabu-

Ff

liador-

li adornarent Patres, Neapolitani Proceres, multa animo designare loca, è quibus aliquod Nostris incolendum traderetur. Sed dum consultando, & exortas difficultates expediendo tempus extrahitur, Caietanus, ut erat celso Vir animo, & nulli addictus loco, potius Neapoli cum tota familia penitus abire, & Venetias reuerti decernit, quam eam parui Stabuli domum, in qua Sacrarum Virginum Monasterium ædificandum erat diutius incolere. Itaque ipse & Petrus Veronensis, Præpositus, certi iam se Neapoli discessuros, Petrum Toletanum, Proregem, qui tum Puteolis erat, ad eunt, cum ut illum, qui aliquid iam de hac Patrum cognitione audiuerat, de causis discessus certiorum facerent, tum etiam, ut tanto Proceri, qui multa sibi atque reliquis Clericis Regularibus beneuolentiæ signa ostenderat, gratias saltem agerent, qui referre non poterant. Exponunt igitur Proregi causam suæ discessionis. *Quod, inquit, iam quatuor totos annos Neapoli mansimus, & terminatis sedibus, nullum adhuc certum aptumque locum nacti sumus, id, nisi fallimur, indicium non obscurum est, DEVM nolle, hic nos diutius permanere. Tuo itaque concessu, Præstantissime Princeps,*

statui-

statuimus, propediem his regionibus emigrare. Prorex hæc audiens ægrè tulit, religiosos adeò viros, quorum virtute multa præclare gesta inaudiuerat, Neapoli, eo potissimum tempore, abscedere, quo eiusmodi hominum, non minus vitæ exemplo, pollentium, quam eloquio, ea ciuitas maximè indigeret. Proinde explicatè respondet; *Si DEV S, vobis, Patres, videtur ostendisse hinc debere discedere, is ipse mihi suggerere videtur, me nulla ratione debere vos dimittere. Consistite igitur; nam certè loca non deerunt. Ite autem & incolite Sancti Pauli Ædem. Curabimus nos interim, ut aduersa omnia, quæ obstare poterunt, quamprimum expediantur.* Hoc accepto humanissimo responso, Patres, gratijs actis, Neapolim redeunt; admirati summam Dei prouidentiam in eos maximè, qui rerum suarum minimè anxij, curam omnem sollicitudinemque in ipsum proijciunt. Prorex verò iam mandauerat Joanni Mariæ Tolfio, Sanualentiniano Comiti, juberet suo nomine Laicis Sodalibus Fratris S. Pauli, qui Sacellum in eo Templo & cubicula aliquot habebat, ut ea Patribus inhabitanda cederent. Post aliquot verò dies, anxius fortasse, ne Caietan' aliique de obtinenda Paulina Æde ambigerent,

Ff 2

rent,

rent, nèue iterum de discessu cogitarent, binas ad Patres, è Summa Veseui Municipio Montis, litteras dedit, rogans ne discederent, pollicensque se breui facturum, vt ea *Ædes* liberè ipsi traderetur. Quod profectò præstitum est egregiè. Nam Sacello Fratriæ extemplò potiti sunt Patres, & non multò post totius Templi, atque attiguæ domus Vincentio Carafa S.R.E. Cardinali Neapolitano, & Scipione Tarracina, Abbate concedentibus, possessionem inierunt, Prorege, & Ciuitatis Magistratibus summa lætitia affectis: nam & hi, vt desiderium, quod retinèdorum Neapoli Patrum habebant, re ipsa ostenderent, publico ciuitatis nomine miserant Romam Joannem Baptistam Perezium, qui cum Cardinalibus Neapolitano, & Theatino, de hac re diligentissimè ageret. Reuerso igitur Roma Perezio cum prospera rei expeditione, Patres Apostoli Pauli Basilicam libera & certam possessionem adepti sunt xiv. Kal. Jun. M.D.XXXVIII. Est verò ea Basilica, Neapoli valdè insignis, ac frequenti populorum concursu à prima eius structura apprimè celebris, vtpote ex publico Ciuitatis Voto, eo prorsus loco, super euersum Dioscurorum Fanum à Christianis condita, vbi

anno

anno Salutis DCCII. Carolo Magno Rege, de Saracenis, qui illuc usque irruperant, nobilem victoriam consecuta fuerat, die Conuersionis S. Pauli; vt Vaticanus M.S. Codex disertè docet. Hæc aliquantò fusiùs narrare libuit, vt Proregis, & Neapolitanorum Procerum erga Nostros singulare studium, & Caietani atque aliorum Patrum insignis virtus, quos vt ij in ea Vrberetinerent, tanto per laborauerint, palàm fieret. Et verò conceptæ ab his opinioni, Nostorum probitas, eruditio, diligentia, re ipsa optimè respondit. Nam sub idem ferè tempus immanis morum atque animorum pestilens Neapolim inuasit, quæ Paulinorū Patrum (sic enim à iam dicta *Æde* S. Pauli ibi deinceps vocati sunt) & Caietani cum primis, zelum Catholicæ fidei, virtutemque declarauit. Rem altiusculè repetam, vt quāto in discrimine ea vrbs, adeoque finitima ora fuerit, cognoscatur. Campania (vt & reliqua Italia) variè his annis quassata est bellis, adscitis ad vastitudinem, quasi non sola sibi exitium inferre suffecisset, exteris etiam & effertis nationibus. Verum (quod deterius multò est) Heretici homines Regiam Urbem Neapolim, à Petro ipso Apostolorum Principe fidei docu-

Ff 3

men-

mentis institutam, Lutheriana labe inficere studuerunt. Nam primò Germani equites ad duo mille, & sex millia peditum, qui post direptam Romam ed conuolauerant, ut Lauthrecum obsidentem repellerent, impij dogmatis, quod Luthero propinante imbibebant, multa & nefaria exempla passim ediderunt. His postea aliò amandatis, vnus Joannes Valdesius Hispanus, qui anno M. D. XXXV. Neapolim venit, longè maiorem mentium stragem dedit, quam multa illa Hæreticorum militum millia. Hic enim litteris tinctus iis, quæ ad comparandam eruditi opinionem satis vulgo essent; placido aspectu, quique innocentiam præ se ferret, comitate, suauitateque sermonis, teterrimam impietatem, incredibili varramento occultabat. Itaque breui ad se traxit multos, his artibus illectos deceptosque. In his duo fuere, ceteris omnibus insigniores, & digna Coruo oua, Bernardinus Occhinus, & PETRVS Martyr Vermilius, ambo Hæreticorum postea Antesignani. Bernardinus, magni concionator nominis, ostentatione asperrimi victus atque indumenti, egregiæ sanctitatis famam sibi conciliauerat. PETRVS verò Linguarum peritia excultus,

in

in Coenobio Sancti Petri cui præerat, Epistolas Pauli Apostoli publicè exponendo, ad sensum hæreticorum dexterè peruertebat. Initium detegendæ impietatis à Nostreis factum. quippe Caietanus, perspicaci vir ingenio, rem odorari cœpit. Aduertit enim dogmata, quæ illi Satanicæ Reipub. Triumviri, de Purgatorijs pœnis, de Summi Pontificis potestate, de libero hominum arbitrio, de reorum iustificatione, passim inspergebant, sapere nouitatem, temerariam, arque adeò detestabilem impietatem. Obseruaueratque Occhinum ab vsque anno M. D. XXXVI. quo in Æde Sancti Joannis Maioris concionatus fuerat, ambiguis quibusdam dilemmatis, & obtrectatione in Ecclesiasticos Magistratus, cœpisse Auditores nequissimis persuasionibus inescare. Hoc verò Anno M. D. XXXIX. nempe paulò post quam Nostri Paulinam Ædem adepti sunt, is ipse Occhinus cilicino indumento, & raucis declamationibus, hoc est, instrumentis ad concitandam multitudinem, instructissimus, è Metropolitanì Templi pulpito, multò liberius apertiusque Lutheriana ferebat dogmata. Caietanus igitur qui ad hos audien-

audiendos, obseruandosque & ipse ire, & alios dedita opera mittere solitus erat, nihil iam cunctandum ratus, Cardinalem Theatinum, qui tum Romæ, Paulum III. P. M. ad instituendum in ea Vrbe supremum Inquisitionis Magistratum magis magisque sollicitabat, de iis rebus atque hominibus impiis certiores fecit; & Neapolitanos interim ipse monuit, vt porrò sibi cauere. Denique conatus est modis omnibus Hypocrisis illis Laruam detrahere. Quocirca etsi illi sub ouina pelle Lupi, aliquot annos, cum magna Campaniæ perniciæ, latitauerunt; tamen aliquando tandem, crescente nimirum in dies nequitie suspitione, & patefactis promiscuis, & pudibundis virorum ac feminarum coetibus, quos clanculum cogeant, omnes, vt periculo præuerteret, quod sibi ab vrbe imminebat, alius alio aufugerunt. Ad fugæ istorum nunciū, Cardinalis Theatinus, missa ad Occasinum è solis sacre scripturæ verbis contexta Epistola, quâ demulcendo, quâ increpando, conatus est reducere errantem ad Catholicas caulas. Sed frustra id fuit. Nam ille paulò post, relicta Italia, Tigurum Heluetiorum vnâ cum Cacomartyre conuolauit. Porrò Caietanus alique nostrates, fuga-

fugatis iam hostibus, magnam apud pios quoslibet gratiam inierunt: confluebatque ad B. PAULI Ædem è præcipua nobilitate atque è popularibus innumera multitudo, vt inibi salutaria Poenitentiae atque Eucharistiae Sacramenta perciperent, & Caietani ac Joannis Marinonij sermones auscultarent, quos illi vicissim de rebus coelestibus absque pompa quidem verborum, sed cum eximio prouentu virtutum habebant. Jamque Nostri, cum spectata in dies vitæ morumque sanctorum monia, tum studio humanæ salutis, quam dies noctesque, nullis parcentes laboribus, procurabant, tantam sibi potentiorum ac tenuiorum beneuolentiam conciliauerunt, vt tametsi rarissimè eos per Urbem cernerent, nihil tamen aut crebrius in ore, aut fixius in animo, quam Paulinos Patres haberent. Ii verò qui turmatim S. Pauli Templum adibant, adeò sacri loci, & incolarum veneratione perfundebantur, vt veluti Numine tacti, nō dico strepere, aut petulantius fabulari, sed ne hiscere quidem auderent. Itaque in maxima multitudine maximum silentium seruabatur. Admirabantur autē Templi decorem, & Sacri Instrumenti munditiam diligentissimè procuratam: Ritus Cerimoniasque

niasque compositè, & ordinatè peractas; Nouum sed à veteri æuo deductum Sacras preces canendi modum: Nostrorum innocentiam, modestiam, grauitatem, quā fixis humi obtutibus, paucis verbis, sedato vultu, exporrecta ad omnia Religionis & charitatis officia voluntate, constantissimè exhibebant. Hæc libens memoro, vt veterum mores ritusq; Patrum quos posteri hæctenus, haud omnino segniter, per Dei gratiam retinent, etiam atq; etiā deinceps imitando exprimant. Iam verò superiore anno M. D. XXXIX. aucta fuerat Neapoli, familia Clericorum Regularium: scilicet, vt tot tantisq; laboribus pares esse possent, atq; vt aucto colonorum numero, augeretur & spiritaliū fructuū messis. Quocirca præter nonnullos Nouitios, qui Neapoli adsciti sunt, Bernardinus Schottus Præpositus S. Nicolai, duos clericos Venetiis iā miserat, videlicet Seuerū Titioniū, Fundanū Diaconū, de quo suprà diximus, & Jacobū Yuannium Hispanum, illum inquam qui in clade Romana, vitæ discrimen, ærumnasq; ingētes vnà cum aliis, quos initio memorauimus, subierat. Hi Neapolim incolumes peruenerāt, VII. Idus Junij præteriti anni. Anno autem M. D. XL. Aprili mense in Comitibus Nea-

Neapoli celebratis, Caietanus creatus est Præpositus Venetę Domus S. Nicolai. Itaq; relicto Joāne Marinonio, piissimo illo sene, quē iisdē Comitibus Patres Paulinę Ædi præfecerant, ipse vnà cum Petro Veronensi, Marco Veneto, & Bernardo Tuderino Venetias reuertit. Circiter verò annum M. D. XLI. nisi me temporum ratio fallit, Caietanus simul cum Joanne Antonio Prato Mediolanensi clerico, aliisq; quibusdam Veronam cōcessit. Testatur enim Pratus in sua Narratione quā de Caietani gestis scriptam reliquit, se aliquandiu cum eo Veronæ vixisse. Id autem non potuit esse ante hunc annum, quia Pratus nondum in Ordinem nostrum adscitus fuerat. Neque post annum M. D. XLII. nam initio quadragesimi tertij Caietanus Neapolim rediit, vti mox dicemus. Sed cum de re certi simus, de tempore anxij esse desistimus. Igitur Caietanus Veronam aliquando abiit, & incoluit vnà cum aliis Nostratibus easdem Nazarenus Cellulas, quas anno vigesimo octauo Bonifacius incoluerat, vti in Vita Bonifacii dicemus. Eò vsq; à Giberto Episcopo, q̄ tū relicta Aula Romana Veronæ ad suos populos præsens aderat, quotidie cibi qui Nostris abundè suf-

sufficerent, mittebantur. Et primis quidem diebus, ne tanti Præfulis beneuolentiæ nihil omnino concedere videretur conuiuere voluit Caietanus. at ubi iam id veluti ex instituto assidue ab eo fieri animaduertit, Episcopo liberè significat, *ne deinceps amplius ad se mitteret cibariorum. Satis eum iam fecisse liberalitati, aut Christiana beneficentia. sineret se suosque post hac religiosam inopiam pro voto experiri; alioquin virtutem, qua nullo incommodo exerceatur, facile enervari.* Audiit hæc cum admiratione Gibertus, & gauisus est valdè, tam fortes Christi milites, intra Veronæ moenia, se procurante, contineri. Ipse tamen nihil remittit de sua mittendæ alimonie consuetudine. Itaque Caietanus, qui perfectissimæ & quā posterī admirari potius quàm plenè assequi possunt, Christianæ libertatis, & paupertatis exempla reliquit, comminatus est Episcopo, se suosque sodales, si quid certi mittere deinceps pergeret, illicò Veronæ finibus excessuros. Atque hac demum ratione Giberti erga nos liberalitatem Caietanus sanctè cohibuit. Ipse verò soli nixus Dei prouidentie, atque adeò solis fortuitis piorum oblationibus viuere statuens, læta omnia sperare, quæ CHRISTI Euangelium, hoc est, Diui-

Diuini verbi firmitas adpromitteret. Interea tamen ad illum Sodalesque eius ad extremam egestatem sponte redactos, & vix à quoquam in ea Vrbe cognitos, rarò nummorum aliquid aut ciborum erogabatur. Quocirca ad cibarium panem, non nisi herbas aut legumina è domestico horto producta adijciebant. Oua vix Lupercalibus aliquot habuere. In eiusmodi nihilominus rei familiaris angustia, augebatur in dies magis magisque Caietani cōstantia. Nouerat enim Virtuti cibum esse ieiunium, & paupertatem. Postea verò quum Veronæ aliquandiu mansit, redijt Venetias ad suam Tolentinatam Domum, quam Præpositi Titulo tres hos annos rexisse legitur. Cum Venetias igitur redijisset, puto (nisi me annorum supputatio fallit) patrasse eum tria illa quæ Pratus in suo testimonio narrat, Admiranda. Referam cum fide, & absque fuco verborum. Primum. Ad nobilem quandam mulierem, ex ægritudine mortis iam proximam, & subsidijs omnibus destitutam. Caietanus accurrit; consulit, vt sacrum liquorem qui è corpore S. Andreæ Apostoli promanat, delibet. facit illa; & subito conualescit; atque post aliquot dies è lecto surgit. Hæc verò res diuinitus

gesta, tametsi B. Andreæ meritis tribui debere videatur, à Caietani tamen virtute non est censenda aliena, quo consulente, orante, ac porrigente, eas guttulas illa hausit. nã & S. Thomas Aquinas (vt alia exempla referre superfedeam) per B. Agnetis reliquias, miracula nonnulla fecisse legitur, quæ nihilominus inter ipsius gesta iure meritò recensentur. Alterum. Diaconum quendam è Nostratibus phrenesi apertaque dementia diu laborantem, Medici, cum nihil ceterâ curâ profecissent, jubent aëris mutationem experiri. Caietanus æger timè assentiebatur. nouerat enim quantum discriminis, atque incommodi ob id subire soleat Religiosa familia, imminuto scilicet per eiusmodi dimissiones Sodalium numero, & laboribus curisque in reliquos deriuatis. Accedebat tutius, secretiusque intra claustra contineri posse mentecaptum hominem: neque è re fore instituti nuper Ordinis Clericorum Regularium, prodire foras nostratam Diaconum, vulgi deridiculum & fabulam mox euasurum. Cum igitur, hinc ista rationum momenta, illinc medici, & spes salutis nonnulla quam ij fecerant, Caietanum premerent, ad solitum suum perfugium vadens,

vadens, totam noctem DEVM orando & gemen-
do transegit, tanta constantia atque affectu, vt ex-
audiri meruerit. Itaque spe fideque plenus, So-
dalibus, ipso audiente Prato, qui hæc retulit, Mi-
hi ait, fratris istius salutem à Deo donatam, scio.
Itaque nihil opus est amplius, vt coelū aut domici-
lium mutet. Hæc porrò verba protulit, dum
è sua cellula summo mane egrederetur, & ante-
quam quicquam de salute clerici inaudire potuif-
set. Ita verò euenit, vt prædixerat; quippè eo ipso
die ille conualuit, adeoque ad mentem plenè re-
diit, vt Sacerdotio postmodum fuerit initiatus.
Tertium, dum Venetiis Neapolim nauigio pete-
ret, contigisse opinor. Nam vti mox dicemus,
Neapolim iterum reuersus est; electus scilicet,
Anno M. D. LIII. Paulinæ Ædis Præpositus.
Rem hanc mirificè gestam idem Pratus narrat, sed
adeò summam & strictam, vt si ego pluribus ex-
ponam, de meo adiecisse videri possim. Paucis ita-
que rem expediā. Obortā in Adriatico mari pro-
cellā, & magno impetu nauē, qua is aliiq; vehebā-
tur impetentem, atq; adeò iam iam submergentē,
Caietanus fidei & precationū cōfusus anchora, ia-
cto in iratū mare cereo Agniculo, extēplò sedauit.
Hæc

Hæc sunt quæ Joannes Antonius Pratus octuagenario maior, anno M.D.XCVIII. Scripto testatus, publicis nostri Ordinis monumentis inferri voluit. Certè Caietanus eiusmodi fuit, vt credi de eo maiora his possint. Quinetiam ob egregiam viri sanctitatem, & rerum gestarum magnitudinem à nonnullis quoque exteris, statim post mortem priuato cultu quotidie honorari meruit. Et verò Lucretia Carafa, Antonius Caponius, medicus, & Raynerius Gualandus, ingenui ac probi homines, & quibus nullum ex mendacio pretium, narrabāt de eo viro mira, quæ temporum iniuria, & posteriorum in propagandâ laude maiorum indiligentia, perierunt. Rediit itaque Caietanus Neapolim Anno M.D.XLIII. ad finem Aprilis, comitantibus Marco & Gregorio Venetis Sacerdotibus. Sed hîc rursus, Lector, ingentem quatuor annorum Lacunam in narratione ista de vita Caietani facere cogor. Ab anno enim M. D. XLIII. vsque ad M. D. XLVII. nihil repperi de eo viro dictum aut scriptum. Huius verò anni, Maio mense, Caietanus è Comitibus Romæ celebratis, Neapolim cum Præpositi titulo rediens vnâ cum Petro Veronense Sacerdote, & Jacobo Clerico, per-

peruenit Atellam Campaniæ Urbem, ipso perui-
gilio Dominicæ Ascensionis, diu post Solis occa-
sum. Captus igitur desiderio persoluendi Solen-
nes Matutinas preces, simul cum Paulinis Sodali-
bus, noluit Atellæ ea nocte diuersari; sed fessus li-
cet longo itinere, Neapolim vsque ad multam
noctem excurrit. Itaque ea ipsa hora, qua domum
S. Pauli ingressus est, viatoriis vestibus vix deposi-
tis, per summum silentium, Odæum rectâ adit, &
ingenti cum alacritate ipse aliique diuinas laudes
canunt. Quæres quantam omnibus admiratio-
nem, lætitiâ, & virtutis incitamentum attulerit,
non est dictu facile. Adeò magna est vis exem-
plorum. Contigit verò hoc anno, vt Neapolita-
ni motus, iam antea ad finem superioris excitati,
in magnum & exitiabile incendium exarserint.
Breui rem digeram, ne quod copiosissimè alij nar-
rant Historici, hoc ego loco cum tédio Lectorum
repetere, & quod aiunt, actum agere videar. Cùm
per Italiam Lutheri doctrina latiùs in dies serpe-
ret, probè Neapolitano Regno consultum iri ar-
bitratus est Petrus Toletanus, Prorex, si ea ibi Hi-
spanico more institueretur in Hæreticos censura,
quæ quòd seuerè in capita, fortunaque prauè sen-
tientium.

Hh

tientium.

tientium inquirat; Inquisitionis nomen sortita est. Eius consilii conscius & Laudator Joanes eius frater, Cardinalis Compostellanus, duos Inquisitores Dominicanos Roma miserat, qui diplomate Proregi ostenso, rem conficerent. Sed tantus ob id repente tumultus excitatus est in Ciuitate, ut Prorex veritus ne si rem vrgeret, plebs Nobilitati reconciliata iunctis viribus in se Hispanosque irruerent, tecto lenibus verbis consilio, se mutasse sententiam ciuibz persuaserit. Interim per emissarios occulte animos Neapolitanorum pertentat. sed incassum ea industria abiit; nam crebrescentibus sermonibus, omnes propemodum, etiam ij qui pietatis fama inter eos exercebant, unanimi consensu Inquisitionem execrati sunt, eoque perductares, ut Vrbs tota ad extremum fere exitium ruerit. Hinc enim Prorex auctus firmo Hispanorum militum praesidio, quos Caesarianae triremes Genua aduexerant, animos resumpsit. Illinc Neapolitani, ingentem exulum, & sicariorum turbam in Urbem admiserunt, atque adeo omnia hostiliter agebantur. Quocirca plenae tumultu & caedibus viae, fora, atque ipsae domus: eae enim displosis tormentis diruebantur immaniter.

Porro

Porro Caietanus noster haec cernens, cum primum modis omnibus, qua suadendo, qua rogando, conatus esset exurgentem seditionem reprimere: mox suo frustratus voto ex angore animi atque ex vigilijs quas Deum noctu obsecrando, egerat, in febrem incidit. Non potuit enim sustinere piissimus senex, & charitatis flamma vehementer incensus tot scelera in dies patrari, tantam in Christiana Vrbe stragem edi. Prae vehementi autem desiderio extinguendae turbulentissimae seditionis, crebro, vel cum aegrotaret, illa Danielis prophetae q verba in ore habebat. *Exaudi* ^{q Dan. cap. 9.} *Domine: placare Domine; attende & fac: ne moreris propter te ipsum DEVS meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem, & super populum tuum.* Et quidem iam antea quam lecto decumberet, instituerat publicas Sanctorum Litanias, ad quarum finem haec eadem Danielis verba, cum alijs e sacra scriptura excerptis, piissime contexuerat. Ea nos habemus manu Joannis Marinonij exarata. Ingrauescente febris Antonius Caponius Medicus Caietanum adit, rogatq; ut alterum saltem aduocet ad se curandum Medicum. *Se se quidem nulli mortalium de beneuolentia in eum.*

Hh 2

dili-

diligentiaq; concedere: at plura videre duos, quàm unum. Itaque opera pretium fore, ut alter accersatur, quocum, quæ factò opus sit, communicet. Caietanus adhuc, Nil opus est, inquit, mi Antoni, ad me pauperculum curandum, alterum adesse Medicum. Ea tu age, quæ ad rem utilia videbuntur. Id certè satis erit. Instat iterum Caponius, ut saltem super durum suum paleis infartum saccum, laneam culcittellam poni sineret, atque fractum senio & febre corpusculum ea mollietie aliquantulum solaretur. At ille, qui, ut in Cruce cum Christo vixerat, in cruce itidem decreuerat mori, sanctè subiratus Medico, Mihine, ait, molliorem culcitram? In cinere & cilicio, in cinere & cilicio mori debeo & volo. Atque hæc verba sæpè ingeminans, in suo aspero & stramentitio lectulo, omni reiecta molitudine constantissimè perstitit. Postquàm verò se iam morti proximum vidit, integris adhuc sensibus, Pœnitentiæ, & Diuinæ Eucharistiæ, atque Extremæ denique Vnctionis Sacramenta poposcit. His ritè expiatus munitusque, & eternæ beatitudinis desiderio magis quàm febre exæstuans, ad exuendam mortalitatem strenuè se comparat. Interea adstantibus Sodalibus, inter alia hæc dixit.

Arbitror,

Arbitror, fratres, nemini quod sciam, me unquam intulisse mali aliquid, aut molestia. Siquis tamen, me in scio, se laesum aut molestia mœrorèue à me affectum, existimat, ecce ego veniam ab eo quisquis fuerit, demississimè posco. Magnum fanè verbum, & simile prorsus illi, quod Moyse & Samuel, ^{Num. 16. 1. Reg. 12.} Israelitici Duces populi protulerunt. In hunc igitur modum Caietanus, charitate ditissimus, ad Christum, quem tantopere dilexerat, atque imitatus fuerat, emigrauit, vii. Idus Sextiles. M.D. XLVII.

Duo verò contigerunt in Orbe Christiano non multò post Caietani mortem, læta & fausta bonis omnibus, dura & exitialia improbis. Alterum: Neapolitani dissidij & tumultus sedatio, quæ à plerisque, merita Viri noscentibus, precibus Caietani iam in cœlum recepti fuisse à Deo obtenta, dicebatur. Alterum: Victoria Augustissimi Cæsaris Caroli V. de Saxonix Duce, quem Hippolytus Portius, Comes Vicetinus, Equestris Alæ Ductor, è prælio euadentem primus omnium cœpit, & à Cæsare nobile præmium reportauit. Fuit autem inclytus iste Hippolytus, Caietani nostri gentilis, ex materna stirpe.

Memorabiles verò sunt Caietani sententiæ,

Hh 3

varijs

variis ab eo occasionibus dictæ aut scriptæ. Inter multas, quæ interciderunt, has paucas repperi, quas, ne & ipse intercidant, hoc loco ponendas duximus.

I. Diuinam Eucharistiam non esse sumendam ut Christus sese in nos commutet, sed ut nos in seipsum. hoc est, non eo scopo communicandum, ut Christus nostram faciat voluntatem, sed ut nos eius voluntatem sequamur atque exequamur.

II. Mundi delicias & voluptates, non esse aliud, nisi Demonum prestigia, quibus homines à se excantatos non replet aut nutrit, sed inflat solummodo. Deum autem solum habere in sua potestate veras & solidas voluptates, quæ scilicet verè satient, & expleant humana corda.

III. Petro Veronensi conquerenti de Præpositura onere sibi impsito, cui non esset ferendo, Caietanus dixit: Vis Petre onus istud tibi subditisq; leuissimum reddere? Cura ut ameris cum Deo.

IV. Comitem Oppidanum, famulis suis crebriusculè & obleues causas (ut morosi senes faciunt) irascentem, his aliquando repressit. Dic mihi, queso Comes, Esne tu adeo promptè Deo obediens, quemadmodum tibi homini ab hominibus vis obediri?

V. Bartholomeo Scayno sibi alioquin amicissimo, roganti

roganti ut filio suo, quem Iudicem fieri cupiebat, apud quendam Procerem faueret, liberè respondit: Ut Iudices populis dentur quibus iustitia per eos administratur, id quidem bonum est. at Religiosos viros immiscere se curis secularibus, & procurare ut quisque Iudex eligatur, id verò non est bonum.

VI. Elizabetha Thienæ fratris filia scripsit, Non secus homini Patria sua quæ cælum est, obli- to, accidere, atque Viatori, qui in Caupona sese inebriet, & vino madidus, viam quæ ad Patriam ducit, reperire non possit.

Hæc sunt, mi Lector, quæ de Caietano Thienæo narranda & posteris transmittenda habuimus. Ut autem breuem corporis animiq; eius descriptionem, atq; adeo omnium quæ diximus veluti Compendium habeas, ponam postremo hoc loco Testimonium, quod Erasmus Danesius presbyter integerrimus, qui cum eo aliquandiu vixit, scriptum reliquit in hæc verba.

De Caietano hæc dico, fuisse eum, adeo venerabilem senem, ut planè verear an satis sim narrare eius Viri eximiam probitatem, ac virtutem. Extitit enim vita præstanti exemplo conspicua: in conuersatione humilis, mansuetus, modestus, pauci sermonis:

In

Ex Itali-
co.

In precationibus assiduus: erat enim cernere eum iugiter in Odae persistentem fixis humi genibus, aut precarios globulos, vel libellum aliquem pium manugrentem, meminiq; me sæpè vidisse illum inter precandū lacrymantem. Erat etiam cibi parcus; imò sapiissime jeiunabat. Plura aduertere potuissem: sed tunc præ adolescentia his obseruandis non vacabam diligenter. Sermo grauis, deuotus, tunc maximè, cum inter refectiōem, verba ad fratres faceret. In operis domesticis, laboribusq; primus omnium semper; verbi gratia, in mundandis lixiuiolinteis, in euerrendis cubiculis, & tota domo, inq; alijs huiusmodi vilibus exercitijs. Noctu primus omnium ad vigilias excitabatur, primus ad Odaeum descendebat: quo loco alacriter, ac meditatè, & cum decenti pausa Psalmi canebantur. Cum ei de more ante Sanctissimum Christi Corpus, aut alibi aliàs genu flectendum esset, profundè ad humum vsque demittebat genu. Per soluto Matutino precum officio, eodè quo psalluerat loco, genibus humi fixis, mente orabat ad horam vsque Sacrificij. Deinde animo demisso & humili, labeculas suas quotidianas confessus, religiosissime sacrificabat, id què ut plurimum ad S. Andream, vel ad summam Aram. me verò ut patria Caietanum, & Nouitium, ad sibi
sacrum

Sacrum facienti administrandum frequenter adhibebat. Post hæc rursus ad Psalmodiā accurrebamus. Tum verò recitatis Prima, Tertia atq; Sexta, expletisq; Sacrificiis ad mensā accedebamus. ea frugalis & exigua, ex iis scilicet quæ mittebantur. Et sæpè contigit nihil nos in Cœnaculo reperisse nisi modicū panis frustum, & fortè aliquot mala Medica. Memini verò quadam die, nihil nos præter panem & quatuor recentes fabas habuisse. Interim tamen Dominus providebat, animum alicuius p̃i hominis mouens, ut quidpiam nobis mitteret. Quapropter Caietanus instituit, ut Benefactorum nomina publicè in Cœnaculo de superiore loco recitarentur. Plurimas præterea gratias ijs agebat. Deum semper laudans, quod ut nobis munifici essent, inspirasset: diligenter què nos omnes admonebat piissimus Senex, ut Deum pro illis exoraremus. Ut paucis dicam, Caietanus erat vita prorsus irreprehensibili, castus, mansuetus, misericors. Erga egrotos præsertim, magnam ostēdebat benignitatem. suis eos cibabat manibus. Marcum Pasqualinum graui & diutina valetudine laborantem eximijs charitatis officijs prosecutus est. atque adeo omnium ille salutem enixissime procurauit.

Ii

Privatim,

Privatim verò in suâ cellulâ summam pauperiem coluit. Culcitra stramentitia, paleis scilicet infarta, & semilacera. Puluillus item è paleis. Tabella vilis, & scabelluum. Pauci libelli; & sacra imago chartacea. His ille cubiculū instruebat diuitiis. Vestes interiores, exterioresquē è panno crassiore. Staturâ erat mediocri, neque pusillâ, neque valde procera, vultu ad rotunditatem vergente, sed aliquantulum macie extenuato, genis nonnihil rubentibus. Oculis atq; ore suauitatem benignitatemq; spirabat. Barba attonsa & canescente. Comam vsque ad extremas aures promittebat, ut eorum temporum mos erat. Pileo primum rotundo ad Venetorum morem, postea cruciato usus est. Fateor, non posse me omnes eius Viri virtutes exequare dicendo. Illud dixisse sat fuerit, piissimum illum Sacerdotem floruisse eximia sanctitate, egregijsq; virtutum ornamentis.

F I N I S.

VITA

VITA

BONIFACII A COLLE,

DE BONIFACIO A COLLE, Tertio nostri Ordinis columine, ea quæ nobis vastatrix humanarum rerum vetustas pauca reliquit, pauca damus. Itaque breui finem habebit hæc scriptio: sed ubi scribendi finis erit, inde principium sumere Lector poterit, plurima quæ latēt arguendi. Nā qui semel atque iterum vitam ipsam contempsit, & diræ neci pro Christo exposuit, huic quamnam minorum virtutum vnquam defuisse credendum est?

Natus est Alexandria Insubrum, Collensi propapia, Maiorum imaginibus satis clara. Extat hodieque in primario eius Municipij Templo frustum Sanctissimæ Crucis, cui Redemptor orbis Christus affixus fuit: vna item è spinis, quæ caput eiusdem (ut cum Tertulliano a dicam) lancinauerunt. Hanc ab eius gentis fortissimo quodam & piissimo Equite (nomen Annales non produnt) ab vsque Palæstina, Alexandriam Italiae urbem, fuisse aduectam, è veterum monumentorum fide

lib. de
Com.
lit.

li 2

com-

cōpertū est. Credibile porrò fuerit, aliquē Collēsis
 familiæ è Syriaco bello, q̄ Haymericus Rex Hie-
 rosolymorū, ante cccc. annos, hoc est paullò post
 conditam Alexandriam, aduersus Saracenos
 prosperè gessit, reuersum in Italiam, eam Urbem,
 quæ Alexandri III. Pontificis Maximi auspiciis,
 finitimarum ciuitatum conspiratione, & popu-
 lorum vndique aduentantiū concursu in dies au-
 gebatur, sibi posterisq; suis patriam delegisse, his-
 que sacris donariis, quæ secum ex Oriente adue-
 xerat, locupletasse. Meritò itaq; vnus è nobilibus
 Octouiris, qui Arcam, qua eiusmodi victricia Re-
 demptoris instrumenta adseruantur, totidem cla-
 uibus obserant atq; referant, perpetuā lege è Col-
 lensi stirpe est. Pietatis igitur & fortitudinis præ-
 claras imagines, ad quas sese identidem cōforma-
 ret, à suis Maioribus habuit Bonifacius. Postea ve-
 ro natu grandior, ac Jurisprudentia, cui diu mul-
 tumq; studuerat, probè excultus, Romā accessit.
 Ibi cum se Christianæ pietatis officiis addixisset,
 in media Aula, & forēsium caussarum strepitu (q̄
 est difficilimum) Diuinarum rerum contempla-
 tioni, & munificētiæ in pauperes sedulò vacabat;
 haud

haud ignarus, *hominem, qui in homine calamitoso est
 misericors, meminisse sui.* *b* Nulla etenim res coe-
 lum Deumq; promerendi maiorē vim habet, quā
 Charitas, atque in egenos miseratio. Adlectus de-
 inde est in eorum numerum Virorum, qui, vt in
 Caietani vita dicebamus, Leone x. Sūmo Pōtifice,
 Diuini amoris Sodalitium, Romæ certis legibus
 condiderant. Ex eo postmodū, tanquā è Troiano
 equo digressus, Caietano Thienēo Clericorū Re-
 gularium Ordinē ad Apostolicā formā instituere
 cogitāni, omnium primus adhæsit. Sed iā in Pauli
 & Caietani Vita multa narrauimus, quæ Bonifa-
 cio cū aliis priscis nostris Patribus sunt cōmunia.
 Itaq; non est hic opus eadem repetere. Porrò illud
 hoc loco edisseram Christianæ constantiæ exem-
 plū, quod Vrbe à Barbaris, Duce Borbonio, oc-
 cupata, Bonifacius fortissimè edidit. Irruperāt (vti
 iam dictum est) impij milites in Pincianam Ædi-
 culam, qua Nostros degere inaudiuerant: stabātq;
 ante Christi Aram xii. Viri, hoc est, vniuersus Or-
 do Clericorum Regularium, veluti duodecim o-
 uiculæ, vt prædonum illorum sæuitiam in suas
 ceruices, pro CHRISTO, exciperent. Inter eos
 Bonifacius, vt erat graui vultu, & procera

b Publ.
 in lam-
 bis.

specie, iunctis ad pectus manibus inflexo capite, dejecto obtutu, fixis humi genibus, spectaculum se Deo, Angelis, hominibus exhibebat. Itaque is præ cæteris meruit, vnum è nefariis illis prouocare, vt experiri vellet, num in contemptu vitæ constantiam, quam totius oris corporisq̃ue compositione præferebat, re ipsa tūc vel inter extrema discrimina tueretur. Vibrat igitur in eius ceruicē vi quanta potuit maxima latum gladium, cuius ictum neque declinauit, neque hilum se omninò mouit Bonifacius, sed sciens vidensq̃ue excepit quod rebatur lethale vulnus, impauidè. Verum, vt sensit non se cæsum, sed lato ense percussum, tunc illum mœror, & quidam ob ictus vehementiam, atque ob naturalem mortis horrorem pavor dolorq̃ue inuasit: aiuntq̃ue in omni postmodum vita, recenti memoria tenuisse, quantum exhorrescentis naturæ affectio, quam antea prompta voluntate deuicerat, nihilominus post inanem illā mortis imaginem, non animum, sed carnē, insita quadam hebetudine perculerit. Neque certè est cur id cuiquam mirum videatur: legimus namque **CHRISTVM IESVM**, perfectissimum illud omnium virtutum exemplar, inter promptissimos ad subeun-

subeundam mortem spiritus, sensisse tamen recusantis naturæ tædium, mœroremq̃ue adeò validū, vt membra, inuictō licet animo coniuncta, humi deijceret. Itaque Bonifacius noster & morti se obtulit volens, & præteriti periculi sensit præsentem pauorem nolēs. Alterum autem aliquot post annos, pro Christo, vitæ discrimen subiit. Rem veterum relatu, sic gestam accepimus. Dum in Tolentinati domo Venetiis esset Bonifacius, accessit forte ad eum feroculus quidam Sicarius, ex eorum numero hominum, qui cædibus patrandis gladiatoriam operam elocant. Is siuè tum primum motus graui & benigna simul viri specie, siuè quòd ei iam pridè teterrima flagitia consciētia laniabant, petijt à Bonifacio, vt confessionē suam secretò exciperet: ratus fortasse (quæ huiusmodi hominum solet esse impudentia) vbi vtcunque recitasset sua scelera, nihil ei præterea pro Christiani viri officio faciendum, ac facilè se quodcunque vellet obtenturum à miti sene. Sed longè aliter res euenit: quippè non obscuris indicijs agnouit Pastor hædum ad se accessisse, non ouem. Itaque post audita eius facinora, cum frustra monuisset, vt nefarium illud vitæ institutum desereret, liberrimè abnuuit

abnuit, absolutionem, homini, qui in prauū adeo obduruerat, impertire; aitq; nihil aliud sibi illum inani eiusmodi absolutione acquisiturum, nisi ut arctiore deinceps vinculo teneretur à Satana. Ad hæc verba instare ille precibus primū, & (quod rideas) pecuniam, ut quondam Simon ille impius, adpromittere. Sed ut se vidit cum vehementi obiurgatione reiectum, alia Bonifacium aggreditur via: atque euaginato pugione in eum furenti similis minatur irruere. Sed Leonem (ut verbum est) larua terrebat. ex templō enim strenuus CHRISTI Sacerdos figit humi genua, atque ad Sicarij iectum (Lethalemne dicam an vitalem?) promptissimè pectus exporrigit. O magnas veræ virtutis vires! Scelestus ille, ut vidit viri constantiam, & contemptū mortis, pudore ipse suffusus & victus est. Itaq; cōdito in vaginam pugione, se inde proripuit. Nō ita multo postquam hæc euenerant, digressus domo Bonifacius, fortè per viam repperit nobilem quendam Virum cum eo ipso, quem à se præteritis diebus dimiserat Sicario, colloquentem. Patritius ille Venetus ut vidit Bonifacium, statim, relicto Sicario, ad eum accurrit, apprehensamque

eius

eius dexteram ad os suum reuerenter admouit, illius se orationibus impensè commendans. Quod ut Sicarius vidit, rogauit Patritium, quis nā is esset, quē adeo officiosè coleret. Est, inquit, ille, è Tolentinatibus Presbyteris præstanti Vir probitate Bonifacius nomine. Sicarius hæc audiens, narrat ipse vicissim omnia quæ sibi cum eo Sacerdote, cuius nomen hætenus ignorabat, in cubiculo Portæ domus vicino, ante aliquot dies accidissent. Hoc itaque modo res deinceps, ut fit, in vulgus sparsa, nostrorum Patrum egregiam probitatem, inque ijs Bonifacij præsertim ingentem constantiam celebriorem fecit. Dum autem summo cum populorum fructu Venetiis vitā ageret Bonifacius, scripsit ad Matthæum Gibertum Veronæ Episcopum insignem Epistolam, qua illi eximio Præsuli, cupienti scire, an institutum q̄ Patres inierant prosperè cum Deo succederet, compendiō sapiēterque depingit nostri Ordinis leges ritusque. Ponam hic solummodò postrema earum litterarū verba, de sanctæ Charitatis obseruatione è B. Augustini libro de moribus Ecclesiæ partim desumpta. Sunt quidem memoratu dignissima & ad viri Religiosi scopum probè collineant. Ideo quamuis

Kk

hec

hæc ipsa in Notis ad Constitutiones exscripserim, hoc tamen loco repetere non grauabor. *Qui veniet*, inquit, *& viderit*, intelliget etiã id quod est omnium maximum atq; utilissimũ, videlicet *Votorum vim atq; vouentiũ finem ob quem in nomine Domini nostri Iesu Christi in unum congregati sumus*; docebiturq; per experientiam quotidie verbum Domini, eiusque virtutem dicentis, *Qui vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me, ingrediens per angustam portam, ambulansq; per luctum pœnitentiæ, donec perueniat ad sinum Latissimæ Charitatis*: iudicabitq; vana esse omnia, etiam apud eos qui sæculo renuntiauerunt, nisi concupiscentiæ perdomanda, *& charitati fratrum inuigilet omni industria*. *Quæ Charitas*, ut *Beatus Augustinus* ait, tunc p̄cipuè custoditur, si charitati victus, charitati sermo, charitati vultus aptetur. Addamus nos; si charitati vota, si charitati professio, si charitati religio uniuersa deseruiat; si hanc solam violare, tamquam Deum, nefas ducamus, scientes hanc ita commendatã à Christo, & ab Apostolis, ut si hæc absit, ut dixi, inania, si hæc adsit, plena sint omnia. *Quæ dicenda supersunt, longè melius visu & verbo, quàm scripto percipies*. Hæc ille, puto eo anno, quo Gibertus cathenis solu-

tus

tus, quibus in clade Borbonica diu detentus in Urbe fuerat ad Ecclesiam suam Veronensem reuerti, & in transitu Nostros Patres Venetiis reuiscere meditabatur. Adeò autem hæc quæ de Charitatis scopo Bonifacius scripsit, vera sunt, ut si veterum sanctorum Patrũ de Viri religiosi perfectione monumenta euoluantur, utique hæc ipsa, fusius, pressius, ab iis dicta comperiemus. Mitto alios: certè feruidissimus ille Ephræmus Basilio Magno æqualis & amicus, cum sententiam illam protulit, *ἡ ἀγάπη ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ χάρις καθαροὶ*, id est, *Charitas & tēperantia purificant animã*, nihil sibi aliud voluisse videtur. Porro ea epistola vehementer Gibertũ mouit, ut quod antea semper optauerat, nostri instituti aliquot Veronę domiciliũ figerēt: quibuscũ et si vitam Regularem vnã agere pro Episcopali munere, quo distinebatur, planè non posset, communicaret interdum saltem suos æstus sollicitudinesq; quę eum in regenda Dioecesi perturbatissimis illis tēporibus excruciabant, atque eorundẽ exemplo operãque Veronenses populi ad sectãda Virtutum studia excitarentur. Nouerat. n. quantum emolumentum ea regio superiore anno per vnũ Carafa Episcopũ, raptim licet lustrata, perceperit.

Kk 2

Nam

Nam, ut & hoc obiter tibi, Lector, nunc significem, Gibertus in Romana direptione, quæ anno Salutis xxvii. supra sesquimillesimum contigit, à Barbaris comprehensus, & quod à diuite Episcopo (diues quippe erat, sed patrimonio non sacerdotiis diues) magnas redimias expectarent, diu conclusus carcere, cathenatusque fuit. Is verò bonus Pastor, vel inter suas hasce æumnas de ouiculis cogitans, ab Episcopo Carafa, qui tum Venetiis erat, per litteras petijt atque obtinuit, ut Veronam eius Dioecesim inuiseret, eamque ibi præstaret operam, quam pro dignitate, virtuteque à grauissimo Præsule præstanda fore sperabat. Horum igitur memor Gibertus, diligentissimè agit cum Carafa, ut è nostratibus aliquot Veronam incoherent. Itaque anno eius seculi xxviii. a. d. xiv. Kalend. Nouembreis Bonifacius & septem alij Veronam mittuntur à Theatino Episcopo, & à Caietano, penes quos tum rerum summa erat. Ii prid. Kal. eiusdem mensis Veronam peruenere. Ædem S. Mariæ Nazarænæ primùm incolunt; posteroque die Sanctis omnibus dedicato Bonifacius Prepositus, alii que è nostrorum Clericorum Ordine, Sacris operari in ea Vrbe coeperunt. Verum non multo

multò post Æde atque Vrbe cessere Patres, quòd popularia ludicra & profanas saltationes ante Templi fores festis diebus solita exerceri; ac proinde incòditos clamores, & promiscuæ plebeculæ iurgia inde proueniētia, quæ ipsi quietis cupidi reprimere nō poterant, excessu vitare maluerint, quæ cum Ordinis sui atque Sacri loci dedecore insueta atque indigna pati. Itaque anni curriculo vix Veronæ exacto, Venetias ad unū oēs repetiuere, Giberto Episcopo qui eos sua auctoritate, atque beneuolentia retinere potuisset forte per id tēpus Veronā absente. Ostendunt hodieque Veronenses Nazarēnas illas cellulas, quas prisca nostri incoluerunt Patres. Cæterum Bonifacius paullò postquā reuersus est, Sodalibus suis Tolentinatis Domus magna omnium gratulatione præficitur; eamque dignitatem cum eximia innocentia, probæque rectionis laude complures annos obiuit. scilicet expressit in Magistratu eas virtutes, quibus diuinitus imbutus iā olim fuerat. præcipuè verò mira erat in eo vis orationis, contemplationisque rerum coelestium; quæ sanctam viri mentem, etiam inter medias negotiorū molestias, fluctusque saburrabat. Vnum semper eundemque gerebat vultum, hoc est, serenum, placidum

quæ adeò vt intuentes exhilararet. Paupertatem perpetuò seruauit tam rigidè, vt in eius cellula nihil vidisses, nisi stramineum lectulum, paucos libellos, & scabellum rude, quo rarò etiam utebatur; nam consueuerat ad lectuli spondam genibus flexis incumbere, & sic maiorem diei partem vel orando, vel legendo transigere. Eximia præditus charitate, durissima etiam peccatorum corda, scelera sua illi fatentium lacrymans ipse atque singul-tiens, ad lacrymas ac seriam poenitudinem non rarò traduxit. Tantopere autem religiosæ vitæ quietem adamauit, vt nulla dignitatis aut cōmodi pollicitatione, ne Summi quidem Pontificis hortatu è sua cellula se extrahi passus fuerit. adeò Gregoriana illa sententia vera est; c *Mundana omnia desipere cui Deus sapit*. Res ad hunc modum se habuit. Paulus IV. qui Viri singularem probitatē diutinæ consuetudinis experimento pernouerat, non diu postquam Sedem conscendit Apostolicam, Bonifacij sui desiderio captus est. Mandauit itaque Michaëli à Turre, Cenetensi Episcopo, Venetijs, Romam reuersuro, vt Bonifacium suo nomine adiret, eumque si is ita vellet, secum Romam commodè duceret, pollicereturque in Pontificis Palatium

lib. 1.
Moral.

tium honorificè exceptū iri, quòd cuperet Christi Vicarius, cum illo (hæc ipsa Pauli verba fuere) *vel unicū panē partiri*, hoc est, ad instar charissimi fratris habere. Ad hæc Bonifacius, nihil ob tā honorificam supremi mortaliū elatus voluntatem, modestè libereq; respondit; *immortales se quidē Sāctissimo Patri agere gratias, cui in tāta accessione fortuna & dignitatis ipse humillima sortis homo in mentē redierit; de adeunda tamen Urbe, rogare eum etiā atque etiā, ne se cogeret, vt è Claustro Religioso, in quod se sponte iā olim incluserat, nūc effæctus senio, & sepulchro potius q̃ honorib. aptus, exiret*. Hac itaq; munitus constātia aduersus mūdi illecebras, in Tolētinati Domo q̃ reliquū fuit vitæ placidissimè transegit. Deniq; an. Christi M. D. LVIII. III. Nonas Sextileis, hoc est, nō diu postq̃ adeò fortiter sapiēterq; cellulam Palatio prætulerat, spe bona plenus è mortalib. ad superos euolauit: Ita. n. credere fas est de piissimo fene, d *qui vna cū canicie profundissimā innocentia, simplicitatēq; sapientia plenissimā cōiunxit*. libenter mutuor hoc loco è Climaco verba, quippè Bonifacius noster de illis senib. fuit, e q̃ vt idē ait, *extrinsec⁹ quidē toti mites, placidi, blādi, leti, nihil fictū, nihil negligēs, nihil adulterinū in suis verbis aut morib. habēt,* (rem

d Clim.
Grad. 4.

e Eodē
loco.

(rem quidem quæ in paucis inuenitur) interius verò animo Deum ipsum ac Prælatum, infantum in morem ambiunt, mentisq; aciem aduersus Demones & vitia audacem firmissimamq; intendunt. Porro pauca hæc sunt, quæ de tanto Viro diximus; fateor. Sed illud Philosophicum effatum huc mihi liceat inflectere: *Maxima pars eorum quæ de Bonifacio scimus, est minima pars eorum quæ ignoramus.*

F I N I S.

V I T A

V I T A

PAVLI CONSILIARII.

CONSILIARIAM Stirpem, eandem prorsus esse atque Ghisleriam, post habitam de hac re Pio Quinto è Ghisleria gente Summo, Optimoque Pontifice diligentissimam perquisitionem, notius est, quàm vt mihi pluribus nunc opus sit exponere. Ex ea Paulus Romæ ortus inter æquales sui temporis adeò emicuit sinceritate animi, modestia, grauitate, in rebus gerendis dexteritate, solertia, prudentia, vt omnibus charus gratusq; accederet. In primis autem se in Joannis Petri Carafæ amicitiam insinuauit, quæ morum similitudine mirè coaluit. quippe seueriori ille ingenio fuit, iste amoeno magis ac facili; at par propemodum vtrique morum probitas, & (quod gluten amoris est) eadem fermè indoles ac voluntas. Quocirca alterum ab altero rarò seiunctum reperisses. neque enim sine suo Consiliario Carafa aut Sodalitium Diuini amoris, aut Clericorum Regularium Ordinem iniit: immò & Cardinalis, & summus Pontifex cū eo vixit, quoad ille vixit. Multa Consilia-

Kk

rio

rio contigere aduersa, ab eo ut alibi à me dictum est, vnâ cum Sodalibus cæteris fortiter superata, q̄, ne sim fastidio hoc loco non repetam. Multa itē egregia patrasse haud dubito, ob exitiabilem nostrarum rerum neglectum non cognita posteris. Quæ de eo tamen graues viri constanter adserunt, ista sunt propemodum. Redijt Romā anno superioris sæculi XXXVI. vnâ cum Episcopo Theatino & Bonifacio à Colle ad celebranda de more Comitia, quæ Romæ non Venetiis eo anno celebrare coacti sunt, quod per id tempus PAVLVS III. Pont. Max. Patribus Romam accersitis, Carasam quamuis planè repugnantem, ob eximia Viri merita Cardinalem creare designasset. Cum autem Decembri mense, id quod pridem animo destinauerat Farnesius Pontifex præstitisset, omnium nostrorum Patrum concessu atque consensu, PAVLVS ad Cardinalis solatium Romæ relinquitur, ne videlicet Præsul ille grauissimus Religiosi Sodalis charo alloquio, & veteri amici consuetudine atque ope destitueretur. Cæteri Patres in suam quisque domum abeunt, inquam illos Comitia destinauerant, nempè Bonifacius à Colle, & Michael Mazzalorsus Venetias;

Caie-

Caictanus verò Thienæus, Petrus Veronensis, & Nicolaus Venetus, Neapolim. Cardinalis igitur Theatinus Paulū Consiliariū adeptus, in quē grauiissimarū rerū pondus identidē nonnulla ex parte deponeret, non clientis loco, sed contubernalis fratrisq; ut antea, deinceps habuit. cibū cum eo sumere; virtutū exercitia vnâ obire; læta, tristia, domestica, forēsia cū suo Paulo partiri; nihil propemodū eo inconsulto facere. Erat quippè Paulus non admodum quidē excultus litteris, sed ijs abundè præditus iudicij ac prudentiæ notis, ut penè plus illi tribuisse Natura videretur, quā aliis plerisq; quesita labore scientia. Ut hinc vel maximè pateat verū dixisse Stoicum illum Philosophum, a *Paucis opus* ^{a Senec. ep. 106.} *est ad bonā mentē litteris: quippè non faciunt bonos ista, sed doctos: apertior aut res est sapere, imò simplicior.* Itaq; Paulū nostrū non apprimè doctū haud equidē diffiteor; sed eximiè prudentē & probū, nemo certè diffitebitur, qui eum nouerit, probus. Fidē, quæ mox dicemus, equidē spero, faciēt. Anno Salutis M. D. LV. auctus est ea dignitate ac potestate Carasa, quæ in terris est maxima; auxit & ipse Paulum, atque augere in dies magis magisque voluit. Primum nāq; intimi cubiculi Præfectū esse iussit.

Ll 2

mox

mox vnâ cum Antonio Carafa gentili suo (quem postea Pius V.P.M. meritissima purpura decorauit) Vaticanæ Aedis Canonicum fecit, vt ijs gradibus ad sacri Galeri fastigiū ritè disponeret. Quod vt aduertit Cōsiliarius, cupiens statuensq; amplissimam dignitatem dexterè à se auertere, Summo Pontifici sibi aliquando inter familiarem sermonem de se in Sacrum Senatum adsciscendo significanti; *N*e me, inquit, B.P. quæso te etiam atque etiam, ad onus supra vires, ad honorem longè supra meritum attollas, in hac præsertim iam deuexa ætate, & quietis amante. Scis me, quicquid sim hominis, tuum fuisse semper & fore. Quòdè cellula in Palatium extuleris nihil nostri indigus, tuæ prorsus benignitatis id fuit. Quòd in Vaticanam Sacrosanctam Aedem honestissimo decoratum titulo me intuleris, quanquam nescio quid collapsi diuini cultus per me inibi reparari posse prætexebas, intelligo tamen celsissimum tuum istum animum nouam benefaciendi reperisserationem. nam, ne gratias tibi agere debere videantur ij quos benefactis cumulas, pro meritis, & publico Ecclesiæ bono te euexisse asseris, qui nullum in seipsis, aut certè impar beneficio meritum cernunt. Equidem, quòd ad me attinet, quicquid Apostolicæ illi Basilicæ

con-

contuli, quod impensè tibi gratū esse significas, facis tu quidem vti soles, ex abundantia quadam amoris, vt etiam grata sint ea quæ prætermitti sine culpa non possunt. cæterum, vt nunc me præterea multò sublimius euehas, patere B.P. vt Tibi vnâ hac in re modò renitar. Plura de me nihil opus est addere; nosti probè hominem. Si est Tibi cordi, pro tua eximia liberalitate atque humanitate, è nostra stirpe aliquem exornare purpura, habes alterum me quem exornes, Joannem Baptistam videlicet fratrem meum, qui me probitate & eruditione longo intervallo superat, inq; rebus gerendis insigni solertia, & quod caput est, in Te atque in Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, constanti fide nulli mortalium concedit. Hac ratione B.P. & me lateri tuo, vt hætenus, semper affixum, & fratrem meum, istius Sanctissimæ Sedis fidum perpetuumq; administrum habere vnâ poteris. Dum hæc Consiliarius appositissimè diceret, Pontifex delectatus sincera viri mente, atque in detrectanda Purpura nequaquam ficta constantia, haud multò post vtrumq; egregiè præstitit. Nam & Joannem Baptistam, Consiliarium, Cardinalem fecit, & PAVLVM nostrum in intimis deinceps habere perrexit.

Adeò autem amicè cum ipso agebat Pontifex,

Kk 3

vt

vt, memorando posteris exemplo, illum ipsum vnicum panem, qui sibi ad mensam apponebatur, suis Pontifex manibus medium cultello secaret, atque Consiliario suo per summum honorem ipse præberet, iuberetq; vt de sue ipsius mensæ cibis, diuerso tamen cubiculo, vesceretur. Recordabatur enim eximius ille virtutis cultor, religiosæ sodalitatis, quam cum illo iam pridem inierat. neq; ei aut Summi Sacerdotij infulæ, aut rerum maximarum, quæ assiduè corde voluebat, pondera, pristina neceffitudinis blanditias animo excusserant. Hæc pauca habui, quæ de Vita Pauli Consiliarij, nostri Ordinis quarti Conditoris, scriberem; plura proculdubio scripturus, si plura aut litteris, aut memoriæ veterum commendata comperissem. Nunc de obitu eius istæc Lector accipe. Erat PAVLVS diuino cultui, & Vaticanæ præsertim Basilicæ nitori impēsè addictus. Quocirca nemo per ea tempora illo vigilantior, aut sacrorum rituum obseruantior fuit. Primus ingredi Odæum, postremus egredi, tam studiosè atque assiduè, vt ob frigidissimam Vaticani coeli, atque Templi qualitatem mox tussim molestissimam incurreret: ob quam, cum nequaquam tamen ab Odeo discederet,

ret, rupta pectoris vena, post quadraginta dies, moritur. Antequam autem, expiraret, matrē, quæ filii obitum efflictim lamentabatur, his verbis solari conatus est. *Tempera te, quaeso, à Lacrymis, mater: mortalem me genuisti; & lubens morior quia beatā immortalitatem per Dei gratiam spero. Equidē, quod hætenus nulli hominum dixi tibi, extrema hac hora celare non debeo: Deo tutante, virginitatem illasam, seruavi ad hanc vsque diem. Itaque quemadmodum ex utero tuo egressus sum, ita sepulchrum ingrediar. Confido Redemptori meo, cuius donum est quicquid nobis inest boni, suscepturum se hanc animam, quam ipse à carnis labe seruauit immunem, & condonaturū insuper, quæ aliis modis innumera commisi peccata.* His dictis, paulò post, placidè in Domino obdormiuit, xviii. Kal. Maias Anni M. D. LVII. cū eum antè, Pontifex Maximus non semel amantissimè inuississet.

FINIS.

Laus Deo, & Deipara Virgini.
MARIE.

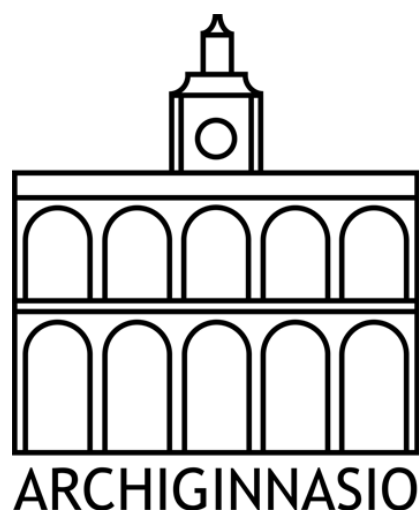
4250

A P P R O B A T I O .

ISTAS quatuor Virorum eximij exempli Vitas,
nihil continere, quod Catholicam fidem ledat: & lau-
de ac luce dignissimas esse indico,

Vitus Haldhelmius S. Theol. D.

SCAFFALI ONLINE

<http://badigit.comune.bologna.it/books>

De vita Pauli quarti pont. max. collectanea historica: opera et studio Antonij Caraccioli clerici regularis conquisita digesta atque edita. Item Caietani Thienaei, Bonifacii a Colle, Pauli Consiliarij, qui unâ cum Paulo 4. ... vitae, ab eodem auctore descripta. - Coloniae Vbiorum : ex officina Ioannis Kinckij, 1612

Collocazione 1. R. V. 26

<http://sol.unibo.it/SebinaOpac/Opac?action=search&thNomeDocumento=UBO5605815T>

Questo libro è parte delle collezioni della Biblioteca dell'Archiginnasio.

L'ebook è distribuito con licenza Creative Commons solo per scopo personale, privato e non commerciale, condividi allo stesso modo

[4.0:http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode)

Per qualsiasi altro scopo, o per ottenere immagini a risoluzione superiore contattare: archiginnasio@comune.bologna.it